

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

SANGHA ADMINISTRATION IN ACCORANCE WITH APARIHANIYADHAMMA:
A CASE STUDY OF SANGHA ADMINISTRATOR IN MUANGSAMUTSONGKRAM
DISTRICT, SAMUTSONGKRAM PROVINCE

พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวีโร)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวีโร)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Sangha Administration in accordance with Aparihaniyadhamma:
A case Study of Sangha Administrator in Muang Samutsongkham
District, Samutsongkham Province

Phrakhruphitpipattanagoson (Thawatchai Nāṇaviro)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์ เรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

.....
(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

.....
(ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล)

กรรมการ

.....
(รศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม)

กรรมการ

.....
(พระสมุทรวชิรโสภณ,ดร.)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระสมุทรวชิรโสภณ,ดร.
ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระครูพิพิธพัฒน์โกศล)

ชื่อสารนิพนธ์	: การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม: กรณีศึกษา พระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
ผู้วิจัย	: พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวีโร)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์	: พระสมุทรชิวโรโสภณ, ดร., พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ) : ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี, พธ.บ. (การสอนสังคม), พธ.ม. (ปรัชญา), รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม (๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๒๕๐ รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที และค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา แล้วขอให้อยู่เป็นสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗

๒. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษามีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรคการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ เน้นการประชุมเพื่อรับนโยบาย การไม่สามารถรักษาเวลาของการประชุมได้ ไม่ค่อยมีเอกสารประกอบการประชุม ผู้บวชใหม่ไม่ค่อยรู้พระวินัย ขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อบังคับภายใน พระภิกษุสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อยไม่ค่อยได้รับการชื่นชมต่อหน้าสาธารณชน การไม่มีบทลงโทษที่เด็ดขาด ภาวะความเป็นเด็กของสามเณร วัดบางวัดไม่ได้รักษาความสะอาด ไม่มีที่พักหรือห้องที่จัดไว้เฉพาะสำหรับอาคันตุกะ และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นโดยเสมอภาคกัน การเคารพรอบเวลาตามระเบียบของที่ประชุม การจัดทำเอกสารประกอบการประชุม การจัดทำรายงานการประชุมพร้อมเสนอที่ประชุมรับรอง การส่งเสริมการศึกษาพระวินัยตั้งแต่แรกบรรพชาอุปสมบท การกำหนดระเบียบภายในวัดโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณรภายในวัด การยกย่องพระภิกษุและสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย การลงโทษแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเมตตาในพรหมวิหารธรรม การอบรมศิษย์วัดเป็นประจำ การอบรมสามเณรให้มีกิริยาเรียบร้อย การรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม และการจัดที่พักสำรองไว้รองรับพระภิกษุอาคันตุกะ

Research Paper Title: Sangha Administration in accordance with Aparihaniyadhamma:
A case Study of Sangha Administrator in Muang Samutsongkham
District, Samutsongkham Province

Researcher : Phrakhruphiphitpipattanagason (Thawatchai Ñāṇavīro)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phrasamutrawachirasophon Dr.,
B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management),
Ph.D. (Buddhist Management)

: Asst.Prof. Dr.Thitiwut Manmee, B.A. (Social Teaching),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Public Administration)

Date of Graduation : March 15, 2018

ABSTRACT

The objectives of research paper were (1) to study Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma: a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province, (2) to compare the opinion toward Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma: a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province, classified by personal data, and (3) to study problems, obstacles and suggestions for development of Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma: a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province. It was the mixed research method that the quantitative research used the questionnaire as the tool to collect the data from 250 monks in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province. The statistics were used for the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), t-test, F-test, One-way Analysis of Variance. And the qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool to collect the data from 12 key informants and analyzed the data through the content analysis technique.

The findings of research were:

1. Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma : a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province, overall, that in high at mean of 3.68, when considering the aspect found that in high level all aspect. The aspects that had the most value include the aspect of “to meet together in harmony, disperse in harmony, and do the business and

duties of the order in harmony”, high level at mean of 3.75. The aspects with the lowest mean include the aspect of “to establish oneself in mindfulness, with this thought, ‘let disciplined co-celibates who have not come, come hither, and let those that have already come live in comfort”, high level at mean of 3.57.

2. The comparison for opinion of monks toward Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma: a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province, classified by personal data found that status, age, years of being monk and education were not different. The hypothesis wasn't accepted.

3. The problems and obstacles of Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma: a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province as following; focus on meeting to listen, failure to maintain the time of the meeting, no documents for the meeting, the new monks did not know the discipline, lack of participation in the issuance of internal regulations, monks and novices who good manners have not received public appreciation, there are no absolute penalties, the condition of the novice is a child, some temples do not keep clean, no accommodation or room available for the visitant. And, the suggestions for development of Sangha administration in accordance with Aparihaniyadhamma: a case study of Sangha administrator in Muang Samutsongkham district, Samutsongkham province as following; the opportunity for participants to express their opinions was equal, respect the time frame in accordance with the rules of the meeting, preparation of documents for the meeting, the preparation of the minutes, promoting the study of the discipline from the beginning, determining the rules within the temple using the process of participation of monks and novices within the temple, praise the monks and novices with good manners, punishment monks and novices who do not respect their elders, promote the practice of kindness, training novices for a neat manner, cleanliness within the temple area, promote the practice of Saraniyadhamma, The place to accommodate the visitant.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ได้แก่ พระสมุทราวชิโรโสภณ, ดร. และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดิวุฒิ หมั่นมี ที่อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือในการปรับปรุง แก้ไขสารนิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอขอบคุณ คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์ ประกอบด้วย พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., ผศ.พิเศษ ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดี จิรัฎฐิติกาล และ รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุง เพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร., พระครูวิสุทธธานันท์คุณ, ดร., พระครูวาทิตวัณณ, ดร., พระครูสังฆรักษ์ทรงพรธรณ ขบตโต, ดร. และ ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม พร้อมแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระพรหมเวที (สุเทพ มุสสุธมโม) เจ้าคณะภาค ๑๕ ที่มอบความเมตตาและกำลังใจผู้วิจัยเสมอมา และขอขอบคุณ พระราชวชิรดิถก เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, พระครูสมุทรวชิราภรณ์ เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, พระครูเกษมสมุทรคุณ เจ้าคณะตำบลบางขันแตก, พระครูรัตนปัญญาโสภณ เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, พระครูไพศาลสมุทรกิจ เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง, พระครูไพศาลสมุทรกิจ เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, นางสาวนิลุบล รังษีธรรมนุกูล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, นางสาวนวพร สิงห์กุล นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, นายทองใบ สนวนภู วิทยาวัจจรวัดเพชรสมุทรวิหาร, นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์ วิทยาวัจจรวัดนางพิมพ์ และนายบุญนาค หอมระรื่น วิทยาวัจจรวัดจันทร์เจริญสุข ที่ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่อนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ อันจะพึงมีจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และมอบบูชาเป็นกตเวทิตาคุณ แก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ พี่ ๆ น้อง ๆ รวมทั้งคณะญาติโยมและผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ผู้ให้กำลังใจ ผู้ให้กำลังสนับสนุน และผู้ถวายข้าวทุกทัพพีตลอดเวลาที่ดำรงเพศสมณะตลอดมา ซึ่งไม่สามารถจะเอ่ยนามได้ทั้งหมด

พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวีโร)

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ต)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ถ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารนิยธรรม	๔๕
๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย	๖๒
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๓
๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๖
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๙
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๔
๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๕
๔.๒ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	๘๖
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม หลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๔
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๒๘
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๑๔
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๔๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๓
๕.๑ สรุป	๑๔๓
๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๒
บรรณานุกรม	๑๕๔
ภาคผนวก	๑๕๙
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๖๐
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง	๑๖๖
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟ่า	๑๗๒
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๗๔
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๘๘
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๙๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๙๙

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑	๘๘
๔.๑	๘๕
๔.๒	๘๖
๔.๓	๘๗
๔.๔	๘๘
๔.๕	๘๙
๔.๖	๙๐
๔.๗	๙๑
๔.๘	๙๒
๔.๙	๙๓
๔.๑๐	๙๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ	๙๕
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามสถานภาพ	๙๖
๔.๑๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามสถานภาพ	๙๖
๔.๑๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามสถานภาพ	๙๗
๔.๑๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามสถานภาพ	๙๗
๔.๑๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามสถานภาพ	๙๘
๔.๑๗	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามสถานภาพ	๙๘
๔.๑๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามสถานภาพ	๙๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามสถานภาพ	๙๙
๔.๒๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่อนใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๐
๔.๒๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่อนใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๐
๔.๒๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๑
๔.๒๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๑
๔.๒๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๒
๔.๒๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามสถานภาพ	๑๐๒
๔.๒๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ	๑๐๓
๔.๒๗	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ	๑๐๓

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามอายุ	๑๐๔
๔.๒๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามอายุ	๑๐๔
๔.๓๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามอายุ	๑๐๕
๔.๓๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามอายุ	๑๐๕
๔.๓๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามอายุ	๑๐๖
๔.๓๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามอายุ	๑๐๖
๔.๓๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามอายุ	๑๐๗
๔.๓๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามอายุ	๑๐๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๓๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านางแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามอายุ	๑๐๘
๔.๓๗	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านางแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามอายุ	๑๐๘
๔.๓๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามอายุ	๑๐๙
๔.๓๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามอายุ	๑๐๙
๔.๔๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามอายุ	๑๑๐
๔.๔๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามอายุ	๑๑๐
๔.๔๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๑๑
๔.๔๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา	๑๑๑
๔.๔๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามพรรษา	๑๑๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๔๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามพรรษา	๑๑๒
๔.๔๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามพรรษา	๑๑๓
๔.๔๗	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามพรรษา	๑๑๓
๔.๔๘	ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามพรรษา	๑๑๔
๔.๔๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามพรรษา	๑๑๔
๔.๕๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามพรรษา	๑๑๕
๔.๕๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามพรรษา	๑๑๕
๔.๕๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามพรรษา	๑๑๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๕๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามพรรษา	๑๑๖
๔.๕๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามพรรษา	๑๑๗
๔.๕๕	สงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามพรรษา	๑๑๗
๔.๕๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามพรรษา	๑๑๘
๔.๕๗	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามพรรษา	๑๑๘
๔.๕๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๑๙
๔.๕๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๑๙
๔.๖๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๐
๔.๖๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๖๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามการศึกษา	๑๓๑
๔.๖๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๑
๔.๖๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๒
๔.๖๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๒
๔.๖๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๓
๔.๖๗	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามการศึกษา	๑๒๓
๔.๖๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามการศึกษา	๑๒๔
๔.๖๙	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามการศึกษา	๑๒๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า	
๔.๗๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามการศึกษา	๑๒๕
๔.๗๑	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามการศึกษา	๑๒๕
๔.๗๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามการศึกษา	๑๒๖
๔.๗๓	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามการศึกษา	๑๒๖
๗.๗๔	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๔	๑๒๗
๔.๗๕	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเองนิตย	๑๒๘
๔.๗๖	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ	๑๒๘
๔.๗๗	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้	๑๒๙
๔.๗๘	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่	๑๒๙
๔.๗๙	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น	๑๓๐

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๘๐	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อธิปไตยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด สมุทรสงคราม ด้านยี่นตีในเสนาสนะอันควร	๑๓๐
๔.๘๑	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อธิปไตยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด สมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้ มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข	๑๓๑

(ต)

สารบัญแนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๒.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๕
๔.๑	แนวทางการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๔๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

สารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก ในการอ้างอิง ซึ่งจะระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น อ.เอ. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต ฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๒๐ ชื่อที่ ๑๔๖ หน้าที่ ๓๐ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยใช้ระบบคำย่อ ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณาสก	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณาสก	(ภาษาไทย)
อ.เอ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.สตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อสีตี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อสีตนิบาต	ชาดก (ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุวัจคลวิลาสินี	มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	----------	-----------------	----------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทย เมื่อครั้งยังเป็นอาณาจักรสุวรรณภูมิ ในปี พ.ศ. ๒๓๕ ซึ่งมีพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นหลักฐานที่ปรากฏอยู่ให้เห็นถึงการมีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยบริเวณนี้ ซึ่งต่อมาเรียกว่า อาณาจักรทวารวดี ชุมชนทวารวดีได้นับถือพระพุทธศาสนานับตั้งแต่นั้น พระพุทธศาสนาจึงได้ถูกเผยแผ่ออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ^๑ มหากษัตริย์และประชาชนต่างก็นับถือหลักธรรมเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติ จึงเป็นเหตุให้เกิดสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตลอดมา เนื่องจากพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมีหลักธรรมที่ชัดเจนและเมื่อนำมาประพฤติปฏิบัติแล้วจึงเกิดผลดีกับวิถีชีวิต นอกจากนี้กษัตริย์ของไทยในยุคต่อ ๆ มาทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมากขึ้น จึงทำให้ประชาชนหันมานับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท

คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่สืบสานและถ่ายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข^๒

คณะสงฆ์ไทยปัจจุบันปกครองตามหลักพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^๓ ซึ่งมีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า ตามที่ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ นั้น อาศัยเหตุผลพอสรุปได้ว่า

^๑พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *จาริกบุญ-จาริกธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๔.

^๒กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), คำนำ.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

“พระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และในบางกรณีมิได้บัญญัติไว้ทำให้เกิดปัญหา ในทางปฏิบัติจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้เหมาะสมต่อไป”

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ในมาตรา ๑๕ ตรี กำหนดให้ มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยดีงาม (๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร (๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ (๔) รักษาหลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา (๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น^๕ การคณะสงฆ์ทั้งปวงนี้ งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานหลักซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ไม่สำเร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างไร งานอื่น ๆ ก็ดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^๕

การปกครองเป็นงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ควรอยู่^๖ การปกครอง คือ การจัดทำกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และการตัดสินกรณีขัดแย้งเกี่ยวกับการตีความหมายและการใช้กฎหมาย ซึ่งทุกคนในสังคมจะต้องยอมรับและปฏิบัติตาม หากมีใครขัดขึ้นไม่ยอมรับหรือทำการ บางอย่างในลักษณะที่จะนำความเดือดร้อนมาสู่คนอื่น ย่อมจะได้รับ โทษทัณฑ์ บางประการตามควรแก่กรณี ทั้งนี้เพื่อการปกป้องมิให้มีใครมาทำความเดือดร้อนวุ่นวายให้เกิดขึ้นแก่สังคม และเพื่อให้เป็นการคุ้มครองคนที่ยอมรับปฏิบัติตนตามกฎหมายหรือกฎหมายให้ดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข^๗

โดยการนี้ พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้การปกครองหมู่คณะได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชน เรียกว่า อปริหานิยธรรม ๗ ประการ ดังที่ระบุไว้ในพระไตรปิฎก ได้แก่ (๑) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง (๒) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ (๓) ภิกษุพึง

^๕ กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๕.

^๖ พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), **ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

^๗ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปยุโธ), **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๘๗.

^๘ แสง อุดมศรี, **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

หวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่เราได้บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมันตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว (๔) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพนับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายกและสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง (๕) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตัณหาก่อให้เกิดภพใหม่ที่เกิดขึ้นแล้ว (๖) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า และ (๗) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ภายใน ว่า ทำอย่างไรเพื่อนสรรพมหาจริทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มาฟังมา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก^๕

กอบปรัก ปัญหาสำคัญยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน คือ ภัยต่อพระพุทธศาสนามีเพิ่มมากขึ้น ทำให้พระสังฆาธิการจำเป็นต้องเร่งปรับตัวในการทำงานเชิงรุกเพื่อธำรงรักษาสถาบันพระพุทธศาสนาไว้ให้อยู่คู่สังคมไทยตราบนาน ดังนั้น หากพระสังฆาธิการทุกระดับในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม นำเอาหลักสิกขาบทปริหานิยธรรม ๗ นี้ มาใช้ในการบริหารปกครอง ย่อมจะทำให้องค์กรคณะสงฆ์มีความเจริญมั่นคง ประชาชนให้ความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับการที่ผู้วิจัยดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการในสังกัดคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม จึงสนใจศึกษาเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเชิงวิชาการอันจักเป็นประโยชน์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ สืบไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

^๕ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖/๘๒-๘๓.

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)^๙ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ๕) ไม่ลู่อ่านางแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร และ ๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ใน ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ๓) ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ๔) ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ๕) ด้านไม่ลู่อ่านางแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ๖) ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร ๗) ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ในสังกัดอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๖๗๐ รูป^{๑๐}

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

^{๑๐} สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, *สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๕๙*, (สมุทรสงคราม: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๒๕๕๙), หน้า ๑-๓. (ถ่ายเอกสารเรียบร้อยแล้ว)

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อปทานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

๑.๕.๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อปทานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

๑.๕.๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อปทานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

๑.๕.๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อปทานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การปกครอง หมายถึง การปกครอง สอดส่อง ดูแล เพื่อให้ภิกษุสามเณรทั้งสังฆมณฑลใน เขตปกครอง อยู่ร่วมกันได้ด้วยความสะดวกสุข เรียบร้อยดีงาม ปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยอย่างบริสุทธิ์ ถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รวมทั้งกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง คณะสงฆ์ทุกระดับ

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปทานิยธรรม หมายถึง พฤติกรรมของพระสังฆาธิการที่ แสดงออกโดยเป็นที่ประจักษ์ในภารกิจการดูแลบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ และประกาศของมหาเถรสมาคม โดยยึดหลักอปทานิยธรรม ๗ ประการด้วย

๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมายถึง หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำ ร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ อาทิ การทำอุโบสถสังฆกรรม

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ หมายถึง การพร้อมเพรียง กันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุม ซึ่งถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่ การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุก ๆ ครั้ง อาทิ การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ ๙ รูป ก็ต้องมาพร้อมกันจึงจะทำพิธีกรรมได้

๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ หมายถึง การไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยถือว่าสิกขาบทที่ พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ หมายถึง การให้เคารพนับถือและรับฟัง ถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ซึ่งในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถ ตามลำดับ ขึ้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๕) ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น หมายถึง การไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น โดยอาศัยมูลเหตุที่พระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้นจึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไปได้

๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรม เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้อื่น

๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้ อยู่เป็นสุข หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อ สมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๑.๗.๔ ผลการวิจัยนี้ ข้อมูลเชิงวิชาการอันจักเป็นประโยชน์ต่อการปกครองคณะสงฆ์ สำหรับพระสังฆาธิการ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จากเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางในการวิจัย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอภิธานิธรรม
- ๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษา “แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายโดยทั่วไปของการปกครอง

ผู้วิจัยได้ศึกษา “ความหมายของการปกครอง” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

คำว่า การปกครอง ในภาษาไทย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Governance แปลตรง ๆ ได้ว่า การดูแล การให้ความคุ้มครอง หรือการบริหารนั่นเอง คำว่า การปกครอง เป็นคำที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองในลักษณะที่มีผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองสูงสุดจะเรียกกันว่า พ่อเมือง กรมที่มีหน้าที่ดูแลในเรื่องการปกครองบ้านเมืองให้มีความสุขและมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน เป็นสำคัญก็ยังคงเรียกว่า กรมการปกครอง และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการบริหารราชการแผ่นดินจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น คณะราษฎรผู้ยึดอำนาจการปกครอง ได้ตราพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวขึ้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นธรรมนูญการปกครองฉบับแรกของไทยราชอาณาจักรไทยด้วย^๑

^๑สุรพล สุขะพรหม, การเมืองกับการปกครองของไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาคณาบรรณาคาร, ๒๕๔๗), หน้า ๓-๔.

ทฤษฎีการปกครองมีลักษณะชัดเจนและแน่นอนกว่าปรัชญา โดยทั่วไปทฤษฎีการปกครองเป็นผลเนื่องมาจากการศึกษาค้นคว้าและพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงที่อาจรับกันได้ แต่อาจไม่เป็นความจริงแท้สมบูรณ์เหมือนกับวิทยาศาสตร์ อาทิเช่น ทฤษฎีเวทสิทธิ์ (Divine Right Theory) ทฤษฎีนี้มีจุดกำเนิดขึ้นมาจากสถานะอันศักดิ์สิทธิ์ (Divine Origin) คือ เทพยดาหรือผู้อยู่เหนือมนุษย์ ทฤษฎีนี้มีสาระอยู่ ๓ หลักการ ได้แก่ รูปแบบการปกครองได้รับการสถาปนาขึ้นโดยเทวโองการหรือโดยเทวประสงค์ ผู้ปกครองหรือผู้เป็นประมุข (Head of State) ได้รับการแต่งตั้งโดยผู้มีสถานะเหนือ มนุษย์ คือ โดยพระผู้เป็นเจ้าหรือเทพยดาผู้ทรงฤทธิ์ และความรับผิดชอบหรือภารกิจที่ผู้นำหรือมุขมนตรีกระทำนั้น ขึ้นอยู่กับอำนาจอัน ศักดิ์สิทธิ์^๒ ทั้งนี้ ยุคนิยายปรัมปราของกรีก หรือยุคโฮเมอร์ (Homeric Age) ในยุคดังกล่าวคือ ก่อนการกำเนิดไตรเมธีของกรีกโบราณนั้น บรรดาหัวหน้าของเผ่าชนได้รับการยกย่องว่าสืบเชื้อสายมาจากเทพยดา^๓

สรุปได้ว่า การปกครองเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสงบสุขของการอยู่ร่วมกัน และการวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับการปกครองในสังคมก็เพื่อดูแล รักษา ค้ำครองคนในสังคมนั้น ส่วนรูปแบบของการปกครองในปัจจุบันมีแตกต่างกันไป หลักการปกครองของทฤษฎีหนึ่งจึงไม่อาจนำไปใช้กับทุกสังคมได้ จึงแสดงให้เห็นเป็นอย่างดีว่าหลักการปกครองเป็นหลักที่เปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสังคม สถานการณ์ ความเหมาะสม ตลอดทั้งความต้องการของคนในสังคมเป็นเงื่อนไขกำหนด

๒.๑.๒ ที่มาของการปกครองคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษา “ที่มาของการปกครองคณะสงฆ์” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในช่วงต้นพุทธกาลในการปกครองคณะสงฆ์พระพุทธเจ้ายังไม่ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อควบคุมความประพฤติของพระสงฆ์เพราะพระสงฆ์ชุดแรก ๆ ที่เข้ามาบวชล้วนมีจิตใจเลื่อมใสและตั้งใจประพฤติปฏิบัติตนนอกจากนั้นจำนวนของพระสงฆ์ก็ยังมีไม่มาก แต่มาช่วงระยะหลัง เมื่อพระสงฆ์มีมากขึ้นกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จึงต้องมีเพื่อให้ภิกษุแต่ละรูปได้ถือปฏิบัติในแนวทางเดียวกันทำนองเดียวกับกฎหมายของรัฐที่เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันและการกระทำของคนคนหนึ่งอาจจะไปล่วงละเมิดคนอื่นคนหนึ่ง รัฐจึงจำเป็นต้องออกระเบียบกฎเกณฑ์ที่เราเรียกว่ากฎหมายมาคุ้มครอง

พระพุทธองค์ยอมให้มีกฎหมายที่จะละเมิดสิทธิส่วนบุคคลผู้กระทำความชั่วได้ พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาบทเอาไว้เพื่อเอาผิดกับผู้ฝ่าฝืน ซึ่งเป็นการติดต่อสังคม ในขณะเดียวกัน ก็มีจุดมุ่งหมายอื่น ๆ ด้วย^๔ ดังพุทธพจน์ความว่า

^๒Appadorai, *The Substance of Politics*, 10th ed., (London: Oxford University Press, 1968), p.3

^๓R.M. Mac Iver, *The Web of Government*, (New York: Free Press, 1965), p.10.

^๔สมภาร พรหมทา, “ศีลธรรมกับกฎหมายมองจากพุทธศาสนา” ใน *พุทธศาสนศึกษา*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒-๓ (พฤษภาคม-ธันวาคม๒๕๔๑): ๕๑-๕๒.

“ภิกษุทั้งหลาย เราบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายโดยอาศัยอำนาจ
 ประโยชน์ ๑๐ ประการ เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความผาสุกแห่ง
 สงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก ๑ เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลอันดี
 งาน ๑ เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะ
 ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
 ๑ เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลผู้เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งสัตถธรรม ๑
 เพื่อเอื้อเพื่อวินัย ๑”^๕

เหตุผลที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยนั้น ข้อ ๑-๒ มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
 ของคณะสงฆ์เอง ข้อ ๓-๔ เพื่อประโยชน์แก่บุคคล ข้อ ๕-๖ เพื่อประโยชน์แก่ความบริสุทธิ์ ข้อ ๗-๘
 เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน และข้อ ๙-๑๐ เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนาโดยรวม

ขั้นตอนวิธีการในการบัญญัติกฎหมาย (สิกขาบท) พระพุทธเจ้าทรงทราบดีว่าเมื่อใดควรจะ
 บัญญัติโดยคำนึงถึงหลัก ๓ ประการนี้

- ๑) สงฆ์ตั้งได้เป็นเวลายาวนานพอสมควร
- ๒) สังคมขยายใหญ่ขึ้น
- ๓) มีผลประโยชน์มากขึ้น

แนวทางทั้ง ๓ ประการนี้เอง จึงก่อให้เกิดการบัญญัติพระวินัยหรือกฎหมายคณะสงฆ์ขึ้น
 โดยมีจุดมุ่งหมาย ๑๐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อ ๑๐ นั้น หมายถึงเอาเพื่อการเกื้อหนุนการปกครอง^๖
 สิกขาบทหรือพระวินัยถือได้ว่าเป็นธรรมนูญการปกครองที่ภิกษุจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดถ้า
 หากว่าล่วงละเมิดก็จะได้รับการลงโทษหนักบ้างเบาบ้างตามลักษณะของการกระทำ

วิธีการบัญญัติสิกขาบท คือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ดีไม่งามในสังคมสงฆ์พระสงฆ์โดย
 ประชาชนตำหนิติเตียน พระพุทธองค์จะประชุมสงฆ์และพิจารณาบัญญัติพระวินัยขึ้น ขั้นตอนในการ
 บัญญัติพระวินัยของพระพุทธองค์จึงปฏิบัติตามลำดับ ดังนี้

- ลำดับที่ ๑ เมื่อภิกษุก่อเหตุขึ้นพระองค์ตรัสเรียกประชุมสงฆ์
- ลำดับที่ ๒ ตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น
- ลำดับที่ ๓ ชี้โทษแห่งการล่วงละเมิดและแสดงอานิสงค์ของการสำรวมระวัง
- ลำดับที่ ๔ วางโทษหรือบัญญัติสิกขาบทให้ภิกษุถือปฏิบัติตาม

เมื่อพิจารณาการบัญญัติสิกขาบทจะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติให้เสร็จในคราว
 เดียวกันแต่จะบัญญัติต่อเมื่อมีพระภิกษุกระทำความผิดจากหลักการที่วางเอาไว้พระองค์จะทรงประชุม
 คณะสงฆ์ทุกครั้งเพื่อพิจารณาความผิดที่เกิดขึ้นเมื่อประชุมสงฆ์เห็นชอบอย่างไรพระองค์ก็จะทรง
 บัญญัติสิกขาบทและโทษตามความผิดนั้น ๆ

^๕วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

^๖พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท
 พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗.

สังคมสงฆ์ในสมัยพุทธกาลมีอำนาจตามขอบเขตของตนไม่ว่าจะเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ กล่าวคือ

๑) อำนาจนิติบัญญัติพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทหรือพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ เป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดทรงบัญญัติอย่างเปิดเผยทั้งต่อหน้าสงฆ์วัตรและบุคคลโดยมีสังคมสงฆ์ให้ความเห็นชอบ

๒) อำนาจบริหารเดิมที่นั้นพระสงฆ์ยังมีไม่มากพระองค์จึงทรงบริหารงานเองต่อมาเมื่อพระสงฆ์มีจำนวนมากขึ้นพระองค์ก็ทรงมอบอำนาจให้แก่สงฆ์ดังจะเห็นได้จากการบรรพชาอุปสมบท การกรานกฐินการระงับอธิกรณ์ เป็นต้น

๓) อำนาจตุลาการสถาบันตุลาการของพุทธจักรมีกฎระเบียบที่วางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคมป้องกันมิให้ประพฤติดุศีลและมีวิธีการลงโทษแต่การลงโทษผู้กระทำความผิดในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทมิใช่เพื่อการแก้แค้นหากเป็นการให้บทเรียนเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีในสังคมจะเห็นได้จากการปรับอาบัติตั้งแต่สังฆาทิเสสลงมา

ดังนั้น การลงโทษจึงมีจุดมุ่งหมาย ๒ ประการ คือ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี และเพื่อช่วยป้องกันความชั่วร้ายทำนองเดียวกันที่จะเกิดขึ้นในอนาคต^๗

สรุปได้ว่า ที่มาของปกครองคณะสงฆ์เกิดตามเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าที่ทรงคำนึงถึงเหตุผล ๓ ประการ คือ สงฆ์ตั้งได้เป็นเวลายาวนานพอสมควร สังคมขยายใหญ่ขึ้น และมีผลประโยชน์มากขึ้น จึงก่อให้เกิดการบัญญัติพระวินัยหรือกฎหมายคณะสงฆ์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญรวม ๑๐ ประการ ได้แก่ เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลอันดีงาม เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสของบุคคลผู้เลื่อมใสแล้ว เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม และเพื่อเอื้อเพื่อวินัย

๒.๑.๓ ลักษณะของการปกครองคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษา “ลักษณะของการปกครองคณะสงฆ์” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

การปกครองคณะสงฆ์เป็นรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะเกิดขึ้นในสังคมชาวพุทธที่มีรูปแบบและประวัติอย่างยาวนาน โดยมีลักษณะการปกครอง ดังนี้

การปกครองคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการปกครองครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมบัญญัติพระวินัย การบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา และทรงวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระสงฆ์โดยที่พระองค์ทรงเป็นพระธรรมราชา พระพุทธเจ้าทรงมอบให้สงฆ์เพื่อเป็นสมานสังวาสกัน เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย และต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เป็นสำคัญตามรูปแบบ ดังนี้

^๗สมภาร พรหมทา, “สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา”, ใน พุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๗): ๖๑.

๑) สังคมสงฆ์ มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ หรือใช้เป็นหลักปฏิบัติของพระภิกษุ แต่พระวินัยนั้นเป็นพุทธบัญญัติทั้งหมดหาใช่สงฆ์หรือผู้แทนของสงฆ์เป็นผู้บัญญัติอย่างที่รัฐสภาเป็นผู้บัญญัติกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยไม่ จุดประสงค์ในการบัญญัติพระวินัยก็เพื่อให้พระสงฆ์อยู่ร่วมกันด้วยดี พ้นจากมลทินและกิเลสต่างๆ ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใส และเป็นเครื่องส่งเสริมการปฏิบัติธรรม

๒) ด้านการบริหาร ในสมัยเมื่อยังมีพระสาวกไม่มาก พระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เองโดยมีพระสาวกที่สำคัญ เช่น พระสารีบุตร และพระมหาโมคคัลลานะช่วยแบ่งเบาภาระบ้างตามความจำเป็น ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้น และมีผู้ขอเข้าอุปสมบทในพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา เช่น การให้บรรพชาอุปสมบท การกรานกฐิน กำหนดเขตสีมา การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กร เช่น มหาเถรสมาคมนั้นไม่บัญญัติในพระวินัย แต่ก็ได้ขัดพระวินัย

๓) ด้านตุลาการ สถาบันตุลาการทางพระพุทธศาสนามีลักษณะบางอย่างคล้ายกับสถาบันตุลาการทางราชอาณาจักร มีกฎหรือระเบียบที่สังคมวางไว้เป็นบรรทัดฐานแห่งการกระทำของบุคคลในสังคม ป้องกันไม่ให้มีการกระทำ หรือความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบสุขของสังคม ฝ่ายอาณาจักรมีกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ส่วนฝ่ายพุทธจักรมีพระธรรมวินัยเป็นหลัก ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักร มีกระบวนการพิจารณาคดีหรืออธิกรณ์และมีวิธีลงโทษตามโทษานุโทษ แต่ลักษณะการลงโทษตามพระวินัยกับโทษของกฎหมายบ้านเมืองมีข้อแตกต่างกันมาก ความผิดร้ายแรงบางอย่างของบรรพชิต เช่น ความผิดทางเพศสำหรับฝ่ายอาณาจักรอาจถือว่าไม่ผิดการปกครอง คณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล^๕

การใช้อำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบเพื่อประโยชน์แก่การปกครองจึงทรงบัญญัติไว้ ๑๐ ประการ ดังนี้

- ประการที่ ๑ เพื่อความรับทราบวาดีแห่งสงฆ์
- ประการที่ ๒ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์
- ประการที่ ๓ เพื่อช่อมบุคคลเพื่อเกื้อยาก
- ประการที่ ๔ เพื่อการอยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก
- ประการที่ ๕ เพื่อป้องกันอาสวะอันบังเกิดจากปัจจุบัน
- ประการที่ ๖ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต
- ประการที่ ๗ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
- ประการที่ ๘ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
- ประการที่ ๙ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม

^๕ไชย ฌ พล, การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๒-๑๗๓.

ประการที่ ๑๐ เพื่อถือตามพระวินัย^๙

การปกครองคณะสงฆ์ไทยก็เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัย คือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดถือพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองโดยใช้อำนาจรัฐ และจารีตเป็นหลักอุดหนุนการปกครองคณะสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองแบบราชาอาณาจักร มาในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และถัดมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะที่ผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานและกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการแต่งตั้ง

โดยความเป็นจริง การปกครองคณะสงฆ์ แบ่งแผนการปกครองออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลัก การกำหนดหน่วยงาน เขตการปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบหมายงาน หรือผู้มอบหมายงาน ปฏิบัติ งานคณะสงฆ์ และส่วนย่อย ๆ ได้แก่ แบบแผนการกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบการปฏิบัติอื่น ๆ^{๑๐}

สรุปได้ว่า สังคมสงฆ์มีการบัญญัติพระวินัยเพื่อใช้ปกครองสงฆ์ ซึ่งแต่เดิมพระพุทธองค์ทรงบริหารพระศาสนาด้วยพระองค์เอง แต่ต่อมาเมื่อมีพระสาวกเพิ่มมากขึ้นก็ได้ทรงอนุญาตให้พระสาวกอุปสมบทแก่ผู้เข้ามาขอบวชได้โดยให้ผู้ขอบวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ครั้นต่อมาเมื่อภิกษุเพิ่มมากขึ้นอีกทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่สงฆ์ในการทำกิจกรรมทั้งปวงของพระพุทธศาสนา ซึ่งเท่ากับเป็นผู้บริหารงานพระศาสนาตามระเบียบที่ได้ทรงกำหนดไว้นั่นเอง ส่วนการบริหารคณะสงฆ์โดยรูปองค์กรในปัจจุบันมิได้ขัดต่อหลักพระวินัย อาทิเช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน โดยมีตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น และมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุด

^๙วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

^{๑๐}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปภโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

๒.๑.๔ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษา “ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

ระเบียบ หมายถึง แบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือดำเนินการ^{๑๑} โดยนัยนี้ ระเบียบการปฏิบัติปกครองคณะสงฆ์ไทยกำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ โดยมีแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค^{๑๒}

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์กลางรวมอำนาจปกครองและกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์กลางรวมเขตการปกครองและเจ้าคณะส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง โดยกำหนดเขตการปกครองได้แก่ เขตการปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะ เจ้าอาวาสและภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ ในส่วนกลาง จะแยกส่วนปกครอง เป็นคณะนิกาย เรียกว่า “หน” มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุตเป็นเขตเดียวกัน

การปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะหนใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการในส่วนกลาง เป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราช มหาเถรสมาคม เป็นหน่วยงานในส่วนกลางและประสานงานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน เรียกว่า “หน” มีเจ้าคณะหนใหญ่ ๕ หน คือ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เจ้าคณะใหญ่หนใต้ และเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต โดยที่อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะหนใหญ่ ในเขตปกครองของตนมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นที่ไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นที่ไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นที่ไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

^{๑๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๙๘๐.

^{๑๒}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุงคปญโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๒.

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค มีกำหนดส่วนหลักไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๒๑ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดเขตการปกครองออกเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบลจำนวนตำบล และเขตปกครองให้เป็นไปตามกำหนดในกฎหมายธรรมนูญ ส่วนมาตรฐาน ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัดรองเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ ด้วยก็ได้

กฎหมายธรรมนูญ ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

๑) ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชสั่งวรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

๒) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งและเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

๓) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

๔) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบและห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

๕) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

๖) ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

๗) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

๘) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง ๘ ข้อนี้ เป็นจริยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด

พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่ง เรียกว่าพระสังฆาธิการเป็นภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มแบบรวมตำแหน่งซึ่งนอกเหนือจากตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะ และเจ้าอาวาสเป็นพนักงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มกฎหมาย และควบคุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด^{๑๓}

สรุปได้ว่า ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ไทยกำหนดให้มีเจ้าคณะฝ่ายมหานิกาย และเจ้าคณะฝ่ายธรรมยุต มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ โดยมีแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และมีพระสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง เรียกว่า พระสังฆาธิการ เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตนตามระเบียบการปกครองคณะสงฆ์

^{๑๓} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๘๔.

๒.๑.๕ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ผู้วิจัยได้ศึกษา “การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังที่ตราไว้ในมาตรา ๒๐ ทวิ ว่า เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายอากรมาตรา^{๑๔}

กฎหมายอากรมาตรา ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ได้ระบุให้เจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ผู้ปกครองใน ๕ เขตการปกครอง ดังนี้

(๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ และภาค ๑๕

(๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ และภาค ๗

(๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ และภาค ๑๒

(๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๖ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘

(๕) เจ้าคณะใหญ่หนธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคทุกภาค^{๑๕}

อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ที่ระบุไว้ในกฎหมายอากรมาตรา ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วย ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ มีดังนี้

ข้อ ๗ เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตน ดังนี้

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎหมายอากรมาตรา ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาคหรือ มีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

^{๑๔} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๖.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

ข้อ ๘ ในเมื่อไม่มีเจ้าคณะใหญ่ หรือเจ้าคณะใหญ่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม รักษาการแทนเจ้าคณะใหญ่ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าคณะใหญ่ เมื่อได้ปฏิบัติตามความตามวรรคต้นแล้ว ให้ดำเนินการเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ภายในเวลาไม่เกิน ๑ ปี ให้ผู้รักษาการเจ้าคณะใหญ่มีอำนาจ หน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๙ เพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ ให้มีเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ ๒ รูป ทำหน้าที่การเลขานุการ

ในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มีระบุไว้ตามความในมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ว่า การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (๑) เจ้าคณะภาค
- (๒) เจ้าคณะจังหวัด
- (๓) เจ้าคณะอำเภอ
- (๔) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้นๆ ก็ได้^{๑๖}

เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ข้อ ๑๐ ว่า เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๑๗}

เจ้าคณะจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๑๕ ว่า เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตน ดังนี้

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช และคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยลงนิหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๑๘}

เจ้าคณะอำเภอ มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๒๐ ว่า เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) วินิจฉัยลงนิหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง คำวินิจฉัย ชั้นเจ้าคณะตำบล

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๑๙}

เจ้าคณะตำบล มีอำนาจหน้าที่ ดังที่มีระบุไว้ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๒๕ ว่า เจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

(๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

(๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

(๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน^{๒๐}

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๘.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๙-๘๐.

เจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่ ดังระบุใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้
มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล^{๒๑}

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำ ทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิด คำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่ง โดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม^{๒๒}

โดยนัยนี้ ผู้ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น พึงมีคุณสมบัติตามที่ระบุไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนด คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ประการ คือ (๑) มีพรราชสมควรแก่ตำแหน่ง (๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง (๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย (๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถ ในการปกครองคณะสงฆ์ (๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่ สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวิมโรคในระยยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ (๖) ไม่เคยต้องคำ วินิจฉัยลงโทษในอธิกรณที่พึงรังเกียจมาก่อน และ (๗) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน และพระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความ เป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำนักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดย ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่^{๒๓}

นอกจากนี้ ยังมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งในการแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามที่ระบุไว้ในกฎ มหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ มีดังนี้

๑) การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรราชพ้น ๓๐ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพรราชาคณะ

๒) การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรราชพ้น ๒๐ พรราช และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะ จังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพรราชาคณะชั้นเทพ หรือเป็น พรราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค

^{๒๑} พระวิสุทธิภิกษุธาดา (ประสิทธิ์ พรหมศรี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๔.

^{๒๒} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, หน้า ๙.

^{๒๓} สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (ราชบุรี: สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖๔-๒๖๕.

๓) การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่า พระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค

๔) การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้น สัณญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค

๕) การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพัน ๕ พรรษา กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักธรรมเอก

๖) การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพัน ๕ พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

๗) การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีก ส่วนหนึ่ง คือ ต้องมีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีพรรษาพัน ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์^{๒๔}

ปัจจุบันรูปแบบของโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์นั้น พระภิกษุสงฆ์ต้องเอื้อเพื่อ ต่อ กฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช โดยเคร่งครัด^{๒๕}

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้แบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม และในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส และเมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

^{๒๔} กนก แสนประเสริฐ, **ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์**, หน้า ๒๖๕-๒๗๑.

^{๒๕} พระศรีศาสนวงศ์ (มีชัย วีรปญโญ), **อธิบายกฎหมายมหาเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรศาสน์การพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า อนุโมทนาถกเถา.

๒.๑.๖ รูปแบบการปกครอง/บริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า

ผู้วิจัยได้ศึกษา “รูปแบบการปกครอง/บริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

การบริหารในพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้ศึกษาเรื่องการบริหารในพระพุทธศาสนา จากพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารที่กระจายอยู่ในพระไตรปิฎก^{๒๖}

การบริหารเป็นกระบวนการประสานกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน^{๒๗} หากพิจารณาตามกรอบของการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหาร ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์การ

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิก และสายการบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหา พัฒนาบุคลากร ให้เหมาะสมกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาในองค์กร

ก. การวางแผน

หลังจากการตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับตามลำพังพระองค์เดียว ในขั้นนั้นยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้นเมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยพระพุทธดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๒๘} ดังกล่าวมีพระพุทธดำรัสแสดงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า “เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”^{๒๙}

ดังกล่าวนี้อาจแสดงให้เห็นการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายึดมั่นเป้าหมายเดียวกันคือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต

^{๒๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีการบริหาร*, หน้า ๔-๕.

^{๒๗} P. Robbins Stephen and M. Coulter, *Management*, 7th ed., (New Jersey: Prentice Hall International Lnc., 2002), p.6.

^{๒๘} วิ.ม.พ. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

^{๒๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๓๗๓.

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับการวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมา^{๓๐} แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือ มองการณ์ไกล^{๓๑} วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พันทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบอนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันท ไค ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติ ฉันทัน”^{๓๒}

การถือเอาความหลุด พันทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนาใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลुเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิกรับเป็นพระอรหันต์ได้ เจโตวิมุตติ หลุด พันทุกข์แล้ว วัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือ แทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุด พันส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อคนอื่นให้หลุด พันทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพันพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปทิศต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป... แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^{๓๓}

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังผู้เดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธินในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนในการชี้แจงให้เข้าใจหลักปรัชญาในพระพุทธศาสนา แก่ชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

จากนั้นได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชอาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตามเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนา ในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลมาจากการวางแผนประกาศพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศศาสนาโดยที่หาผู้บรรลุธรรมตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้บรรลุธรรมตามได้ จึงไม่ใช่ผู้บริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

^{๓๐} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๖.

^{๓๑} อด.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๕๖.

^{๓๒} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

^{๓๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวมานั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนด วัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความ หลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อัตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตสมบัติ^{๓๔} พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอิตตहितสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและพรหิตสมบัติ ที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แก่ พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๔ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิ โมกข์นี้ มีการกำหนดให้นิพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทาง ปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส และ นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธานุศาสนาดังกล่าว ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความ ออดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือพระพุทธ ศาสนา^{๓๕} ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ และจะเห็นได้ว่าการ วางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้านั้น มีการใช้วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และ พันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กรพระพุทธศาสนาจึงเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผล จากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า^{๓๖}

ข. การจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมีการกำหนดให้ สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศ ฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์^{๓๗} ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคง คา ยุมนา อจิรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่า มหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจาก เรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอัน นับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน”^{๓๘} พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชใน พระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอเหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่เหมาะสมกันนี้อาจ ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายในองค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท่าเทียมกับคน อื่นก็จะมีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “การอยู่ร่วมกันของคนที่เหมาะสม ก็นำทุกข์มาให้ ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับบัญชาภายในองค์กรก็ไม่ได้”^{๓๙}

^{๓๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๘.

^{๓๕} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๙.

^{๓๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๙.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๓๘} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

^{๓๙} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาริกรรมหรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการเอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือ ผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม”^{๕๐} พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสาวกให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุลณณะมันตานีบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปฎิภาจวารานเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม^{๕๑}

ประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง ส่วนการที่มหาวิทยาลัยทั้งหลายถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันก็พออนุโลมให้เป็นการยกย่องพระเถระเป็นเอตทัคคะในด้านต่างๆ ได้เหมือนกัน^{๕๒}

ค. การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท^{๕๓}

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านิสสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

^{๕๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^{๕๑} อ.จ.เอก. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

^{๕๒} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, หน้า ๑๒.

^{๕๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, หน้า ๑๒.

ระบบการศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคลากร トラバได้ใน บุคลากรนั้นยังไม่บรรลุเป็นพระอรหันต์เขาผู้นั้นต้องได้รับการศึกษาอบรมตลอดไป เรียกว่าเป็นเสขะ คือ ผู้ยังต้องศึกษา ต่อเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพระอรหันต์แล้วจึงเรียกว่าเป็นอเสขะ คือ ผู้ไม่ต้อง ศึกษา

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทางทฤษฎี (Teaching) เมื่อกล่าวในเชิงบริหารเราต้องยอมรับว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา^{๔๔}

พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษามาตามจริง ๖ และที่สำคัญมากก็คือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองดังพุทธพจน์ที่ว่า “ตุมเหติ กิจจํ อาตบปิ อุกขาตาโร ตถาคตา เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเพิกเสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง”^{๔๕} บุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ ความสามารถ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนามีระบบการให้รางวัลและการลงโทษ ซึ่งเทียบได้กับการใช้พระเดชพระคุณในสมัยปัจจุบันนั่นคือ ใครทำดีก็ควรได้รับการยกย่อง ใครทำผิดก็ควรได้รับการลงโทษดังพระบาลีที่ว่า “นิคฺคณฺเห นิคฺคหารหํ ปคฺคณฺเห ปคฺคหารหํ ชมฺคนทํคฺวรชฺม ยกฺยงฺคนทํคฺวรยกฺยง”^{๔๖} เราจะเข้าใจระบบการให้รางวัลและการลงโทษได้ดีจากเรื่องต่อไปนี้ในเกสียสูตรว่า พระพุทธองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกให้การฝึกคน คือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ นายเกสียุลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน นายเกสียุลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม^{๔๗}

ง. การอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ^{๔๘}

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๔๕} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑.

^{๔๖} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๒๔๔๒/๕๓๑.

^{๔๗} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๑/๑๕๐.

^{๔๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๑๕.

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความ ต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

บุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๒ ประการดังกล่าวมาแล้ว คือ อุตตหิต สมบัติ หมายถึงความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และ พรหิตปฏิบัติ หมายถึงความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วยอุตตหิตสมบัติและพรหิตสมบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำ บริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อุตตหิตสมบัติที่สำคัญในการบริหารของ พระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส.^{๔๙}

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาว่า ตถาคต หมายถึง คนที่พูดอย่างไรแล้วทำอย่างนั้น^{๕๐} พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธี เผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำ ความดี ซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ คือ อุตตธาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจ ของตนเป็นที่ตั้ง โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดยศฐาหรือ คณะนินยมาจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง และ ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่น คือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ^{๕๑}

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดย ลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับ คณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้ว ย่อมไม่ใช่ เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อุตตธาธิปไตย นอกจากนี้ พระพุทธเจ้า ก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระพุทธศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์ จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้าง ประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ ไว้ว่า “พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรม สักการ ธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษา ป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม”^{๕๒} และด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์^{๕๓}

^{๔๙}ที่.สี. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

^{๕๐}ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

^{๕๑}อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๘๖.

^{๕๒}อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.

^{๕๓}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, หน้า ๑๘.

พระพุทธเจ้าทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเขาเมื่อเราล่วงลับไป”^{๕๔}

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้ โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนทุกวันนี้

จ. การกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ^{๕๕} เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มบุคคลผู้ร้ายางาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๕๖} การบัญญัติพระวินัยนี้เป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง และมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจากมาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุพระสงฆ์แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป

พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ ค่ำ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า “กัจจิตถ ปริสุทธา ทานทั้งหลายบริสุทธีในศีลสิกขาบทนี้แล้วหรือ”^{๕๗}

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการปวารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การปวารณาหมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า “ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง”^{๕๘} ดังกล่าวนั้นแสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้ พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและมีการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

^{๕๔}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๔๐.

^{๕๕}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *พุทธวิธีบริหาร*, หน้า ๑๙.

^{๕๖}วิ.ม. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.

^{๕๗}วิ.ม. (ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐.

^{๕๘}วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔.

กรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอภิรณชั้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์ บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอภิรณชั้นซึ่งเรียกว่า อภิรณสมณะ ๗ ประการ ตัวอย่างเช่น สัมมุขวินัย เภยยุยงสิกา ติมวัตถารกะ เป็นต้น^{๕๙}

สรุปได้ว่า รูปแบบการปกครอง/บริหารคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าเป็นวิธีการปกครองและ บริหารองค์กรสังคมตัวอย่างหรือสังคมคณะสงฆ์ตั้งแต่สมัยพุทธกาลเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้าน ต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผาสุก โดยเป็นการบริหารตามหลักแก้วสามดวงซึ่งสามารถประยุกต์ ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรทุก ๆ องค์กรในปัจจุบันได้ โดยสามารถเทียบเคียงได้ดังนี้ พระพุทธ คือ ผู้ให้กำเนิด ผู้รู้ ผู้สอนหลักธรรม เทียบเคียงกับบริษัทหรือองค์กร พระธรรม คือ สิ่งที่เป็นตัวแทนจาก ผู้ให้กำเนิด เป็นคำสอน เป็นหลักประพฤติปฏิบัติ เทียบเคียงได้กับคู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบ อำนาจ ดำเนินการ มาตรฐาน แผนงาน วัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ และพระสงฆ์คือ ผู้นำเอาหลักธรรม ไป ปฏิบัติและเผยแผ่ เทียบเคียงกับพนักงานทุกระดับ ผู้รับเหมา และผู้ขายวัตถุดิบ ที่มีธุรกรรมเกี่ยวข้องกัน เป็นต้น

๒.๑.๗ คุณธรรมพื้นฐานของผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง

ผู้วิจัยได้ศึกษา “คุณธรรมพื้นฐานของผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง” จากเอกสารทาง วิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เรียกว่า “ธรรมวินัย” นั้น จัดเป็นองค์ความรู้ใน พระพุทธศาสนา การศึกษาและสืบทอดพระธรรมวินัยในสมัยพุทธกาลนั้น ใช้วิธีเรียนต่อๆ กันมาด้วย ปากเปล่า ที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” หลังจากพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๓ เดือน พระมหา เถระซึ่งเป็นอรหันต์แตกฉานในจตุปฏิสัมภิทา ๕๐๐ องค์ มีพระมหากัสสปเถระ เป็นต้น ได้ทำการ สังคายনার้อยกรองพระธรรมวินัยเป็นครั้งแรก การทำสังคายนาครั้งนั้นได้มีการจัดพระธรรมวินัยเป็น หมวดหมู่ให้เรียบร้อย ง่ายต่อการศึกษา และบัญญัติคำเรียกพระธรรมวินัยที่สังคายนาเรียบร้อยแล้ว ว่า “ไตรปิฎก” โดยจัดแบ่งพระธรรมวินัยออกเป็น ๓ หมวด คือ วินัยปิฎกสุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎก มีเนื้อหาโดยย่อ คือ

พระวินัยปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระวินัย คือ พุทธบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติ ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมและการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภิกษุสงฆ์และพระภิกษุณีสงฆ์

พระสุตตันตปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดพระสูตร คือ พระธรรม เทศนา คำบรรยาย ธรรมต่าง ๆ ที่ตรัสยกย่องให้เหมาะกับบุคคลและโอกาส ตลอดจนบทประพันธ์เรื่องเล่า และเรื่องราว ทั้งหลายที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนา

พระอภิธรรมปิฎก ประมวลพุทธพจน์หมวดอภิธรรม คือ หลักธรรมและคำอธิบายที่เป็น หลักวิชาล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์^{๖๐}

โดยในพระไตรปิฎกมีหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาสำหรับนักปกครองและนักบริหาร อยู่มากมาย อาทิ

^{๕๙}วิ.ม.หา. (ไทย) ๒/๔๗๙/๕๗๑.

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๐-๑๑๙.

ก. ทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม หรือ ธรรมสำหรับพระราชอา แต่ประชาชนพสกนิกรทั้งหลายก็สามารถนำมาเป็นหลักประพฤติปฏิบัติได้ เมื่อประพฤติตามนั้นแหละจะเกิดโอกาสมากมายสะดวกตายในการที่พระองค์จะดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ขอให้มองกันดี ๆ ว่าทศพิธราชธรรมนั้นจะสามารถคุ้มครองบ้านเมือง ป้องกันบ้านเมือง พัฒนาบ้านเมืองในฐานะที่เป็นธรรมะที่จะช่วยได้จริง^{๖๑}

ทศพิธราชธรรม^{๖๒} แปลว่า ธรรมของพระราชอาหรือธรรมสำหรับผู้ปกครอง ๑๐ ประการ ที่พระมหากษัตริย์และผู้ปกครองบ้านเมืองและผู้ปกครองในทุกระดับจะต้องเสริมสร้างให้มีขึ้นเป็นคุณสมบัติประจำตัว อันจะช่วยในการปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจสมาชิกในกลุ่มหรือผู้ใต้ปกครองให้ดำเนินไปบรรลุถึงเป้าหมาย ฉะนั้น หลักทศพิธราชธรรมในพระคานานี้ เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นพระมหากษัตริย์ หากแต่ในหลักธรรมนี้ใช้ได้กับนักปกครองที่เป็นผู้ปกครองบ้านเมือง รัฐบาล หรือนักบริหารโดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่

๑) ทาน ทาน การให้ หมายถึง การให้สิ่งของหรือวัตถุภายนอก โดยต้องมีผู้รับโดยตรง เป็นการให้ที่ไม่เอากลับคืน ด้วยคิดจะบูชาคุณก็ดี หรือด้วยคิดจะอนุเคราะห์ก็ดี เช่น ให้ข้าวปลาเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ตลอดจนให้กำลังกาย เช่น ขวนขวายกระทำในกิจการต่าง ๆ ที่เป็นบุญเป็นกุศล ให้กำลังวาจา เช่น ช่วยพูดให้กิจการดำเนินสำเร็จลุล่วงไปได้ ช่วยพูดไกลเกลี้ย ให้คู่พิพาทตกลง ประนีประนอมกันได้โดยสันติวิธี ให้กำลังความคิด เช่น ช่วยคิดช่วยแนะในกิจการต่าง ๆ ให้ปัญญา เช่น ให้ความรู้เพื่อให้เขาช่วยเหลือตัวเองได้ด้วยกุศลเจตนา^{๖๓} ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแบ่งพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ อนุเคราะห์ สงเคราะห์อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ ด้วยพระราชหฤทัยอันเปี่ยมด้วยพระเมตตาคุณธรรม เพื่อช่วยให้พสกนิกรของพระองค์ได้อยู่เป็นสุข พ้นจากทุกข์ภัย นี่เป็นส่วนอามิสทาน คือ ทานที่ให้ด้วยทรัพย์สิ่งของ ได้แก่ปัจจัย ๔ เป็นต้น และยังมีส่วนธรรมทาน คือ ให้ธรรมเป็นทาน ได้แก่ พระบรมราโชวาทและพระดำรัสที่พระราชทานแก่พสกนิกรของพระองค์ในโอกาสต่าง ๆ เช่น เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันขึ้นปีใหม่ ฯลฯ เป็นต้น^{๖๔}

ดังนั้น ผู้ที่เป็นผู้ปกครอง หัวหน้า หรือประชาชน จำเป็นจะต้องเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวาง มีเมตตาคุณ สละทรัพย์เงินทอง ข้าวปลาอาหาร เป็นต้น เพื่อสงเคราะห์ประชาชนเป็นเบื้องต้น เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ต่อจากนั้นก็สงเคราะห์ด้วยการให้การศึกษา ให้ความรู้และคุณธรรมแก่ประชาชนเพื่อเขาจะได้สามารถช่วยตนเองได้ นับเป็นการแก้ปัญหาในระยะยาว

๒) สีล ศีล คือ การสำรวมระวังกายและวาจาให้เรียบร้อยดี ไม่มีโทษ กล่าวคือ เจตนางดเว้นจากความประพฤติปฏิบัติที่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนเสียหาย^{๖๕}

^{๖๑} พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปญโญ), โขคดีมีโอกาสได้ตามรอยยุคลบาท โดยทศพิธราชธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙.

^{๖๒} ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย) ๒๘/๒๔๐/๘๖.

^{๖๓} จานงค์ ทองประเสริฐ, พระมหาธรรมมิกราชาริราช, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๖.

^{๖๔} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์, (กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคลพรินติ้ง, ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

อานิสงส์ของการรักษาศีล คือ ความสำรวมระวังกายและวาจาให้เรียบร้อย ไม่มีโทษ นั้นมีมาก สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสอานิสงส์ของศีล มีเป็นต้นว่า บุคคลผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมเจริญด้วยโภคทรัพย์ มีความไม่ประมาทเป็นเหตุนี้ประการ ๑ กิตติศัพท์อันงามของผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีลย่อมพึงขจรไป นี้ประการ ๑ ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล จะเข้าสู่บริษัท หรือสมาคมใด ๆ จะเป็นชาติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คฤหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมเป็นผู้องอาจ ไม่เคอะเขินเข้าไป นี้ประการ ๑ ผู้มีศีล ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้ไม่หลงทำกาลกิริยา คือ ไม่หลงตาย นี้ประการ ๑ และผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ นี้ประการ ๑^{๖๖} ส่วนผู้ประพฤติผิดศีล ย่อมได้รับผลตรงกันข้าม กล่าวคือ ชีวิตย่อมหาความเจริญและสันติสุขแท้จริงมิได้ ย่อมนับวันแต่จะถึงความเสื่อมแห่งชีวิต และย่อมได้ประสบแต่ความทุกข์เดือดร้อน เพราะผลต่ออกุศลกรรมที่ตนประพฤติผิดศีล ผิดธรรมนั้น มากน้อยตามหนักเบาแห่งบาปอกุศลที่ตนกระทำผิด เพราะความประมาทขาดสติสัมปชัญญะ ขาดความสำนึกรู้รับผิด-ชอบ-ชั่ว-ดี ด้วยอำนาจกิเลส ตัณหา อุปาทาน อันเป็นเหตุนำเหตุหนุนให้ประพฤติผิดศีลนั้น ๆ^{๖๗} ศีลมีขอบเขตเฉพาะทางกาย และวาจาที่ปรากฏภายนอก คือถ้าภายนอกเรียบร้อยตามวินัย แม้ใจจะเสียไปบ้างก็ไม่นับว่าเสียในส่วนของศีล อนึ่ง ในด้านการปกครอง ศีลเป็นการสำรวมกายและจิตวารของผู้ปกครอง รักษาเกียรติคุณให้เป็นอย่างและเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนราษฎรมิให้มีข้อที่ใครดูแคลน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณอันประเสริฐของชาวไทยเรานั้น เป็นที่ประจักษ์แจ้งว่า ทรงศีลสมบัติอันบริสุทธิ์ และสมบูรณ์ตลอดกาลเป็นนิรันดร์ ไม่มีพิรุณเสียหายเลย เฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรานั้น ในฐานะที่ทรงเป็นพุทธมามกะ นอกจากจะทรงศีลทรงธรรมแล้ว ยังได้ทรงเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๙ เสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นเวลา ๑๕ วัน และเมื่อพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเจริญพระชนมพรรษาครบที่จะทรงผนวชเป็นพระภิกษุได้ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผนวชเป็นพระภิกษุ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ เสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นเวลา ๑๕ วัน อีกเช่นกัน^{๖๘}

ดังนั้น ผู้ที่เป็นผู้ปกครองหรือผู้ที่ป็นหัวหน้า จึงต้องเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีล ดังที่ ขงจื้อปราชญ์ชาวจีน กล่าวไว้ว่า “ผู้ปกครองบ้านเมืองเปรียบเหมือนลม ประชาชนเปรียบเหมือนหญ้า ถ้าลมพัดไปทางใด หญ้าก็ย่อมจะลู่เอนไปทางนั้น” แสดงให้เห็นว่า หากผู้ปกครองเป็นผู้ปกครองเป็นผู้ทรงคุณ ตั้งมั่นในศีล ย่อมเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ใต้ปกครองได้ นั่นเอง

๓) ปริจาค์ ปริจาคะ คือ การบริจาด หมายถึง การเสียสละความสำราญส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ เป็นการให้ภายในทางจิตใจไม่ต้องมีผู้รับก็ได้ รวมทั้งบริจาด คือสละสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์หรือแคบกว่า เพื่อสิ่งที่มีประโยชน์ยิ่งใหญ่มากกว่า กว้างกว่า^{๖๙}

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๖๙} จำนงค์ ทองประเสริฐ, พระมหาธรรมมิกราชาธิราช, หน้า ๑๘.

ปริจจาคะ แปลตรงศัพท์บาลีว่า “สละรอบ” แปลอย่างไทย ๆ ว่า “เสียสละ” คือ กิริยาอันเป็นไปด้วยกุศลเจตนาเกือบด้วยสติ ปัญญาอันเห็นชอบ ที่เสียสละประโยชน์สุขส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม หรือสละประโยชน์สุขส่วนน้อยเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ อันเป็นไปเพื่อความบรรเทาภิเลส คำว่า “ปริจจาคะ” คือ ความเสียสละนี้ จึงมีความหมายที่กว้างกว่าคำว่า “ทาน” ซึ่งหมายถึง การให้ และวัตถุหรือสิ่งที่ให้ เพื่ออนุเคราะห์สงเคราะห์ผู้อื่น ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของหรือปัจจัย ๔ และ/หรือ ให้ความรู้ในการประกอบอาชีพแก่ผู้อื่น นี้ชื่อว่า อามิสทาน ๑ การให้ศีลให้ธรรม ให้คำแนะนำ ในการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนี้ ชื่อว่า ธรรมทาน ๑ และการให้อภัยแก่ผู้ล่วงเกิน ชื่อว่า อภัยทาน นี้ประการ ๑ การให้โดยนัยทั้ง ๓ นี้ย่อมมีทั้งผู้ให้ (ทายก/ทายิกา) ๑ สิ่งที่ให้เรียกว่า “ทาน” (อามิสทาน/ธรรมทาน/อภัยทาน) ๑ และมีผู้รับโดยตรง (ปฏิคาหก) อีก ๑^{๗๐} จาคะ คือ การเสียสละ นั่นคือ

๓.๑) เป็นกิริยาที่เสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยรวม หรือหมู่ชนส่วนใหญ่โดยมิได้มุ่งหวังสิ่งตอบแทน ดังเช่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ที่ทรงเสียสละกำลังพระวรกาย พระสติปัญญาสามารถ และกำลังพระราชทรัพย์ เสด็จไปเยี่ยมเยียนราษฎร เสด็จไปทรงตรวจตรา แนะนำ ให้ดำเนินโครงการต่างๆ ในพระราชดำริให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง อีกทั้งเพื่อบำรุงขวัญผู้ปฏิบัติงานและแก่ประชาชน มุ่งตรงต่อการบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนทุกหมู่เหล่าทั่วพระราชอาณาจักร แม้ในท้องที่ทุรกันดาร เช่น ป่าเขา และแม้ในสถานการณ์อันไม่สงบสุขอย่างเช่นใน ๓ จังหวัดราชแดนภาคใต้ที่กำลังมีปัญหาผู้ก่อการร้าย โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากพระวรกายและเสี่ยงภัย^{๗๑}

๓.๒) เป็นกิริยาที่เสียสละที่มีหรือไม่มีผู้รับโดยตรงก็ได้ ดังตัวอย่าง การเสียสละตามพระธรรมภาษิต ที่ว่า “นรชน พึงสละทรัพย์ เพื่อรักษาอวัยวะอันประเสริฐ เมื่อจะรักษาชีวิตไว้ พึงสละอวัยวะ เมื่อคำนึงถึงธรรม พึงสละอวัยวะ ทั้งทรัพย์ และแม้ชีวิต ทั้งหมดฯ”^{๗๒}

ดังตัวอย่างเช่น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา เมื่อยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ได้ทรงบำเพ็ญพุทธการกธรรม คือ ทรงบำเพ็ญคุณความดีอย่างยิ่งยวด ชื่อว่า บารมี ๑๐ ประการ (ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี อุเบกขาบารมี) จนแก่กล้าเป็นอุปปบารมีและถึงปรมัตถบารมี เต็มส่วน ทั้ง ๑๐ ประการ ด้วยความเสียสละทุกอย่าง กล่าวโดยรวม คือทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อพระโพธิญาณ และในพระชาติสุดท้ายที่เสด็จอุบัติขึ้นในโลกเป็นเจ้าชายสิทธัตถะนั้น แม้จะได้เสวยโลกียสุขอยู่ ก็ได้ทรงสละโลกียสุข อันเป็นสุขส่วนน้อยนั้น เสด็จออกมหาภิเนษกรรมคือได้เสด็จออกผนวชเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่เป็นการเสียสละความสุขส่วนน้อย เพื่อความสุขอันยิ่งใหญ่ คือทั้งได้ช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้ได้ฟังธรรมและปฏิบัติพระสัทธรรมให้ถึงความพ้นทุกข์ ถึงบรมสุขตามรอยบาทพระพุทธรองค์ได้ด้วย ดังพุทธภาษิตว่า “พึงเห็นสุขอันไพบูลย์ เพราะยอมเสียสละสุขส่วนน้อย ผู้มีปัญญา เมื่อเล็งเห็นสุขอันไพบูลย์ ก็ควรเสียสละสุขส่วนน้อยเสียฯ”^{๗๓}

^{๗๐} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**, หน้า ๖๑.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

^{๗๒} ชุ.ชา.อสีติ. (ไทย) ๒๘/๓๘๒/๑๔๗.

^{๗๓} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), **หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์**, หน้า ๖๓.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงคุณอันประเสริฐของเราทั้งหลาย นอกจากจะได้ทรงเสียดลความสุขส่วนพระองค์ โดยการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งปวง ด้วยความเสียดล ทั้งกำลังพระราชวรกาย พระสติปัญญาสามารถ และกำลังพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นอันมาก เพื่อประโยชน์สุขแก่พสกนิกรของพระองค์ทุกหมู่เหล่าแล้ว ยังได้ทรงเสียดลความสุขส่วนพระองค์เสด็จออกผนวชในบวรพระพุทธศาสนา เพื่อประพาศพิพรหมจรรย์ อันเป็นคุณความดี อย่างเยี่ยมยอดอีกด้วย^{๗๔}

ดังนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้าปกครองประชาชนจำเป็นต้องเป็นนักเสียดล ต้องยอมเสียดลความสุขส่วนตัวเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของตน ต้องเสียดลความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔) อาชชว อาชวะ แปลว่า สภาพที่ตรง แปลอย่างไทยๆ ว่า ความที่ตรง นี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Rectitude/Upright ซึ่งหมายถึงความถูกต้อง ความมีศีลธรรม ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ความยุติธรรม และยังหมายถึง ธรรมะ ธัมโม อีกด้วย แต่ความหมายโดยสรุป ก็คือ ความ ซื่อตรง ความถูกต้อง ความจริงแท้ อธิบายว่า

ความที่ตรงต่อตนเอง คือ มีความจริงใจต่อตนเอง ไม่หลอกตนเอง ได้แก่ เวลาที่ตนเองกระทำความดีหรือกรรมชั่ว ถูกหรือผิด ก็รู้ดีรู้ชั่ว รู้ผิดรู้ถูก ตามที่เป็นจริงเอง ไม่หลอกตนเอง ดังเช่นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เมื่อมีประพาศพิพลาต ล่วงสิกขาบทที่เรียกว่าเป็นอาบัติแล้ว แม้เล็กน้อยไปบ้าง ก็รู้สึกตัวว่าตนเองต้องอาบัติชื่อนั้น ๆ แล้ว รีบสารภาพผิดและปฏิญาณตนกับพระภิกษุหรือสงฆ์ว่า ตนเห็นอาบัตินั้นแล้ว ต่อไปจะสำรวมระวัง ไม่คิด ไม่พูด ไม่กระทำเช่นนั้นอีก

ความที่ตรงต่อบุคคลอื่น ต่อสังคมและประเทศชาติ คือ มีความจริงใจต่อผู้อื่น ไม่คดโกง หลอกหลวงเขาเลี้ยวชีวิต ไม่แสดงกิริยา กล่าววาจา หรือนิมนิตใด ๆ อันเป็นเท็จหรือมารยาสาไทย หลอกหลวงผู้อื่น เช่น เสแสร้ง แกล้งพูด แกล้งทำ หรือขีดเขียนข้อความอันเป็นเท็จหลอกหลวง ประทุษร้าย กล่าวร้ายป้ายสีผู้อื่นโดยไม่เป็นธรรม ไม่หลอกหลวง คดโกงประชาชน และสังคมประเทศชาติ เป็นต้น

ความที่ตรงต่อกิจการงานอาชีพหรือหน้าที่การงานที่รับผิดชอบ ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ ได้แก่ อาชีพนักกฎหมายหรือทนายความ การแพทย์ สื่อสารมวลชน เป็นต้น ก็ที่ตรงต่อวิชาชีพของตน ไม่ล่วงละเมิดจรรยาบรรณวิชาชีพของตน พ่อค้า นักธุรกิจก็ที่ตรงต่อลูกค้า ไม่ปลอมปนสินค้า ไม่โกงการชั่งตวงวัด เป็นต้น ผู้อาสาเข้ามารับใช้ประชาชนหรือมาทำหน้าที่แทนประชาชน ฝ่ายนิติบัญญัติก็ดี ฝ่ายบริหารราชการแผ่นดินก็ดี เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้ามาแล้วก็ปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบของตนโดยสุจริต ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่คิด พูดและกระทำการใด ๆ ที่ไม่ที่ตรงต่อประชาชนและประเทศชาติ มีความจริงใจต่อประชาชน โดยมุ่งตรงต่อความเจริญสันติสุขของประชาชนและความมั่นคงของชาติเป็นสำคัญ^{๗๕}

ดังนั้น ผู้ปกครองหรือผู้เป็นหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ พึงปฏิบัติงานด้วยความซื่อตรง สุจริต บริสุทธิ์ใจ จริงใจต่อกัน เพื่อสร้างความสมัคสมานสามัคคี ความร่วมมือช่วยเหลือกัน ของคนในสังคมเป็นพลังให้สังคมนั้น ๆ เกิดสันติสุขและมีความสงบเรียบร้อย

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖-๖๗.

๕) มหัทวี มัทวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยน หมายความว่าถึง ความเป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอและมีกริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน งดงาม ตามฐานะตามเหตุผลที่ควรดำเนิน ไม่แข็งกระด้าง ตื้อดิ่ง ด้วยความเย่อหยิ่งถือตัวถือตน นอกจากนี้ มัททวธรรม คุณธรรม คือ ความสุภาพอ่อนโยนนี้อีกหมายความว่า รวมถึงความเป็นผู้ประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่โดยชาติ โดยวัย โดยเป็นผู้ทรงความรู้ และทรงคุณธรรม อีกด้วย^{๗๖} ถ้าผู้ปกครองหรือผู้นำของประเทศรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน เข้าหาประชาชน ดำรงชีวิตให้ใกล้ชิดประชาชน ทั้ง ๆ ที่สมองหรือสติปัญญาของเขายู่เหนือประชาชนแล้ว เขาย่อมจะอยู่เหนือจิตใจของประชาชนตลอดไป ที่ว่า “บางสิ่งเพิ่มขึ้นด้วยการทำให้น้อยลง” นั้นหมายความว่า ถ้าเขารู้จักทำตัวให้ต่ำลงมาสู่ระดับเดียวกับประชาชนหรือให้ใกล้ชิดประชาชนแล้ว เขาย่อมได้รับความนิยมชมชื่นจากประชาชนยิ่งขึ้น แต่ถ้าตรงกันข้าม คือผู้ปกครองหรือผู้นำประเทศพยายามทำตัวให้อยู่เหนือประชาชน ความเคารพรัก ความนิยมชมชอบของประชาชนที่มีอยู่ต่อเขานั้นก็จะลดลงตามลำดับ นั่นคือ “บางสิ่งน้อยลงด้วยการเพิ่มขึ้น”^{๗๗}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงคุณอันประเสริฐของเรา ทรงห่วงใยเด็ก ๆ และเยาวชน ซึ่งนับวันแต่จะละเลยคุณธรรมข้อนี้มากขึ้น จึงได้มีพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทาน พระบรมราโชวาทเพื่อเชิญลงพิมพ์ในหนังสือวันเด็กประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ความว่า “เด็ก ต้องหัดทำตัวให้สุภาพอ่อนโยน หมั่นขยันเอาการเอางานเอื้อเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยความเต็มใจอยู่เสมอ ให้ติดเป็นนิสัย จักได้เติบโตเป็นคนดี มีประโยชน์และมีความเจริญมั่นคงในชีวิต”^{๗๘}

กอบร น้ำใจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ต่ออาณาประชาราษฎร์ของพระองค์เป็นที่ปรากฏชัดเจน ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร และโครงการตามพระราชดำริต่าง ๆ เกิดขึ้นด้วยน้ำพระทัยอันอ่อนโยน ทรงเห็นและทรงปฏิบัติต่อพสกนิกรของพระองค์ ดังเช่นบิดาต่อบุตร เป็นที่ประทับใจของชนทั้งหลาย ด้วยน้ำพระทัยอันอ่อนโยนนี้อันแม้บางครั้งอาจทรงเครียดกับงานแต่ก็ไม่เคยปรากฏพระพักตร์บึ้งตึงกับผู้ใด ควรที่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานองค์กรทั้งหลาย จะพึงยึดถือเป็นเยี่ยงอย่าง เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติเพื่อความเจริญและสันติสุขแก่ตนเองและผู้อยู่ร่วมกันในสังคม^{๗๙}

ดังนั้น ผู้ปกครองพึงต้องมีความอ่อนโยน มีอัธยาศัยไมเย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้างถือองค์ มีความสง่างามเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดีแต่มีขาดความยำเกรง ก็ จะสร้างความเป็นกันเองให้กับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาได้

๖) ตปิตปะ ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหาไม่ให้เข้ามาครอบงำอำยิจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหล หมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ ความเป็นอยู่เสมออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้สมบูรณ์

ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราทั้งหลาย ก็ได้ทรงบำเพ็ญตบะ คุณเครื่องเผากิเลส โดยการเสด็จออกทรงผนวชเป็นพระ ภิกษุเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๙ และได้เสด็จประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหารเป็นเวลา ๑๕ วัน

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

^{๗๗} จ้านงค์ ทองประเสริฐ, พระมหาธรรมกิราชาธิราช, หน้า ๒๐.

^{๗๘} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), หลักธรรมอภิบาลและประมุขศิลป์, หน้า ๗๓.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

เมื่อได้ทรงลาสิกขาแล้ว ต่อจากนั้นทรงบำเพ็ญสมณธรรมเพื่อกำจัดกิเลสเหตุแห่งทุกข์ด้วยพระองค์เองมาตลอด พร้อมกับกับได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งปวง เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขพสกนิกรขององค์ด้วยคุณธรรมของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ทรงทศพิธราชธรรม เป็นต้น อย่างมั่นคง เป็นแบบอย่างที่ดีของนักปกครอง นักบริหาร และผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ทุกองค์กร จะพึงถือเป็นแนวทางการบริหารราชการแผ่นดิน และการบริหารองค์กรสาธารณะอื่น ๆ ที่รับผิดชอบให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้สังคมประเทศชาติอยู่เย็นเป็นสุขด้วยบารมีธรรมของผู้ปกครองผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทุกระดับทุกองค์กรเองได้อย่างแน่นอนที่สุด^{๘๐}

ดังนั้น ผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องมีตะบะ คือ ความตั้งใจที่จะกำจัดความเกียจคร้านและการทำผิดหน้าที่ทั้งปวง ต้องมุ่งกระทำกิจอันเป็นหน้าที่ที่พึงทำ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้มีตะบะจึงเป็นบุคคลที่มีความงามสง่าและเป็นน่าที่ยำเกรง

๗) อุกุโธ อักโกธะ คือ กิริยาที่ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ตลอดทั้งไม่ผูกพยาบาทอาฆาต มุ่งร้ายผู้อื่น แม้จักต้องลงทัณฑ์แก่ผู้กระทำผิดก็กระทำตามเหตุผลที่สมควร ตามหลักกฎหมายหรือกระทำตามระเบียบวินัยที่ได้กำหนดไว้ดีแล้ว ไม่กระทำด้วยอำนาจความโกรธ ผูกพยาบาท และแม้มีเหตุให้โกรธก็สามารถข่มความโกรธเสียได้ด้วยขันติธรรม ด้วยเมตตา กรุณาธรรม และด้วยสติปัญญาอันเห็นชอบ คือ รู้โทษของความโกรธอันนำไปสู่ความผูกโกรธ อาฆาตพยาบาท และรู้คุณของการละความโกรธ ไม่ผูกโกรธ^{๘๑} กล่าวคือ คนโกรธแล้วย่อมกระทำความฉิบหายให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้มาก ดังพระพุทธดำรัสว่า “ผู้เกิดความโกรธแล้ว เป็นผู้ไม่มีแต่ความเสื่อมเสีย”^{๘๒}

ความโกรธ พยาบาท มีโทษมากดังกล่าว บุคคลผู้เป็นหัวหน้าผู้นำคนหรือเป็นนักปกครองและผู้ปฏิบัติงานทุกระดับทุกองค์กร พึงรู้รักษาใจ ข่มใจไว้ ไม่ให้โกรธขี้้งและไม่ผูกโกรธไว้ ด้วยขันติธรรม พรหมวิหารธรรม มีเมตตากรุณาธรรมต่อกัน เป็นต้น

ดังนั้น ผู้เป็นนักปกครองจักต้องมีจิตอันสุขุม เยือกเย็น รอบคอบ เป็นธรรม ไม่เกรี้ยวกราด ลู่อำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้วินิจฉัยการต่าง ๆ ผิดพลาด มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความขุ่นเคือง วินิจฉัยความและทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตัวเอง

๘) อวิหิงสา อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ลำบาก คือ ความไม่ก่อความทุกข์ยากให้แก่บุคคลอื่น ตลอดทั้งสัตว์อื่นทั้งหลาย บุคคลผู้ถือหลักอวิหิงสาประจําใจ ย่อมไม่ประพฤติเบียดเบียนใคร ไม่รุกราน ไม่กดขี่ข่มเหงใคร ไม่รังแกไม่บีบบังคับใครให้เดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรม^{๘๓}

ผู้ทำหน้าที่ปกครองด้วยความไม่เบียดเบียน พึงไม่บีบบังคับกดขี่ผู้ใต้ปกครอง เช่น เก็บภาษีขูดรีดหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณาหาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง นักปกครองที่ดีต้องมีคุณธรรมประจําใจเป็นของตนเอง ไม่หาเรื่องเอาเปรียบผู้อื่นด้วยความอาฆาตพยาบาท

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓-๘๔.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๘๒} อัง.สวดตก. (ไทย) ๒๓/๖๑/๑๐๐.

^{๘๓} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล), *หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์*, หน้า ๘๘.

ดังนั้น บุคคลผู้มีคุณธรรมคืออภิวินาศเช่นนี้ จึงควรแก่การเป็นผู้ปกครอง ผู้บริหาร ผู้นำหมู่คณะ หรือเป็นหัวหน้าสังคม ตั้งแต่สังคมย่อยคือสังคมครอบครัว ตลอดถึงสังคมในวงงาน และสังคมใหญ่ระดับประเทศชาติ ระดับโลก เพราะเขาพร้อมเป็นผู้สามารถบริหารปกครองหรือนำสังคมหมู่คณะให้ดำเนินไปโดยความสันติสุขสวัสดิ์ ด้วยความรักสามัคคีปรองดอง และด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน

๙) ขนติ ขันติ คือ ความอดทน ได้แก่ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกาย น่าเบื่อหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมกกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้ทรงคุณประเสริฐ ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ทั้งปวง ด้วยขันติธรรม เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ได้อยู่เย็นเป็นสุข โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยและท้อถอย ยังประโยชน์และความสันติสุขให้เกิดมีแก่พสกนิกรของพระองค์ตลอดมาอย่างมากมาย เป็นที่ชื่นชมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นแบบอย่างที่ดีเลิศ สมควรที่นักปกครอง นักบริหาร และผู้ปฏิบัติงานทั่วไปจะพึงถือปฏิบัติตาม เพื่อประโยชน์และความสันติสุขแก่ตนเอง แก่ครอบครัว และแก่สังคมประเทศชาติของเราให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๘๔}

ดังนั้น นักปกครองที่ดีต้องมีความอดทน อดทนต่อการทำงาน อดทนต่อคำพูดเสียดสี อดทนต่อความเขลาของผู้ใต้ปกครอง ยิ่งเป็นผู้ที่เป็นนักปกครองในระดับสูงหรือผู้ปกครองบ้านเมืองจะต้องมีขันติคือความอดทนนี้ให้มาก เพื่อความงามในตน มีคนศรัทธา เคารพและเชื่อมั่น

๑๐) อวิโรธน์ อวิโรธนะ แปลตามศัพท์บาลีว่า ความไม่ผิด โดยความหมายทั่วไป หมายถึงความไม่คลาดจากธรรม นั่นคือ เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติอยู่แต่ในแนวทางที่ดีที่ชอบ ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตามระเบียบ กฎข้อบังคับ นโยบายและแบบแผนในการบริหารการปกครองบ้านเมือง ตลอดจนประเพณีอันดีงามของสังคมประเทศชาติเป็นผู้มีความสำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติตนมิให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากทำนองคลองธรรม ให้ดำรงอยู่แต่ในคุณงามความดี มีศีลธรรม^{๘๕}

ข. พละ

นักบริหาร คือ ผู้ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น เขาบริหารด้วยธรรมาธิปไตยที่ถือหลักการและความ สำเร็จของงานเป็นใหญ่จึงเป็นผู้ที่นำที่นั่งอยู่ในหัวใจของคนร่วมงาน ทั้งนี้เพราะเขามีธรรมเป็นพลังในการบริหาร ๔ ประการ คือ^{๘๖}

ปัญญาพละ กำลังแห่งความรู้เรื่องตน เรื่องคน และเรื่องงาน

วิริยพละ กำลังแห่งความขยันที่ปลุกใจตนเองและคนอื่นตลอดเวลา

อนวัชพละ กำลังแห่งความสุจริตที่ปราศจากรู้อั่วแห่งชีวิตอันเกิดจากอบายมุข

สังคหพละ กำลังแห่งมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานใจคนร่วมงานเข้าด้วยความโอบอ้อมอารี วจี

ไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน และวางตนพอดี

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

^{๘๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, หน้า ๓๔.

พลหรือกำลังแห่งคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ ช่วยทำให้นักบริหารปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ นักบริหารจะสามารถวางแผน จัดองค์การ แต่งตั้งบุคลากร อำนาจการ และควบคุมได้ดีต้องมีความฉลาด ขยัน สุจริต และมนุษยสัมพันธ์ ยิ่งเขามีคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามถ้าใครคนใดขาดคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ แม้เพียงบางข้อ เขาก็เป็นนักบริหารที่ดีไม่ได้^{๘๗}

ค. คุณธรรมอื่น

การเป็นหัวหน้าหรือผู้นำที่ดีพึงต้องมีหลักปฏิบัติซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑) ผู้นำที่ดีพึงยึดหลัก พรหมวิหาร ๔^{๘๘} ในทางปฏิบัติเพื่อให้ผู้นำสามารถประสานงาน ประสานคนได้อย่างมีดุลยภาพ ทำให้สามารถดำเนินกิจการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุ ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

๒) ผู้นำที่ดีพึงยึดหลัก ธรรมาธิปไตย^{๘๙} ไม่มีอคติ เป็นผู้มีมโนธรรม ที่เที่ยงตรงในการดำเนินกิจการงานเพื่อประโยชน์สุขแก่มวลชน สังคม และประเทศชาติอย่างยั่งยืนตลอดไป

๓) ผู้นำที่ดีพึงยึดธรรมของสัตตบุรุษ คือ สัปบุริสธรรม ๗^{๙๐} อันเป็นธรรมที่มีคุณสมบัติครบถ้วนแห่งการมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่ดีพร้อมทุกประการ คือ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล ดังนั้นผู้นำที่ยึดหลักสัปบุริสธรรม ๗ ย่อมเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้เป้าหมายการทำงานอย่างชัดเจน รู้การพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ รู้ความพอเหมาะพอดีในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างอย่างเหมาะสม รู้จักการประสานงานกับบุคคลต่าง ๆ อย่างถูกต้อง รู้การวางแผนงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์โลก มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำงาน เพื่อประโยชน์สุขของมวลชน สังคม และประเทศชาติตลอดไป

นอกจากนี้ ผู้นำต้องมีธรรมประจำใจอีกประการหนึ่ง คือ ชันติ ความอดทนต่อสภาวะการณ์ต่าง ๆ คือ อดทนต่อความลำบาก อดทนต่อความตรากตรำ อดทนต่อความเจ็บใจ ธรรมข้อนี้ทำให้เกิดความงามทางจรยา ทำให้ไม่มีพฤติกรรมอันทุจริตทั้งหลาย ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ เพราะสามารถอดทนต่อ โลภะ โทสะ โมหะ ได้เป็นอย่างดี^{๙๑}

สรุปได้ว่า คุณธรรมพื้นฐานของผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครอง/ผู้บริหารที่จะทำให้การบริหารองค์การนั้น ๆ มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดี ควรมีอยู่ด้วยกันให้ครบทั้ง ๓ ด้าน คือ หลักธรรมในการดำรงตนเป็นคุณธรรม หลักธรรมต่อเพื่อนร่วมงานเป็นคุณธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม และหลักธรรมในการปฏิบัติงานซึ่งเป็นคุณธรรมที่มีประโยชน์ต่อการทำงาน นอกจากนี้ ยังต้องมีความอดทนทั้งสภาวะการณ์ต่าง ๆ คือ อดทนต่อความลำบาก ตรากตรำ หรือความเจ็บใจด้วย

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, ๔๔-๔๕.

^{๘๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๗๑/๔๙.

^{๘๙} อัง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๐/๒๐๑.

^{๙๐} อัง.ส.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๖๕/๑๔๓-๑๔๖.

^{๙๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๙.

๒.๑.๘ ภารกิจ ๖ ด้าน ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์

ผู้วิจัยได้ศึกษา “ภารกิจ ๖ ด้าน ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

ก. งานปกครอง

การปกครองเป็นงานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า การปกครอง แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ควรจะอยู่^{๙๒} ด้วยเหตุนี้ พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช นอกจากนี้พระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง รวมตลอดทั้งควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในเขตปกครองของตน ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย พร้อมทั้งตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่จะเกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัว แต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อให้แต่ละบุคคลบรรลุตามจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษา จึงถือเป็นคนดีได้ว่าการปกครองที่มีขึ้นนั้นเป็นเรื่องของการศึกษาและเพื่อการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษา ก็ต้องปกครองด้วยอำนาจ เมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปรปักษ์ ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้ การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหา เริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไป ทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลว^{๙๓} นั้นเอง

งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานลึกซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างไร งานอื่นๆ ก็จะต้องดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่นๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน^{๙๔} ผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึง แหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ

๑) ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งวัดและบริเวณวัด มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เหมาะที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

^{๙๒} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๘๗.

^{๙๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๔๕-๔๖.

^{๙๔} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๐.

๒) ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างเป็นเสนาสนะต่างๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถาน ที่แสดงถึงความถูกต้องเรียบร้อย นำไปสู่ความสงบ

๓) ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่มีลักษณะตั้งอยู่ในศีลาจารวัตรบำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ และแนะนำสั่งสอนเพื่อความสงบ บำเพ็ญสังคัมสงเคราะห์ตามสมณวิสัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายก ทายิกา ผู้ที่มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

๔) ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนคำสั่งสอนและแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชู และศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕) ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่างๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแพร่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา

นอกจากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาส ทั้ง ๕ ประการ ดังกล่าวแล้ว ยังต้องมีภาระหน้าที่สำคัญตามพระพุทธประสงค์ คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะในปัจจุบัน ประชาชนนับถือพระภูมินี้นับถือพระผิดมีมากกว่าการนับถือพระถูกต้องนับถือพระที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพระพุทธประสงค์

การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้น คุณภาพของพระสงฆ์ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอน และการเผยแผ่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในทางคุณธรรมและสติปัญญา และสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารการปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือระบบกลั่นกรอง และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลาสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว^{๙๕}

อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมียุอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรับผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือ การกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ความรู้ ความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญอกงามทั้งคุณธรรมและปัญญา แม้คณะสงฆ์ไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดี ก็ยังมีหลักประกันว่า ผู้ที่มาบวชเป็นพระ จะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการ ก็คือ การดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์ นอกจากนั้นการศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัยเป็นเครื่องฝึกฝน พัฒนาตนนั้น การเล่าเรียน การวิชาการพระพุทธศาสนาและการฝึกฝนพัฒนาจิต ที่เรียกว่า ปริยัติ และปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในชุมชนสงฆ์ วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนพระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคัมที่งดงามและมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก

^{๙๕} พระไพศาล วิสาโร, พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๖-๒๗๗.

ดังนั้น พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้าน เป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยที่วัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากรแก่ชาวบ้าน ทุกๆ ด้าน สอดคล้องกับ บทบาทของวัดในพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยซึ่งสรุปได้ ๑๕ ประการ ดังนี้

- ๑) เป็นสถานที่ศึกษาสำหรับประชาชน
- ๒) เป็นสถานสงเคราะห์
- ๓) เป็นสถานที่สัปปายะ คือเป็นที่สบายกายสบายใจ
- ๔) เป็นสถานที่ดูจพิพิธภัณฑสถาน
- ๕) เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- ๖) เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลและแสดงมหรสพต่างๆ
- ๗) เป็นศูนย์กลางการบริการหรืองานปกครอง เช่น การเรียกประชุมเพื่อแจ้งกิจการหรือ

ข่าวสาร

- ๘) เป็นสถานสวัสดิการ สงเคราะห์แก่คนยากจนและคนที่ไร้ที่พึ่งพิง
- ๙) เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม
- ๑๐) เป็นสถานที่แสดงความสามัคคี
- ๑๑) เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของเครื่องใช้ส่วนรวม
- ๑๒) เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเป็นที่ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้าน
- ๑๓) เป็น฼าปนสถาน
- ๑๔) เป็นสถานดำเนินกิจการทางการเมือง
- ๑๕) เป็นตลาดนัดและตลาดโต้รุ่ง^{๑๖}

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน เป็นผู้นำชุมชนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้น ปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

ข. งานศาสนศึกษา

ศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ของบรรพชิต และคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มาตรา ๑๕ ตรี มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ของมหาเถรสมาคม ได้กำหนดวิธี การดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี”

คณะสงฆ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ การศาสนศึกษาไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๙ ประการ คือ

- ๑) เพื่อพระสงฆ์รักษาตนเองและหมู่คณะ
- ๒) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๓) เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของศาสนา
- ๔) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการศาสนา

^{๑๖} คุณ โทชันท์, *พุทธศาสนากับชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๒๗.

- ๕) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๖) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
- ๗) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
- ๘) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
- ๙) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม^{๙๗}

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์”^{๙๘} จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาและวัดเป็นสถานศึกษา

คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะสังฆกิจร่วมจัดด้วย ดังนี้

- ๑) เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา
- ๒) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด
- ๓) ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังฆกิจร่วมจัดด้วย

ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศาสนศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศาสนศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหาบ่อยคือการจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของพระสงฆ์

ค. งานศึกษาสงเคราะห์

ศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล หรืออุดหนุนจนจือช่วยเหลือด้านการศึกษานอกจากการศาสนศึกษา หรือสถาบันอื่น หรือบุคคลอื่นผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน

งานศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ได้ดำเนินการในปัจจุบัน มีอยู่ ๔ ลักษณะ คือ

๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัด หรือมูลนิธิในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิง เรียนร่วมกับภิกษุสามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

๒) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปัจจุบัน มีจำนวน ๓ แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนม และโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน

^{๙๗} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

^{๙๘} กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, หน้า ๙.

๓) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดตั้งขึ้นตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้มาเรียนพระพุทธศาสนาในวันที่ทางสถานศึกษาของฝ่ายราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากจะสอนธรรมะแก่เด็ก ศูนย์นี้ยังได้ทบทวนวิชาสามัญที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษาปกติของตนที่โรงเรียน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นการชักจูงให้นักเรียนได้มาเรียนพุทธศาสนา

๔) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมกิจกรรม ปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็ก ตลอดจนเตรียมความพร้อมในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้ภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เพิ่มมากขึ้น และเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด ดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๗ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันก็ยังดำเนินการเพื่อรับเด็กซึ่งเป็นบุตรหลานชาวบ้านที่อายุยังไม่ครบเกณฑ์การเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามกฎหมาย มาช่วยเลี้ยงฝึกหัดมารยาทให้คุ้นเคยกับวัด กับพระตั้งแต่เด็ก สอนหนังสือง่ายๆ เบื้องต้น ที่ไม่เกินกำลังของสมอที่เด็กจะเรียนได้ และให้รู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น^{๙๙}

สถาบันพระพุทธศาสนาและบุคคลที่รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนา มีความบกพร่อง ย่อหย่อน ไม่เอาใจใส่ต่อศาสนกิจเท่าที่ควร และมีได้ปรับปรุงระบบการศึกษาในความรับผิดชอบให้เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องหันมาทบทวนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งมองกว้างไกล ถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในสังคม และสภาพการจัดการศึกษาทางด้านพุทธศาสนา และศีลธรรมจรรยาในระบบการศึกษาของชาติ”^{๑๐๐}

ง. งานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ^{๑๐๑}

- ๑) ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาตินี้
- ๒) สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในชาติหน้า
- ๓) และปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน

^{๙๙} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๘-๔๙.

^{๑๐๐} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธศาสนาในเอเชีย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑), หน้า ๗๕.

^{๑๐๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของพระสงฆ์และคณะสงฆ์ ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่งคือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่ตัวเอง คณะสงฆ์ไทยเคยจัดให้มีโรงเรียนพระธรรมกถึก ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับยกย่องมาก ปัจจุบันมีบางวัดสอนนาทศิลป์ ในหลักสูตรการศึกษาภิกษุสงฆ์สามเณรก็เป็นการส่งเสริมให้มีความสามารถในการเผยแผ่ประเภทนี้

ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจารก ธรรมพัฒนา และหน่วยพัฒนาทางจิต ซึ่งมีหน่วยอบรม ค.ป.ค. หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ดีก็ต่อเมื่อ

๑) พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้อ่างนั้น

๒) ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตน

๓) ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔) ไม่เห็นแก่ความง่าย ติความพระธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน

๕) ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖) ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

อนึ่ง การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีคำใช้กันอยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแพร” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแพร” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ ส่วนคำว่า “เผยแผ่” หมายถึง การประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดกับผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน” ในการเผยแพรหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคฤหัสถ์ นิยมให้คำว่า เผยแพร เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คือ การเผยแพรพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย เป็นต้น

จ. งานสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ทางศาสนา^{๑๐๒} สำหรับสาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน

๒) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง

๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔) การศาสนสมบัติของวัด^{๑๐๓}

^{๑๐๒}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๒๑๔.

^{๑๐๓}พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปภโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๕๕-๕๕.

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติต่างกัันตามลักษณะของงาน การก่อสร้างและ การบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุ่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น^{๑๐๔}

การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะตำบลทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมสาธารณูปการ ส่งเสริมสาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ สอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำให้การสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

- ๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา
 - ๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอสมควร แก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน
 - ๓) ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุ ให้เป็นทรงไทยหรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ๔) การควบคุมการเงินและบัญชี รับ-จ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี
 - ๕) ควบคุมดูแลเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปโดยถูกต้อง
 - ๖) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง
- ดังนั้น การส่งเสริมกิจการของวัด เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ ดังนี้

- ๑) ออกตรวจตราเยี่ยมเจ้าอาวาสให้เร่งรัดการพัฒนาวัด
- ๒) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส ดังนี้
 - ๒.๑) จัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง
 - ๒.๒) จัดแบบแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด
 - ๒.๓) ดูแลการหาทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากราชการ
 - ๒.๔) ให้คำชี้แจงแนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อให้เข้าใจถูกต้อง
 - ๒.๕) ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ
- ๓) แนะนำการจัดงานวัดและการเรียไร ให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม
- ๔) ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้ว เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง
- ๕) ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดี หรือแม่รองเจ้าอาวาส และ/หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสที่ควรยกย่องด้วยแต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส
- ๖) แนะนำชี้แจงการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎกระทรวง

งานสาธารณูปการจึงเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาส และเห็นผลงานเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ เป็นต้น

^{๑๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖-๕๗.

ฉ. งานสาธารณสงเคราะห์

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณ ประโยชน์ของ แก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจนเจือสถานที่ ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป ดังนั้น พระสงฆ์จึงควรสงเคราะห์ประชาชน ดังนี้

- ๑) ควรสงเคราะห์ฝ่ายจิตใจให้มีสติปัญญา รู้จักแก้ปัญหาด้วยตัวเอง
- ๒) ควรสงเคราะห์ทางด้านศีลธรรม
- ๓) ควรสงเคราะห์ให้มนุษย์มีความสว่างทางวิญญาณ
- ๔) ควรสงเคราะห์ให้กินอยู่แต่พอดี
- ๕) ควรสงเคราะห์ในการให้ธรรมมากกว่าให้วัตถุ
- ๖) ควรสงเคราะห์ให้เขามีความเข้มแข็ง^{๑๐๕}

อย่างไรก็ตาม จากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันนี้ พระสงฆ์จึงมีบทบาทในการให้การสงเคราะห์ ประชาชนดังนี้

๑) ให้ที่พักอาศัย ตลอดจนอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และทุนการศึกษาแก่เด็ก จากครอบครัวที่ยากจน

๒) ให้สถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่นใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งและใช้เป็นอาคารเรียน

๓) ให้วัดตั้งและดำเนินการโรงเรียนราษฎร์เองตามกฎหมาย โรงเรียนราษฎร์เป็นโรงเรียน สำหรับนักเรียนยากจน ให้ศึกษาเล่าเรียนโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน บางแห่งจัดเก็บค่าเล่าเรียนแต่ในอัตรา ต่ำ บางวัดจัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษา

๔) จัดการสอนศีลธรรม จริยธรรมในโรงเรียน โดยคณะสงฆ์เป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการส่ง พระภิกษุไปช่วยสอนศีลธรรม จริยธรรม ไปตามโรงเรียนต่างๆ มีการสอนรายชั่วโมงตามหลักสูตร หรือ ไปสอนในรูปแบบการประชุม สัมมนา ให้สถานศึกษาเป็นครั้งคราว ทั้งในระดับประถม มัธยม และ อุดมศึกษา ทั่วราชอาณาจักร ตลอดจนจัดสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียนตามสำนักของสงฆ์

๕) จัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กก่อนเกณฑ์ เป็นการสงเคราะห์ด้านการศึกษาที่กรมการศาสนา ร่วมกับเจ้าอาวาสวัดต่างๆ จัดขึ้น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กก่อนวัยเรียนในท้องถิ่น เป็นการ ปลุกฝังให้เด็กใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ให้พระภิกษุ สามเณร ผู้มีความรู้ความสามารถได้ทำ คุณประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนที่อาศัย

๖) การสงเคราะห์ด้านอื่นๆ ได้แก่

๖.๑) บริการด้านให้ความรู้ทางศีลธรรมและบำเพ็ญประโยชน์แก่นักเรียนและ ประชาชน

๖.๒) จัดตั้งทุนสงเคราะห์ และให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียนที่ยากจน

๖.๓) การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๖.๔) จัดตั้งศูนย์อบรมสัมมนาอาชีพแก่ประชาชน

^{๑๐๕} พุทธศาสนิกฯ (เจื้อม อินทปญโญ), การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่, (นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕.

๗) การสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่

๗.๑) สงเคราะห์ปกติ

๗.๒) ให้สถานที่ในวัด หรือของวัด จัดตั้งกุศลสาธารณสถาน เช่น โรงเรียน สุขศาลา ศาลาประชาชน เป็นต้น

๗.๓) อนุญาตให้ทางราชการหรือคณะบุคคลใช้อาคารของวัด ลานวัด จัดงานการกุศล งานรื่นเริงตามเทศกาลในประเพณีนิยม

๘) สงเคราะห์ตามเหตุการณ์

๘.๑) อนุญาตให้ประชาชนที่ประสบสาธารณภัยเข้าพักพิงเป็นการชั่วคราวในอาคาร หรือสถานที่ของวัด

๘.๒) รวบรวมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคส่งไปให้แก่ผู้ประสบสาธารณภัย^{๑๐๖}

สรุปได้ว่า ภารกิจ ๖ ด้าน ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ (๑) งานปกครองหรือการควบคุมและส่งเสริมความเรียบร้อยดังมานี้ เป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง ที่จะต้องดูแลพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องเรียบร้อยดังมานี้ ตามหลักพระธรรมวินัย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมืองด้วย (๒) งานศาสนศึกษา เป็นการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ใน ๒ แผนก คือ แผนกบาลี และแผนกธรรม (๓) การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเกื้อกูลด้านการศึกษาที่นอกเหนือจากการศาสนศึกษา อันได้แก่ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนสงเคราะห์ เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด (๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาให้แพร่ขยายออกไปนั้น เป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์และวัดที่จะต้องดำเนินงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดำเนินไปได้ด้วยดี เพื่อเป็นการ สืบอายุพระพุทธศาสนาต่อไป พระสงฆ์ต้องเลือกใช้ชีวิตให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบันให้ได้ จึงจะประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) งานสาธารณูปการ เป็นงานสำคัญที่พระสงฆ์ต้องบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยบนหลักการแห่งความประหยัด และรักษาเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นไว้ งานด้านการสาธารณูปการนี้เป็นการก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะในวัดให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เพื่อใช้รองรับการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และ (๖) งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์เพื่อประชาชนในการให้การสงเคราะห์ทางวัตถุและจิตใจ โดยจะต้องดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดังมานี้ ไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และต้องเป็นไปตามกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย

^{๑๐๖} กรมการศาสนา, **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒),

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา “แนวคิดเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ การจำแนกประเภทของอปริหานิยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา “การจำแนกประเภทของอปริหานิยธรรม” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

หลักอปริหานิยธรรมที่ปรากฏใน มหาปรินิพพาน พระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ความว่า “วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธ ทูลรับสนองพระดำรัสแล้วเทียมนยานพาหนะคันทาม ๑ ขึ้นยานพาหนะคันทาม ๑ ออกจากกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยยานพาหนะคันทาม ๑ ติดตามอีกหลายคันไปยังภูเขาคิชฌกูฏ จนสุดทางที่ยานพาหนะจะเข้าไปได้ ลงจากยานพาหนะเดินเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจพอเป็นที่ระลึกถึงกัน จึงนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ขอกราบพระยุคลบาทของพระโคตมด้วยพระเศียร ทูลถามถึงพระสุภาพ ความมีพระโรคาพาน้อย กระปรีกระเปร่า มีพระพลานามัยสมบูรณ์อยู่สำราญ พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชี มีรับสั่งอย่างนี้ว่า เราจะโค่นล้มพวกวัชชีผู้มีฤทธิ์มากอย่างนี้ มีอำนาจมากอย่างนี้ ให้พินาศย่อยยับ”^{๑๐๗} และจากบทสนทนาของวัสสการพราหมณ์กับพระพุทธเจ้า จึงปรากฏพระสูตรที่บรรยายถึงอปริหานิยธรรม ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว อปริหานิยธรรมนี้ จำแนกได้ ๒ ประเภท ดังนี้

๑) ราชอปริหานิยธรรม^{๑๐๘}

ตามความที่ปรากฏใน มหาปรินิพพาน พระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เมื่อคราวที่พระอานนทียืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาคอยู่ ณ เบื้องพระปฤษฎางค์ ในคราวที่วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธมาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกพระอานนท์มาตรัสถาม ความว่า

๑.๑) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชีหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ประชุมกันมากครั้ง”

^{๑๐๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๓/๗๘.

^{๑๐๘} ราชอปริหานิยธรรม หรืออปริหานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือวัชชีอปริหานิยธรรม ๗ คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญเพียงฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชน ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

๑.๒) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชีพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พวกเจ้าวัชชีจะพึงทำ”

๑.๓) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชีไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม”^{๑๐๙} พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรมที่วางไว้เดิม”

๑.๔) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชี สักการะเคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า ‘พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมากของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้น ว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง’” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจ้าวัชชีผู้มีพระชนมายุมาก ของชาววัชชี และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง”

๑.๕) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชีไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารี ให้อยู่ร่วมด้วย” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชีไม่ฉุดคร่าขึ้นใจ กุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังไม่ฉุดคร่าขึ้นใจกุลสตรี หรือกุลกุมารีให้อยู่ร่วมด้วย”

๑.๖) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชี สักการะเคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชี สักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจดีย์ในแคว้นวัชชีของชาววัชชีทั้งในเมืองและนอกเมือง และไม่ละเลยการบูชาอันชอบธรรมที่เคยให้เคยกระทำต่อเจดีย์เหล่านั้นให้เสื่อมสูญไป”

^{๑๐๙} วัชชีธรรมที่วางไว้เดิม หมายถึง ประเพณีที่สืบต่อกันมานาน เช่น จับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นโจร ผู้จับจะไม่สอบสวนเอง แต่จะส่งให้ฝ่ายสอบสวน ฝ่ายสอบสวนสืบสวนแล้วรู้ว่าไม่ใช่ก็ปล่อย ถ้ายังสงสัยก็ส่งต่อไป ตามลำดับชั้น บางกรณีอาจส่งถึงเสนาบดี บางกรณีอาจส่งถึงพระราชาเพื่อทรงวินิจฉัย ตูรายละเอียดใน ที.ม.อ. ๑๓๔/๑๘๘.

๑.๗) พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ เธอได้ยินไหมว่า พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลายโดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของเรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้นแคว้น” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินว่า พวกเจ้าวัชชีจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระอรหันต์ทั้งหลาย โดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของเรา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้นแคว้น” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความ เจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังจัดการรักษา คุ่มครอง ป้องกันพระ อรหันต์ทั้งหลาย โดยชอบธรรมด้วยตั้งใจว่า ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นของ เรา ท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในแคว้นแคว้น”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกับวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธว่า “พราหมณ์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่สารินทเจดีย์ เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ แก่ พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัช ชียังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่” เมื่อพระผู้มี พระภาคตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธได้กราบทูลตั้งนืว่า “ข้าแต่ท่านพระโค ตม พวกเจ้าวัชชีมีอภิธานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อม เลย ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่ามีครบ ทั้ง ๗ ประการ ข้าแต่ท่านพระโคตม พระราชาแห่งแคว้นมคธ พระนาม ว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน ข้าแต่ท่านพระโคตม ถ้าอย่างนั้น บัดนี้ ข้าพระองค์ขอทูลลากลับ เพราะ มีกิจมาก มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกมาก พระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “พราหมณ์ ขอท่านจง กำหนด เวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด” จากนั้น วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์แคว้นมคธมีใจยินดีขึ้น ชมพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่งจากไป^{๑๑๐}

๒) ภิกขุอภิธานิยธรรม

เมื่อวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธจากไปไม่นาน พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียก ท่านพระอานนท์มาตรัสว่า “อานนท์ เธอจงไปนิมนต์ภิกษุที่เข้ามาพักอยู่ในกรุงราชคฤห์ทุกรูปให้มา ประชุมกันที่หอนั้น” ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว นิมนต์ภิกษุที่เข้ามาพักอยู่ในกรุงราช คฤห์ทุกรูปให้มาประชุมกันที่หอนั้นแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับถวายอภิวาทแล้วยืน อยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตั้งนืว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุสงฆ์ประชุมกันแล้ว ขอพระผู้มีพระภาคจงกำหนดเวลาที่สมควร ณ บัดนี้เถิด พระพุทธเจ้าข้า

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงลุกจากพุทธอาสน์ เสด็จเข้าไปยังหอนั้นประทับนั่งบนพุทธ อาสน์ที่ปูลาดไว้แล้วรับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงอภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่เธอทั้งหลายเธอทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ที่เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัส แล้วพระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัส ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ...

^{๑๑๐} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๔/๘๐.

๒.๑) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง

๒.๒) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ

๒.๓) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามิได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่ง ที่เราได้บัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมันตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว

๒.๔) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังสักการะ เคารพ นบถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๒.๕) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตณฺหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว

๒.๖) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า

๒.๗) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ในภายในว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา พึงมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังมีอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอธิปไตยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”^{๑๑๑}

หลักอธิปไตยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ใน สารันทสูตร และมหาปริณิพพานสูตร แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ราชอธิปไตยธรรม หรือ วัชชีอธิปไตยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับ กษัตริย์แห่งแคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรม และภิกษุอธิปไตยธรรม ซึ่งตรัสไว้สำหรับ ภิกษุ ธรรมสำคัญ ๒ หมวดนี้ พระพุทธเจ้าตรัสกับเจ้าลิจฉวีที่สารันทเจดีย์ ใกล้พระนครเวสาลีและ ตรัสเนื่องจากทรงปรารถนาพระดำริของพระเจ้าอชาตศัตรู กษัตริย์ผู้ครองแคว้นมคธจะทำสงครามกับ แคว้นวัชชี ได้ทรงส่งวัสสการพราหมณ์มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ขณะประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ เพื่อขอทราบความเห็นของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการทำสงครามกับแคว้นวัชชี ซึ่งอธิปไตยธรรม ๒ ส่วนนี้ สามารถแยกออกได้ ดังนี้

ส่วนแรก ราชอธิปไตยธรรม เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เจ้าลิจฉวี แคว้นวัชชี เพื่อป้องกันความเสื่อมจากความสามัคคีที่มีมานาน จนทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองไม่มีแคว้นใดกล้าที่จะเข้ามารุกรานได้ ซึ่งอธิปไตยธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ในพระไตรปิฎก เรียกว่า “ราชอธิปไตยธรรม” หมายถึง อธิปไตยธรรมสำหรับพระราชเจ้าผู้ปกครองบ้านเมือง หรือ “วัชชีอธิปไตยธรรม” หมายถึง อธิปไตยธรรมสำหรับชาววัชชีที่ปกครองด้วยหลักสามัคคีธรรม

^{๑๑๑}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๗/๘๒-๘๓.

ส่วนที่ ๒ อปริหานิยธรรม พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในสารันทสูตรแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย แห่งแคว้นวัชชีซึ่งปกครองกันแบบสามัคคีธรรมและวัสสการสูตรทรงตรัสแก่วัสสการ พราหมณ์ อำมาตย์ ผู้ใหญ่ในมคธรัฐ ดังมีรายละเอียดที่กล่าวถึงธรรม ๗ ประการในสารันทสูตร ความว่า

“สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารันทเจดีย์ ใกล้พระนคร เวสาลี ครั้งนั้นแล เจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกัน พวกเข้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า ดูกรลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการ แก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลาย จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ ชาววัชชีจักหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีครั้งโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชาท่าน วัชชีผู้ใหญ่ทั้งหลาย และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจตีสถานของชาววัชชี ทั้งภายในและภายนอก และไม่ลบถ้างพลีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้ เคยทำแก่เจตีสถานเหล่านั้น เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุขเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชียังปรากฏอยู่ในอปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอนไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ”^{๑๒}

^{๑๒} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๑/๓๑-๓๒.

หลักอภิธานิยธรรมยังปรากฏในปฐมสัตตกสูตร โดยที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ มีรายละเอียดที่กล่าวถึงอภิธานิยธรรมธรรม ๗ ประการ ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดง อภิธานิยธรรม ๗ ประการแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย อภิธานิยธรรม ๗ ประการ อะไรบ้าง คือ ...

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก ประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่ง ที่เราได้บัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมันตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยัง สักการะเคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งตณฺหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้มุ่งหวังเสนาสนะป่า

ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ในภายในว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา พึงมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่างผาสุก

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังมีอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ และใส่ใจอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”^{๑๓๓}

สรุปได้ว่า อภิธานิยธรรม จำแนกได้ ๒ ประเภท คือ ราชอาณาจักร และภิกษุอธิธานิยธรรม โดยที่ อภิธานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอธิธานิยธรรม ๗ คือ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง โดยพระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่าเมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรืออยู่แยกให้แตกสามัคคี ส่วนภิกษุอธิธานิยธรรม หรืออธิธานิยธรรม ๗ ของภิกษุ คือ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเห็นได้ว่า ทั้ง ๒ ประเภทนี้ เป็นข้อปฏิบัติหรือธรรมอันเป็นเหตุไม่ให้เกิดความเสื่อมมี ๗ ข้อเสมอกัน แต่แตกต่างกันรายละเอียดของสถานะผู้นำไปปฏิบัติ โดยราชอาณาจักรเป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนฝ่ายคฤหัสถ์ ส่วนภิกษุอธิธานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนภิกษุบริษัทนั่นเอง

^{๑๓๓} อ.ส.ต.ต. (ไทย) ๒๓/๒๓/๓๗-๓๘.

๒.๒.๒ แคว้นวัชชีกับการใช้หลักอภิธานิยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา “แคว้นวัชชีกับการใช้หลักอภิธานิยธรรม” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

แคว้นวัชชี ตั้งอยู่ทางเหนือของแคว้นมคธ มีแม่น้ำคงคาเป็นแดนแบ่งเขต เมืองหลวงของแคว้นชื่อเวสาลีหรือไพศาลี ในสมัยพุทธกาลแคว้นวัชชีเป็นแคว้นที่รุ่งเรืองมากแคว้นหนึ่ง มีระบบการปกครองแบบคณะราชาธิปไตยหรือสภามัคคีธรรม ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยในลักษณะหนึ่ง คือปกครองแบบไม่มีกษัตริย์เป็นประมุขทรงอำนาจสิทธิ์ขาด มีแต่ผู้ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่เป็นประมุขแห่งรัฐแล้วบริหารงานโดยการปรึกษาหารือกับสภา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกแห่งเจ้าวงศ์ต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นคณะ ผู้ปกครองแคว้น^{๑๑๔} เจ้าหรือกษัตริย์วงศ์หรือตระกูลต่าง ๆ ที่สลับสับเปลี่ยนกันขึ้นมาบริหารงานมีจำนวนทั้งสิ้น ๘ ตระกูล คือ ตระกูลวิเทหะ ตระกูลวัชชี ตระกูลลิจฉวี ตระกูลชญาตริกะ (ชญาตริก) ตระกูลอุคระ (อุคร) ตระกูลโกคะ (โกค) ตระกูลไอกษวากะ (ไอกษวาก) หรือ (อิคุษวากุ) และอีกตระกูลหนึ่งน่าจะได้แก่ ตระกูลนาฏยะ (นาฏย) ตระกูลกษัตริย์ทั้ง ๘ ตระกูลนี้เปลี่ยนหมุนเวียนกันปกครองแคว้นวัชชี ตามวาระที่ได้รับคัดเลือก จึงทำให้แคว้นวัชชีอยู่ในฐานะสหพันธรัฐ (Confederacy) ซึ่งเทียบได้กับการปกครองของประเทศมาเลเซียในปัจจุบัน^{๑๑๕}

รูปแบบการปกครองแบบสภามัคคีธรรมนี้ เรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น เรียกว่าสมาพันธ์รัฐ เนื่องจากลักษณะรัฐเกิดจากการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ ของรัฐเล็ก ๆ เรียกว่า สาธารณรัฐ เนื่องจากลักษณะการปกครอง ประชาชนเป็นผู้เลือกผู้ปกครอง^{๑๑๖}

ในพุทธกาลรัฐหรือแคว้นที่ปกครองด้วยรูปแบบการปกครองแบบสภามัคคีธรรมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นรัฐหรือแคว้นเล็ก ๆ ที่เป็นแคว้นใหญ่จริง ๆ มีเพียงไม่กี่แคว้น มีแคว้นมัลละและแคว้นวัชชีเป็นต้น เนื่องจากแคว้นมัลละและวัชชีเป็นแคว้นที่มีชื่อเสียงทางด้านมีความสามัคคีและความเข้มแข็งสามารถต้านทานรัฐราชาธิปไตยที่มารุกรานได้ยาวนานที่สุด แม้ว่าทั้ง ๒ แคว้นจะถูกมองว่ามีความสำคัญในทางการเมืองมากที่สุด แต่ก็กำลังสูญสิ้นอำนาจไป เนื่องจากแคว้นใหญ่ที่ปกครองด้วยรูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย เช่น แคว้นโกศล แคว้นมคธ ได้ขยายอำนาจเพื่อยึดแคว้นสภามัคคีธรรมเหล่านี้ไปอยู่ในอำนาจ และในที่สุดแคว้นสภามัคคีธรรมที่มีอำนาจน้อยก็ถูกรวมเข้าไว้ในอาณาเขตของแคว้นราชาธิปไตยจนหมดสิ้น แคว้นหรือรัฐที่มีการปกครองแบบสภามัคคีธรรมมีทั้งหมด ๙ แคว้นด้วยกัน คือ

- ๑) แคว้นศากยะหรือสักกะ มีเมืองหลวงชื่อกบิลพัสดุ์
- ๒) แคว้นโกลิยะ มีเมืองหลวงชื่อรามคาม หรือเทวทหะ
- ๓) แคว้น पुलิหรือ पुलิส มีเมืองหลวงชื่ออัลลกะปปะ
- ๔) แคว้นกาลามะ มีเมืองหลวงชื่อเกสปุตตะ

^{๑๑๔} พระราชธรรมมณี (เกียรติ สุกิตติ), มหาชนบท ๑๖ แคว้นในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๓), หน้า ๒ .

^{๑๑๕} บรรจบ บรรณรุจิ, ภิกษุณี : พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕๗.

^{๑๑๖} ปรีชา ช่างขวัญยืน, วรรณคดีการเมืองของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕.

- ๕) แคว้นภักคะ มีเมืองหลวงชื่อสูงสูมารคีระ
- ๖) แคว้นมัลละ มีเมืองหลวงชื่อกุสินารา ภายหลังแยกมาเป็นปาวาอีกเมือง
- ๗) แคว้นโมริยะ มีเมืองหลวงชื่อปิปลินนะ
- ๘) แคว้นวิเทหะ มีเมืองหลวงชื่อมิลลา
- ๙) แคว้นลิจฉวีหรือวัชชี มีเมืองหลวงชื่อเวสาลี^{๑๑๗}

เนื่องจาก รัฐสามัคคีธรรมเหล่านี้มีชนชั้นนำซึ่งอยู่ในวรรณะกษัตริย์อยู่จำนวนมาก โดยที่แคว้นวัชชีมีกษัตริย์ทำหน้าที่ปกครองในเวลาหนึ่ง ๆ บริหารร่วมกันถึง ๗,๗๐๗ องค์ ผลัดเปลี่ยนกันเป็นประมุขตามวาระ^{๑๑๘}

เมืองเวสาลีได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์เมืองหนึ่ง การติดค้าขายกับแคว้นต่าง ๆ ทำได้สะดวกเพราะตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำคงคา ทางเหนือติดกับแคว้นมคธซึ่งเป็นแคว้นที่เจริญรุ่งเรืองเช่นกัน จัดได้ว่าเมืองเวสาลีเป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจดีเมืองหนึ่ง ในสมันตปาติกากล่าวว่า เมืองเวสาลีเป็นเมืองถึงความไพบูรณ์โดยประการทั้งปวง กว้างขวางด้วยเครื่องกั้นรัยล้อม คือ มีกำแพงถึง ๓ ชั้น เป็นเมืองที่มีผู้คนอยู่มาก สง่างามด้วยปราสาท ๗,๗๐๗ หลัง เรือนยอด ๗,๗๐๗ หลัง สวน ๗,๗๐๗ สวน และสระโบกขรณี (สระบัว) ๗,๗๐๗ สระ อีกสิ่งหนึ่งที่ยืนยันความมั่งคั่งของเมืองนี้ คือ การจัดตั้ง “หญิงคนิกาประจำเมือง” หรือ “นครโสเภณี” วัชชีเป็นแคว้นแรกที่มีตำแหน่งนี้ โดยสภาของเมืองแต่งตั้งนางอัมพาลีเป็นหญิงงามเมือง นางเป็นหญิงที่สวยงาม มีหน้าที่ให้ความอภิรมย์กับเจ้าชายทุกพระองค์ โดยจ่ายค่าตัวให้นางคืน ละ ๕๐ กหาปณะ ต่อมาสภาแห่งแคว้นวัชชียังอนุมัติให้ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสร่วมอภิรมย์กับนางด้วย โดยจ่ายค่าตัวให้นางคืนละ ๕๐ กหาปณะ เช่นกัน กษัตริย์เมืองเล็กเมืองน้อยได้ทราบข่าวว่าที่นครเวสาลีมีนางนครโสเภณีที่เป็นสมบัติของทุกคน ต่างก็ขนเงินมาทิ้งที่เมืองนี้กัน ปีละจำนวนไม่น้อย^{๑๑๙}

สถานะทางสังคมของประชาชนของแคว้นวัชชีขณะนั้น ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างมาก ดังตัวอย่างของ นางอัมพาลี ก่อนที่นางจะรับการแต่งตั้งให้เป็นหญิงคนิกา นางได้เสนอเงื่อนไขหลายอย่าง อาทิ ขอมิให้พักที่สะดวกสบายและขอมิสิทธิในการถือครองทรัพย์สินส่วนตัวของนาง^{๑๒๐} หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง คือ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จพร้อมพระอานนท์ ป้ายพระพักตร์ไปยังเมืองกุสินาราเพื่อดับขันธปรินิพพาน ผ่านมาทางสวนมะม่วงของนางอัมพาลี นางทราบเข้าจึงไปกราบทูลอาราธนาพระพุทธรองค์เสด็จไปเสวยภัตตาหารที่บ้านของนาง พอขากลับ นางสวนทางกับเจ้าชายลิจฉวีจำนวนหนึ่ง เมื่อเจ้าลิจฉวีทราบว่านางอัมพาลีได้อาราธนาพระพุทธรเจ้าไว้ก่อนแล้ว จึงขอให้นางสละสิทธิ์เพื่อแลกกับเงินทอง รถม้า แต่นางก็ยังปฏิเสธ^{๑๒๑}

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๑๑๘} วีระ สมบูรณ์, รัฐธรรมในอดีต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเพ่นบุ๊คส์, ๒๕๕๑), หน้า ๕๙.

^{๑๑๙} เสถียรพงษ์ วรรณปก, พุทธสาวก พุทธสาวิกา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๓.

^{๑๒๐} บรรจบ บรรณรุจิ, ภิกษุณี : พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล, หน้า ๑๖๐.

^{๑๒๑} เสถียรพงษ์ วรรณปก, พุทธสาวก พุทธสาวิกา, หน้า ๑๕๔.

นอกจากนี้ พระไตรปิฎกกล่าวถึงเหตุการณ์วันที่นางอัมพาลีนั่งยานพาหนะไปเฝ้า พระพุทธเจ้าซึ่งขณะนั้นประทับอยู่กับพระสาวกที่หมู่บ้านโกฏิกคามอันเป็นหมู่บ้านที่อยู่เขตชานเมืองเวสาลี โดยนางสั่งให้สารภีขับยานพาหนะตีคู่ไปกับยานพาหนะของพวกเจ้าลิจฉวีขนาดงอนกระทบงอน แอกระทบแอกระทบลื้อ และเพลากะทบเพลาก จนเป็นเหตุให้พวกเจ้าลิจฉวีเรียกนางว่า “หญิงนักร้อง”^{๑๒๒}

การปกครองในแคว้นวัชชี เป็นการปกครองแบบสามัคคีธรรม พระพุทธเจ้าเสด็จมายังแคว้นวัชชีนี้เป็นครั้งแรก โดยการที่สภาแห่งรัฐวัชชีได้มีมติให้กษัตริย์อาวุโสของวัชชีชื่อ “มหาลี” เป็นผู้อารธนานิมนต์ ในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่แคว้นมคธ เมื่อพระองค์เสด็จมาแล้วก็ได้ทรงแสดงธรรม ชื่อ รัตนสูตร ความว่า

“เมืองไพศาลีเกิดข้าวยากหมากแพงฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าแห่งเหี่ยวตาย เกิดทุพภิกขภัยใหญ่และมีโรคระบาดพวกคนยากคนจนอดอยากล้มตายลงเป็นจำนวนมาก ซากศพถูกนำไปทิ้งไว้นอกเมืองก็ส่งกลิ่นเหม็นตลบไปทั่วพวกมนุษย์ก็พากันเข้าเมืองคนยิ่งล้มตายกันมากขึ้น เกิดอหิวาตกโรคตามมา เมื่อเกิดภัย ๓ ประการคือ ทุพภิกขภัย (ข้าวยากหมากแพง) อมนุษย์ภัย (ภัยจากพวกอมนุษย์) และพยาธิภัย (ภัยที่เกิดจากโรคระบาด) ขึ้นในเมืองไพศาลีอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน กษัตริย์ลิจฉวีซึ่งมีจำนวนถึง ๗,๗๐๗ องค์กร จึงให้ประชาชนประชุมพร้อมกันในสัณฐาคาร (ห้องประชุมใหญ่) เพื่อร่วมกันพิจารณาสอดส่องความประพฤติของบรรดากษัตริย์ทั้งหลายว่า ได้ทำความผิดอันใดไว้จึงทำให้เกิดภัยต่าง ๆ ดังกล่าว

เมื่อไม่เห็นว่กษัตริย์ทั้งหลายทำความผิดมีโทษอันใดจึงหาทางระงับภัย ๓ ประการนั้น โดยเห็นร่วมกันว่าควรกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า ซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ที่พระนครราชคฤห์ นครหลวงของอาณาจักรมคธ จึงได้ส่งเจ้าลิจฉวี ๒ องค์กร เป็นทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าพิมพิสาร ณ พระนครราชคฤห์ กราบทูลเรื่องราวให้ทรงทราบ และกราบทูลของอนุญาตนิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จนครไพศาลี พระเจ้าพิมพิสารได้ตรัสให้เจ้าลิจฉวีไปกราบทูลนิมนต์ด้วยพระองค์เอง

เจ้าลิจฉวีทั้งสองจึงได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์แล้วจึงทูลขอเวลาตกแต่งหนทางตั้งแต่เมืองราชคฤห์ ไปจนถึงฝั่งแม่น้ำคงคาเป็นระยะทางประมาณ ๘๐ กิโลเมตร และโปรดให้สร้างวิหารไว้สำหรับพักตามระยะทางอีก ๕ หลัง พระเจ้าพิมพิสารโปรดให้กัณเฑศวตฉัตร (ร่มขาว) ถวายพระพุทธเจ้า ๒ คันและกัณเฑศวตฉัตรที่ติดตามอีก ๕๐๐ รูป รูปละ ๑ คัน พระองค์ได้ติดตามเสด็จไปพร้อมด้วยข้าราชการ ทรงแถวเครื่องสักการบูชา ของหอมและทรงบำเพ็ญกุศลถวายทานตลอดทางไปจนถึงฝั่งขวาของแม่น้ำคงคา และทรงส่งข่าวสารไปยังเมืองไพศาลีให้ทราบว่า บัดนี้พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาถึงฝั่งแม่น้ำคงคาแล้ว

พระเจ้าพิมพิสารโปรดให้จัดเรือ ๒ ลำ ตรึงขนานเข้าด้วยกันให้สร้างมณฑปขึ้นบนเรือขนานแล้วกราบทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นประทับพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป พระเจ้าพิมพิสารทรงพระดำเนิลงไปในน้ำลึกจนถึงพระศอ (คอ) แล้วทรงกราบทูลพระพุทธเจ้าว่าพระองค์จะรอคอยอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคานี้จนกว่าพระบรมศาสดาจะเสด็จกลับ

^{๑๒๒} บรรจบ บรรณรุจิ, ภิกษุณี : พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล, หน้า ๑๖๐.

ทางเมืองไพศาลี ซึ่งตั้งอยู่ห่างฝั่งซ้ายของแม่น้ำคงคาขึ้นไปทางเหนือประมาณ ๔๐ กิโลเมตร เมื่อทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์แล้ว ก็เตรียมปราบทางให้ราบเรียบตั้งแต่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำคงคาไปจนถึงเมืองไพศาลี และสร้างวิหารประจำไว้จำนวน ๓ หลัง เตรียมทำการบูชาเป็น ๒ เท่าของพระเจ้าพิมพิสารที่ทรงทำมาแล้ว เรือขนานนำพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป มาในแม่น้ำคงคาเป็นระยะทาง ๑๖ กิโลเมตร ก็ถึงเขตเมืองไพศาลี บรรดากษัตริย์ลิจฉวีก็พากันลุล่วงรับเสด็จพระพุทธเจ้าในแม่น้ำคงคาถึงพระศอเช่นกัน

ครั้งเรือขนานเทียบถึงฝั่ง พอพระพุทธเจ้าทรงยกพระบาทแรกย่างเหยียบฝั่งแม่น้ำคงคา กลุ่มเมฆหมอกซึ่งแผ่กระจายตั้งเค้ามืดมิดก็บันดาลให้ฝนตกลงมาท่าใหญ่ น้ำฝนไหลนองท่วมพื้นดินระดับน้ำสูงถึงเข้าบ่าถึงสะเอวบ้าง ถึงคอบ้าง พัดพาเอาซากศพลอยลงแม่น้ำคงคาไปหมด ทำให้ภาคพื้นดินบริสุทธิ์สะอาดโดยทั่วไป

บรรดากษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลายก็นำเสด็จพระบรมศาสดาและภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูปเข้าพัก ณ วิหารที่สร้างไว้ แล้วถวายทานมากมายเป็น ๒ เท่าของพระเจ้าพิมพิสาร ให้ทางเสวตฉัตรกั้นถวายพระพุทธเจ้า ๔ คันกั้นถวายพระภิกษุสงฆ์รูปละ ๒ คัน นำเสด็จพระพุทธดำเนินเป็นเวลา ๓ วัน ก็ถึงพระนครไพศาลี ขณะนั้นพระอินทร์ได้เสด็จพร้อมด้วยเหล่าทวยเทพมาชุมนุมอยู่ด้วย ทำให้พวกอมมนุษย์ กรงกลัวอำนาจพากันหลบหนีไป

พระพุทธเจ้าเสด็จถึงประตูเมืองไพศาลีในเวลาเย็น ได้ตรัสให้พระอานนท์เรียน "รัตนสูตร" เพื่อเดินจาริกทำพระปริตไปในระหว่างกำแพง ๓ ชั้น (ตรีบูร) ในเมืองไพศาลีกับบรรดากุมารลิจฉวีแล้วตรัส "รัตนสูตร" ขึ้นในกาลครั้งนั้น ที่เรียกพระสูตรนี้ว่า "รัตนะ" เพราะหมายถึง พระรัตนตรัย คือ พุทธ รัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะ

เมื่อพระอานนท์เรียนรัตนสูตรจากพระพุทธเจ้าแล้ว ก็เอาบาตรของพระพุทธเจ้าใส่น้ำถือไปยืนที่ประตูเมือง พลังรำลึกถึงพระพุทธคุณตั้งแต่ทรงตั้งความปรารถนาที่จะได้บรรลุพระโพธิญาณจนถึงทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและโลกุตตรธรรม ๙ (คือมรรค ๔ ผล ๔ และนิพพาน ๑) แล้วเข้าไปภายในพระนคร เดินทำพระปริตไปในระหว่างกำแพงเมือง ๓ ชั้น ทำให้พวกอมมนุษย์ที่ยังหลงเหลืออยู่บ้างพากันหนีออกจากเมืองไปหมด พวกชาวเมืองจึงออกจากบ้านของตนถือดอกไม้และของหอม พากันตามบูชาพระอานนท์แห่ล้อมท่านมา พระอานนท์เดินทำพระปริตไปทั้งคืน

ประชาชนชาวเมืองไพศาลีได้พร้อมใจกันตกแต่งสังฆาคาร กลางพระนคร ด้วยของหอม และผูกพาดานประดับด้วยรัตนชาติ จัดตั้งอาสนะสำหรับพระพุทธเจ้า แล้วเชิญเสด็จพระบรมศาสดามาประทับในสังฆาคาร พระภิกษุสงฆ์และกษัตริย์ลิจฉวี ตลอดจนประชาชนชาวเมืองไพศาลี ได้พากันมานั่งล้อมพระพุทธเจ้า พระอินทร์พร้อมเทพบริวารก็มาเฝ้าด้วย ครั้งพระอานนท์ทำพระปริตอารักขาทั่วพระนครแล้วก็กลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระบรมศาสดาจึงตรัสรัตนสูตรอีกครั้ง หนึ่งรวม ๑๔ คาถา แล้วพระอินทร์ได้ผูกคาถา (ฉันท) ต่ออีก ๓ คาถา

พระพุทธเจ้าได้ประทับอยู่ที่เมืองไพศาลี และตรัสเทศนารัตนสูตรทุกวันรวม ๗ วัน เมื่อทรงเห็นว่าภัยทุกอย่างสงบเรียบร้อยแล้วจึงตรัสลากษัตริย์ลิจฉวีและชาววัชชีทั้งหลายเสด็จกลับราชคฤห์ครั้งนี้ มีประชาชนมาบูชาสักการะถวายแก่พระองค์เป็นการยิ่งใหญ่ เรียกว่า "คังโคโรหนสมาคม คือการชุมนุมใหญ่ในโอกาสที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงแม่น้ำคงคา"^{๑๒๓}

^{๑๒๓} พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๗/๕.

เมื่อทรงแสดงธรรมชื่อ รัตนสูตร อันเป็นธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ และแสดงหลักรัฐศาสตร์ในการปกครองตามแนวพุทธสำหรับการปกครองแบบสามัคคีธรรม ซึ่งเรียกว่า “อภิธานียธรรม ๗ ประการ” ทุกครั้งที่พระพุทธเจ้าได้เสด็จมายังแคว้นนี้ กษัตริย์ลิจฉวีจะนิมนต์ให้เสด็จมาแสดงธรรมในรัฐสภาวัชชี เมื่อกษัตริย์อาวุโสสิ้นสุดการฟังธรรมแล้ว ยุวกษัตริย์ที่อยู่ในวัยศึกษาศิลปวิทยา ก็จะมาเฝ้าเพื่อฟังธรรมต่อไป ด้วยการอบรมอย่างใกล้ชิดทั้งในด้านรัฐกิจและด้านคุณธรรมมาตั้งแต่เยาว์วัย กษัตริย์ของลิจฉวีจึงเพียบพร้อมด้วยคุณภาพและคุณธรรม บริหารรัฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในตอนหลังถูกพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ ส่งวิศวการพราหมณ์เข้ามายุแหยจนเกิดแตกความสามัคคีกัน ทำให้แคว้นวัชชีถึงกับล่มสลายไปในที่สุด

อภิธานียธรรมนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแก่เจ้าลิจฉวีจำนวนมาก ที่เข้าเฝ้าพระองค์เมื่อประทับที่สารันทเจดีย์เมืองเวสาลี เจ้าลิจฉวีจัดการปกครองโดยสามัคคีธรรม มีสภาพที่ประชุมเมืองเวสาลี เจริญรุ่งเรืองยืนนาน ประชากรเพิ่มพูนขึ้น ต้องขยายกำแพงเมืองหลายวาระ เมื่อเจ้าลิจฉวีเข้าเฝ้าถึงที่ประทับพระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักความมั่นคงฝ่ายบริหารแผ่นดิน ๗ ประการ เมื่อครั้งที่วิศวการพราหมณ์ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าทรงตรัสถามพระอานนท์ว่า ชาววัชชียังคงปฏิบัติตามอภิธานียธรรมอยู่หรือไม่ ตามความใน “มหาปรินิพพานสูตร”^{๑๒๔} นั้นเอง

แคว้นวัชชีปกครองแคว้นด้วยหลักอภิธานียธรรมทำให้มีความมั่นคง เจริญรุ่งเรือง มีประชากรเพื่อมากขึ้นต้องขยายอาณาเขตอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งไม่มีแคว้นใดสามารถทำลายความสามัคคีทำลายแคว้นวัชชีให้พังลงได้ นอกจากใช้วิธีการทำให้เกิดการแตกแยก ยั่วยุให้แตกความสามัคคีกันอย่างเดียวเท่านั้น จึงจะสามารถทำให้แคว้นวัชชีล่มสลายลงได้ ดังที่วิศวการพราหมณ์ ที่มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าได้กราบทูลต่อหน้าพระพักตร์และกราบทูลความว่า “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชาววัชชีประกอบด้วยอภิธานียธรรมแม้แต่ละอย่าง ก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย จะกล่าวถึงชาววัชชีผู้ประกอบด้วยอภิธานียธรรม ๗ ประการเล่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อนึ่ง ชาววัชชีขึ้นพระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าอชาตศัตรูเวเทหิบุตร ไม่พึงทำการต่ออยู่ด้วยได้ เว้นเสียจากการเกลี้ยกล่อม เว้นเสียจากการยุยงให้แตกกัน”^{๑๒๕}

โทษของการไม่ปฏิบัติตามหลักอภิธานียธรรมนั้น ทำให้เกิดความเสื่อมถอยในตัวบุคคล และหมู่คณะ แม้กระทั่งภิกษุสงฆ์เองถ้าหากไม่ปฏิบัติตามหลักอภิธานียธรรมก็หาความเจริญไม่ได้มีแต่ความเสื่อมฝ่ายเดียว ดังนี้

๑) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่ภิกษุยังหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ประชุมกันมากครั้ง

๒) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังพร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเล็ก ประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะพึงทำ

๓) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย ตราบเท่าที่ภิกษุยังไม่บัญญัติสิ่งที่เรามาได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่ง ที่เราได้บัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมันตามสิกขาบทที่เราบัญญัติไว้แล้ว

^{๑๒๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๖๘/๖๗-๖๘.

^{๑๒๕} อัง.สตตก (ไทย) ๑๕/๒๐/๒๑.

๔) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยัง สักการะ เคารพ นับถือ บูชาภิกษุผู้เป็นเถระ เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก และสำคัญถ้อยคำของท่านเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งควรรับฟัง

๕) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังไม่ตก อยู่ในอำนาจแห่งตณฺหาก่อให้เกิดภพใหม่ ที่เกิดขึ้นแล้ว

๖) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังเป็นผู้ มุ่งหวังเสนาสนะป่า

๗) ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังตั้งสติไว้ ในภายในว่า ทำอย่างไร เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงามที่ยังไม่มา พึงมา ท่านที่มาแล้ว พึงอยู่อย่าง ผาสุก^{๑๒๖}

ดังกล่าวนี้ เห็นได้ความเสื่อมถอยของภิกษุผู้ยังต้องศึกษาอยู่นั้น ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ คือ

- ๑) ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน
- ๒) ความเป็นผู้ไม่ชอบการพูดคุย
- ๓) ความเป็นผู้ไม่ชอบการนอนหลับ
- ๔) ความเป็นผู้ไม่ชอบการคลุกคลีด้วยหมู่
- ๕) ความเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรียั้งหาย
- ๖) ความเป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภค
- ๗) กิจที่สงฆ์จะต้องทำมีอยู่ในสงฆ์

ภิกษุผู้เป็นเสขะเห็นประจักษ์ในกิจนั้นอย่างนี้ว่า พระเถระผู้เป็นรัตตัญญู บวชมานาน เป็น ผู้รับภาระมีอยู่ในสงฆ์ ท่านเหล่านั้นจักปรากฏด้วยกิจนั้น' จึงไม่ต้องขวนขวายด้วยตนเองภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เป็นเสขะ^{๑๒๗}

ความเสื่อมถอยในอธิปัตถนธรรมและความล้มสลายของแคว้นวัชชี เริ่มปรากฏเค้าจาก การที่พระเจ้าอชาตศัตรูได้ส่งวัสสการพราหมณ์ไปพูดถามพระพุทธเจ้าในเรื่องการจะเข้าตีแคว้นวัชชี ของพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว แต่หากพระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่วัสสการพราหมณ์ว่า แคว้นวัชชีถือปฏิบัติ ตามหลักอธิปัตถนธรรม ทำให้ไม่มีอริราชศัตรูใด ๆ เข้ามาทำลายลงได้ ทำให้วัสสการพราหมณ์ คิด หาอุบายเพื่อธรรมลายความสามัคคีนั่นลง ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่วัสสการพราหมณ์ตอนหนึ่งจน เป็นเหตุให้วัสสการพราหมณ์คิดอุบายได้ ดังมีข้อความกล่าวไว้ว่า

^{๑๒๖} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๓/๓๗-๓๘.

^{๑๒๗} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๙/๔๔.

“การส่งเครื่องบรรณาการมี ช้าง ม้า รถ เงิน และทองเป็นต้น สงเคราะห์กัน ด้วยกล่าวว่า พอกันทีสำหรับการขัดแย้งกัน พวกเราสามัคคีกันเดี๋ยวนี้เกิดขึ้นนี้ ชื่อว่าการเจรจา การทำการสงเคราะห์กันอย่างนี้ ก็อาจยึดเหนี่ยวกันได้ ด้วยความสนิทสนมอย่างเดียว นอกจากทำให้แตกกันเป็นสองฝ่าย ก็อาจจับเหล่าเจ้าวัชชีเหล่านั้นได้ พราหมณ์ได้นัยแห่งพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว จึงกล่าวคำนี้ ถ้ามว่า ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่ พราหมณ์ได้นัยแห่งพระดำรัสนี้หรือ ตอบว่า ทรงทราบสิ ถ้ามว่า เมื่อทรงทราบ เหตุไร จึงตรัสตอบว่า เพราะทรงอนุเคราะห์ ได้ยินว่าพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นทรงพระดำริว่า แม้เมื่อเราไม่กล่าว ๒-๓ วัน พราหมณ์จักไปจับเจ้าวัชชีเหล่านั้นแต่เมื่อเรากล่าว พราหมณ์เมื่อจะทำลายสามัคคี ก็ต้องใช้เวลมาถึง ๓ ปี จักมีชีวิตอยู่เพียงเท่านี้ก็ประเสริฐแล้ว ด้วยว่าเหล่าเจ้าวัชชีเป็นอยู่ได้เพียงนี้ ก็จักทำบุญเป็นที่พึงของตนกันได้”^{๑๒๘}

ดังกล่าวนี้ เห็นได้ว่า การที่จะจับเจ้าลิจฉวีทั้งหลายได้นั้น ต้องทำให้แตกความสามัคคีกันเป็นสองฝ่าย ซึ่งนัยนี้เป็นการตรัสของพระพุทธเจ้า ทำให้วัสสการพราหมณ์ได้แนวคิดวิธีการในการทำลายแคว้นวัชชีให้ล่มสลายได้ วิธีการดังกล่าวทำให้วัสสการพราหมณ์ได้ไปกราบทูลแก่พระเจ้าอชาตศัตรูหาวิธีการทำให้แคว้นวัชชีแตกความสามัคคีกัน ดังมีเรื่องทีอรรถกถาอธิบายไว้ว่า

“พระราชาตรัสถามพราหมณ์นั้นว่า อาจารย์ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า กระไร พราหมณ์ทูลว่า พระดำรัสของท่านพระสมณโคดม บ่งชี้ว่าใคร ๆ ไม่อาจจับเหล่าเจ้าวัชชีได้ แต่ว่า อาจจับได้ด้วยการเจรจา ๑ ด้วยการทำให้แตกสามัคคี ๑ พระราชาตรัสถามพราหมณ์นั้นว่า ช้าง ม้า เป็นต้น ของเรา จักพินาศด้วยการเจรจา เราจักจับเหล่าเจ้าวัชชีด้วยการทำลายสามัคคีเท่านั้น เราจักทำอย่างไร พราหมณ์ทูลว่า พระมหาราชเจ้า ถ้าอย่างนั้น ขอได้โปรดปรารภแคว้นวัชชี ยกเรื่องขึ้นตรัสในที่ประชุมแต่นั้น ข้าพระองค์จักทูลว่า พระมหาราชเจ้า พระองค์จะทรงประสงค์อะไรด้วยสมบัติของเจ้าเหล่านั้น เจ้าเหล่านั้น จงทำกสิกรรมและพานิชยกรรม เป็นต้น เลี้ยงชีพอยู่เถิด แล้วทำที่จะหลบหนีไป ต่อ นั้น พระองค์ฟังตรัสว่าเหตุไรหนอ ท่านพราหมณ์ผู้นี้ จึงคัดค้านเรื่องแคว้นวัชชีที่ปรารภกัน ตอนกลางวัน ข้าพระองค์จักส่งเครื่องบรรณาการไปถวายเจ้าวัชชีเหล่านั้น แม้พระองค์ก็จงให้จับข้าพระองค์นั้น ยกโทษของข้าพระองค์ ไม่ทำการจองจำและเชี่ยนตี เป็นต้น หากแต่ไกลหัวอย่างเดียวนั้น เปรตออกไปจากพระนคร เมื่อเป็นดังนั้น ข้าพระองค์จักกล่าวว่า ข้าพระองค์ให้สร้างกำแพงและคูในพระนครของพระองค์ข้าพระองค์จะรู้ถึงสถานที่มั่นคงและอ่อนแอและสถานที่ตั้งและลึก บัดนี้ ข้าพระองค์จักทำพระนครนั้นให้ตรงไม่นานเลย พระองค์ฟังคำนั้น ฟังตรัสสั่งไล่ให้ไป ดังนี้ พระราชาก็ได้ทำทุกประการ”^{๑๒๙}

^{๑๒๘} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๙/๔๕.

^{๑๒๙} ที.ม.อ. (ไทย) ๑๓/๓๔๐.

พระเจ้าอชาตศัตรูก็ได้ให้ดำเนินการตามแผนนั้นด้วยการให้จับวัสสการพราหมณ์เขียนตีแล้วจับโกนศีรษะเพื่อประจาน และให้ขับออกจากเมือง วัสสการพราหมณ์ก็ได้เดินทางมุ่งหน้าไปยังแคว้นวัชชี ดังเรื่องทีอธิบายไว้ในอรรถกถาที่ขนิทาย ความว่า

“เหล่าเจ้าลิจฉวีทรงสตั้บการเนรเทศพราหมณ์นั้นแล้วตรัสว่าพราหมณ์โอ้อวด ท่านทั้งหลายอย่าให้พราหมณ์นั้นข้ามแม่น้ำคงคาไปได้ บรรดาเจ้าลิจฉวีเหล่านั้น เมื่อเจ้าลิจฉวีบางพวกกล่าวว่า เขาว่าพราหมณ์นั้นถูกเขาทำอย่างนี้เพราะเขาพูดปรารภพวกเรา เจ้าวัชชีอีกพวกหนึ่งกล่าวว่าพนาย ท่านอย่าได้ให้พราหมณ์เข้ามา พราหมณ์นั้นไปพบพวกเจ้าลิจฉวีถูกถามว่า ท่านได้ทำผิดอะไรจึงเล่าเรื่องนั้น พวกเจ้าลิจฉวี กล่าวว่า พราหมณ์ทำผิดเล็กน้อยไม่ควรลงโทษหนักอย่างนี้แล้วจึงถามว่า ในนครนั้นท่านมีตำแหน่งอะไร พราหมณ์ตอบ พราหมณ์ตอบว่า ข้าพระองค์เป็นอำมาตย์ฝ่ายวินิจฉัย เจ้าลิจฉวี ตรัสว่า ท่านจงดำรงตำแหน่งนั้นนั่นแล พราหมณ์นั้นก็ทำหน้าที่วินิจฉัยเป็นอันดี ราชกุมารทั้งหลายพากันศึกษาศิลปะในสำนักของพราหมณ์นั้น พราหมณ์นั้นทรงคุณ วันหนึ่งพาเจ้าลิจฉวีองค์หนึ่งไปที่แห่งหนึ่งถามว่าเด็ก ๆ ทำนากันหรือ เจ้าลิจฉวี องค์หนึ่ง ตอบว่า เออ ทำนา ถามว่า เทียมโคคู่หรือ ตอบว่า เออ เทียมโคคู่ พราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้วก็กลับไป จากนั้น เจ้าลิจฉวีองค์อื่น จึงถามเจ้าลิจฉวีองค์นั้นว่า อาจารย์พูดอะไรและไม่เชื่อคำเจ้าลิจฉวีองค์นั้นบอกคำว่าเจ้าลิจฉวีองค์นั้นไม่บอกเรา ตามเป็นจริงก็แตกกับเจ้าลิจฉวีองค์นั้นแม้ในวันอื่น ๆ พราหมณ์ก็พาเจ้าลิจฉวีองค์หนึ่ง ไปที่แห่งหนึ่งถามว่า ท่านเสวยกับอะไรแล้วก็กลับ เจ้าลิจฉวีองค์อื่นไม่เชื่อก็แตกกันอย่างนั้นเหมือนกัน แม้ในวันต่อ ๆ มาพราหมณ์ก็พาเจ้าลิจฉวีอีกองค์หนึ่งไปที่แห่งหนึ่งแล้วถามว่า เขาว่าท่านจนนักหรือ ย้อนถามว่าใครพูดอย่างนี้ พราหมณ์ตอบว่า เจ้าลิจฉวีชื่อโน้น พราหมณ์ก็พาเจ้าลิจฉวีองค์อื่น ๆ ไปที่แห่งหนึ่งแล้วถามว่า เขาว่าท่านขลาดนักหรือ ย้อนถามว่าใครพูดอย่างนั้น ตอบว่าเจ้าลิจฉวีชื่อโน้น พราหมณ์กล่าวถ้อยคำที่เจ้าลิจฉวีอีกองค์หนึ่ง มิได้กล่าวต่อเจ้าลิจฉวีอีกองค์หนึ่งด้วยอาการอย่างนี้ ๓ ปี จึงแยกเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นออกจากกัน แล้วกระทำโดยประการที่เจ้าลิจฉวีทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่เดินทางเดียวกันจึงให้ตีกลองเรียกประชุม พวกเจ้าลิจฉวีกล่าวกันว่าผู้เป็นใหญ่จงประชุมกัน ผู้กลัวจงประชุมกันเถิด แล้วก็ไม่ประชุมกัน พราหมณ์จึงส่งข่าวถวายพระราชาว่าบัดนี้ถึงเวลาแล้ว โปรดรีบเสด็จมาเถิดพระราชาสดับแล้ว ก็โปรดให้ตีกลองเรียกไพร่พล เสด็จกรีธาทัพออกไปชาวเมือง เวสาลี ก็ตีกลองประกาศว่า พวกเราจักไม่ยอมให้พระราชาเสด็จข้ามแม่น้ำคงคาชาวเมือง เวสาลี ฟังประกาศนั้นแล้ว ก็พูดว่าคนเป็นใหญ่จงไปกันเถิด ดังนี้เป็นต้น แล้วก็ไม่ได้ประชุมกัน พระราชาเสด็จเข้าทางประตูตามที่เปิดไว้ ทรงทำเหล่าเจ้าวัชชีทั้งหมดให้ถึงความย่อยยับแล้วเสด็จไป”^{๑๓๐}

^{๑๓๐} ศ.พ.ม.อ. (ไทย) ๑๓/๓๔๑-๓๔๒.

สาเหตุที่ทำให้เจ้าลิจฉวีในแคว้นวัชชีได้ประสบกับความพ่ายแพ้ในการทำสงครามกับพระเจ้าอชาตศัตรู มีสาเหตุมาจากการถูกยุยงของวัสสการพราหมณ์ผู้ปลอมตัวมาเพื่อวังทำลายความสามัคคีของแคว้นวัชชี จนสามารถกระทำการได้สำเร็จในที่สุด สาเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือการขาดการประชุมกัน ขาดการปรึกษาหารือกัน ถึงเหตุบ้านการเมืองว่าวัสสการพราหมณ์ผู้เข้ามานั้นเป็นฝ่ายศัตรูเข้ามาเพื่อวางแผนทำลายบ้านเมืองหรือไม่ อีกอย่างชาววัชชีเมื่อถูกยุยงจากวัสสการพราหมณ์แล้วพอเกิดมีสงครามแก่บ้านเมืองก็ไม่พร้อมเพรียงกันประชุมมีการเกียกกัน ไม่ฟังถ้อยคำผู้เป็นใหญ่ในหมู่คณะ จนในที่สุดก็ถูกพระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพมาตีแคว้นวัชชีจนล่มสลายไปในที่สุด

สรุปได้ว่า การแตกความสามัคคีนั้นสาเหตุสำคัญอยู่ที่การไม่ยึดมั่นในหลักอภิธานิยธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนแก่เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ว่าให้ยึดมั่นในหลักอภิธานิยธรรมจะนำพาบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองไม่มีความเสื่อม แต่เจ้าลิจฉวีเพียงถูกยุยงจากวัสสการพราหมณ์เพียงเล็กน้อย ความสามัคคีที่เคยมีอยู่ในแคว้นมานานก็ถูกทำลายจนพังยับยับในที่สุด ซึ่งสาเหตุดังที่กล่าวมานี้เอง คือโทษของการไม่ปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทำให้เกิดการเสื่อมถอยของจิตใจ ตัวบุคคล รวมถึงหมู่คณะ และบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม เห็นได้ชัดเจนว่า รูปแบบการปกครองแบบสามัคคีธรรมโดยยึดหลักอภิธานิยธรรมในการปกครองลงได้นั้น มีเพียงการเกลี้ยกล่อมให้เข้าพวก หรือปรองดองกัน หรือยุยงให้แตกความสามัคคีกันในหมู่คณะเท่านั้น แต่ถ้าหากยังคงยึดมั่นในหลักอภิธานิยธรรมอยู่ ความเสื่อมถอยของความสามัคคีในรัฐก็คงไม่มี มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ซึ่งวิธีการนี้เองที่วัสสการพราหมณ์ได้ใช้เป็นกลอุบายเพื่อทำลายแคว้นวัชชีให้ล่มสลายในที่สุด นั่นเอง

๒.๒.๓ องค์กรธรรมในหลักอภิธานิยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา “องค์กรธรรมในหลักอภิธานิยธรรม” จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย โดยได้ประมวลเนื้อหาสาระไว้ ดังนี้

อภิธานิยธรรม ๗ ของกษัตริย์วัชชี หรือ วัชชีอภิธานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง ประกอบด้วย ๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ขอนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า: พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม ๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออุดคร่าชื่นใจ ๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่างๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป และ ๗) จัดให้ความอารักขา คุ้มครองป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก^{๑๓๑}

^{๑๓๑}ที่.ม. (ไทย) ๑๐/๖๘/๘๖.

อภิธานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม (Republic) ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะใช้การเกลี้ยกล่อมหรือยุแหยกให้แตกสามัคคี^{๑๓๒}

ส่วน อภิธานิยธรรม ๗ ของภิกษุ หรือ ภิกษุอภิธานิยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับภิกษุทั้งหลาย^{๑๓๓} ประกอบด้วย ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างว่า: พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นจัดการแก้ไข สิ่งเสียหาย เหตุไม่งาม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ ๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆบิดร เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง ๕) ไม่ลู่อำนาจตัดทอนคือความอยากที่เกิดขึ้น ๖) ยินดีในเสนาสนะป่า และ ๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่า เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่ผาสุก^{๑๓๔}

ดังกล่าวนี้ องค์ธรรมในข้อที่ ๑ ข้อที่ ๒ พูดถึงการประชุมของคนที่อยู่เป็นหมวดหมู่กัน จำเป็นจะต้องมีการประชุมปรึกษาในกิจการงานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่ การประชุมจึงต้องมีบ่อย ๆ เพื่อให้สามารถติดตามศึกษา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง ในการเข้าร่วมประชุมนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม เพราะกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถือว่าถูกต้อง จะต้องพร้อมเพรียงกันกระทำ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำหรือว่าคนหนึ่งทำ คนหนึ่งไม่เห็นด้วย และเมื่อประชุมไปแล้วก็ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ใช่ใครจะลุกไปกลางคันก็ลุกไป แต่จะต้องประชุมกันจนตลอดไป นอกจากเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นมาจริง ๆ จึงออกไปตามมติของสงฆ์ได้ แต่จะต้องยอมรับมติต่าง ๆ ซึ่งสงฆ์ได้ลงไปในขณะที่เราไม่อยู่ในที่ประชุม กิจการอันใดที่เป็นภาระของหมู่คณะ ไม่ว่าจะภายในบ้านหรือว่าภายในวัดหรือว่าภายในสังคม ตลอดถึงประเทศชาติก็ตาม จะต้องพร้อมเพรียงกันปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และพร้อมเพรียงกันทำงานอันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่ของคณะนั้น ๆ ไม่ให้มีความบกพร่อง

หลักภิกษุอภิธานิยธรรมในข้อ ๓ นี้ พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงหลักการประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนาก็คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งและศาสนของพระองค์ ดังนั้น เรื่องอะไรที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ ก็ถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ไม่มีการบัญญัติเพิ่มเติม ไม่มีการแก้ไขสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้ ทรงบัญญัติไว้ว่าอย่างไร ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปอย่างนั้น ถ้าหากว่าไม่พอใจหรือไม่อาจปฏิบัติได้ ก็สึกออกไปเป็นฆราวาส ไม่ใช่จะมาแก้ไขดัดแปลงพระธรรมวินัย เพื่อให้ตนปฏิบัติได้โดยไม่ยอมรับนับถือหลักที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ สิกขาบทบางอย่างถึงแม้ว่าในยุคในสมัยนี้ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากก็ตาม แต่ก็ต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น

^{๑๓๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

^{๑๓๓} อัง.สตุตตก. ๒๓/๒๑/๒๑.

^{๑๓๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๒-๒๑๔.

หลักกิกขุอปริหานิยธรรมในข้อที่ ๔ อีกว่า ในหมู่ในคณะที่อยู่ร่วมกัน มีผู้หลักผู้ใหญ่ที่ลดหลั่นกัน ลงมาจำเป็นจะต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านที่เป็นใหญ่ในที่นั้น เช่น ภายในวัดก็ให้ความเคารพนับ ถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ที่เหนือตนขึ้นไป ข้อความที่ท่านแนะนำสั่งสอน แม้จะมีการดุด่าตำหนิ ไปบ้างแต่ถือว่าเป็นคำสอนที่เกิดขึ้นโดยเจตนาดี ผู้ที่อยู่ในสำนักของท่านจะต้องเชื่อถือและปฏิบัติตาม

หลักกิกขุอปริหานิยธรรมข้อ ๕ นี้ เกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ คนเรานั้นเหมือนกับนกที่ตายเพราะเหยื่อ หรือปลาที่ตายเพราะเหยื่อ คนก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือ ถ้าปล่อยให้ความอยากได้อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างโน้น ครอบงำใจแล้วโอกาสหนึ่งก็เป็นอันตราย เพราะความอยากเหล่านั้น การพยายามควบคุมจิตใจไม่ไปทำอะไรไปตามอำนาจของความอยากทุกอย่างจึงเป็นทางเจริญของบุคคลเหล่านั้น

หลักกิกขุอปริหานิยธรรม ข้อ ๖ เรื่องของเสนาสนะที่อยู่อาศัย ทรงสอนให้หาเสนาสนะที่เป็นปัจฉัย โน้มนุ่มไปเพื่อหาความสงบ โดยเน้นไปที่เสนาสนะป่า ซึ่งห่างจากเสียงรบกวน ไม่มีเสียงอึกทึกรึกโครม ซึ่งเป็นอันตรายต่อการทำความสงบ แต่ว่าในชั้นของการปฏิบัตินั้น เราจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าหากว่ามีเสียงรบกวนมาก ก็อย่าไปใส่ใจ สนใจต่อเสียงรบกวนเหล่านั้นให้มากกว่า ก็จะทำความสงบได้

หลักกิกขุอปริหานิยธรรม ข้อ ๗ สุตท้ายถือว่าเป็นหลักสำคัญของคนที่อยู่ร่วมกันวัดหรือศาสนสถาน ในทางศาสนานั้นถือว่าเป็นคุณสมบัติกลางของพระศาสนา พระภิกษุสามเณรทุกรูปที่บวชมาถูกต้องตามพระธรรมวินัย มีศีล มีความคิดเห็นตรงต่อหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงมีสิทธิที่จะเข้าอยู่ในอารามนั้นในวัดนั้น ดังนั้น ใครจะอยู่ในวัดใดก็ตามก็ต้องสร้างความรู้สึกร่วมที่จะพบเห็นเพื่อนภิกษุสามเณร ที่ยังไม่ได้อยู่ในวัดของเรา ก็ขอให้มา ที่มาแล้ว ก็ขอให้อยู่เป็นสุขซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของการสร้างความรู้สึกร่วมกัน แม้จะไม่ลงมือประพฤติปฏิบัติ คือ ไม่ลงมือช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรก็ตาม แต่เป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่หวังที่อยู่ ซึ่งแต่ละอย่างนั้นไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่ายนัก^{๑๓๕}

สรุปได้ว่า กิกขุอปริหานิยธรรม ประกอบด้วย องค์ธรรมรวม ๗ ประการ คือ (๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ หมายถึง หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ หมายถึง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุม ซึ่งถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน (๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ หมายถึง การไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม (๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ หมายถึง การให้เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ซึ่งในการปกครองของพระสงฆ์ จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถ ตามลำดับชั้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย (๕) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น หมายถึง การไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น โดยอาศัยมูลเหตุที่พระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้นจึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไปได้ (๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผร่ให้กับผู้อื่น และ (๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

^{๑๓๕} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ), **ธรรมปริทรรศน์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๖-๑๐๗.

๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีรายละเอียดข้อมูลพื้นที่วิจัย ดังนี้

อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม หรือเมืองแม่กลอง มีทิศเหนือติดต่อกับ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอบ้านแพ้ว (จังหวัดสมุทรสาคร) และอำเภอดำเนินสะดวก (จังหวัดราชบุรี) ทิศตะวันออกจรดอ่าวแม่กลอง (อ่าวไทย) ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอบ้านแหลม (จังหวัดเพชรบุรี) และทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอบางคนทีและอำเภออัมพวา มีพื้นที่รวม ๔๑๖,๗๐๗ ตารางกิโลเมตร^{๑๓๖}

คณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามได้บริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักพระธรรมวินัย และอนุโลมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมบพบัญญัติ โดยที่การบริหารและการปกครองของคณะสงฆ์ในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นไปในรูปแบบการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ตามความในมาตรา ๒๒ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่กำหนด ตำแหน่งพระสังฆาธิการ หรือผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น คือ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ปัจจุบัน เขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสงคราม มี ๗ ตำบล ประกอบด้วยวัดในสังกัด ดังนี้

๑) ตำบลแม่กลอง มีวัดในปกครองคือ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร วัดประทุมคณาวาส วัดท้ายหาด วัดพวงมาลัย และวัดวชิรคาม

๒) ตำบลบางจะเกร็ง เขต ๑ มีวัดในปกครองคือ วัดป้อมแก้ว วัดบางจะเกร็ง วัดใหญ่ วัดบางแก้ว และวัดเจริญสุนทราราม

๓) ตำบลบางจะเกร็งเขต ๒ มีวัดในปกครองคือ วัดศรีทธาธรรม วัดคลองโคน วัดปากสมุทร วัดศรีสุวรรณคงคาราม และวัดธรรมสถิตย์วาราม

๔) ตำบลบางขันแตก มีวัดในปกครองคือ วัดนางพิมพ์ วัดบางขันแตก วัดแม่น้ำ วัดโพธิ์พาง และวัดบางนางจิ้งกลาง

๕) ตำบลบ้านปรก มีวัดในปกครองคือ วัดคู่สนามจันทร์ วัดช่องลม วัดแก้วฟ้า วัดพักตราราม วัดจันทร์เจริญสุข และวัดโรจธรรม

๖) ตำบลลาดใหญ่ เขต ๑ มีวัดในปกครองคือ วัดดาวโตน่ง วัดปากลัด วัดศรีศรีทธาธรรม วัดบางประจันต์ และวัดนางตะเคียน

๗) ตำบลลาดใหญ่ เขต ๒ มีวัดในปกครองคือ วัดลาดเป้ง วัดสวนแก้วอุทยาน วัดน้อยแสงจันทร์ วัดธรรมาวุธาราม วัดลาดใหญ่^{๑๓๗}

^{๑๓๖}วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, อำเภอเมืองสมุทรสงคราม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอเมืองสมุทรสงคราม>. [๑๐ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๑๓๗}สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, พระสังฆาธิการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ภาค ๑๕, (สมุทรสงคราม: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๓. (เอกสารเย็บเล่ม).

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปกครองคณะสงฆ์ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธานุศาสน์ ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธานุศาสน์ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์ โดยที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ มีกระบวนการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี และการบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหารไปสู่ความเจริญ และมี กฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย^{๑๓๘}

พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการออกนโยบาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการวางรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า อายุ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้^{๑๓๙}

^{๑๓๘} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร), “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๓๙} พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร), “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๑ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้าน พบว่า ด้านการปกครองตามพระธรรมวินัย บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ, ด้านการปกครองตามกฎหมายคณะสงฆ์ บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ, ด้านการปกครองภายในวัด บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ^{๑๔๐}

พระครูพิพัฒนจริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาธโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยที่ด้านการปกครอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรม แนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘) และการให้ความสำคัญในการระงับอธิกรณ์และวินิจฉัยปัญหาเพื่อยุติเหตุเรื่องราวหรือลงนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑) ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๒), การออกกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเพื่อความสงบสุขติงาม (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๘), การปกครองคณะสงฆ์โดยยึดตามหลักพระธรรมวินัย (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖), การบริหารกิจการวัด บำรุงวัดให้เจริญก้าวหน้าเป็นศาสนสถานที่น่าเลื่อมใสศรัทธา (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖) และการให้การศึกษอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่อาศัยอยู่ในวัด (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๘) ตามลำดับ และสถานภาพส่วนบุคคลในด้านสถานะภายในวัด อายุ และพรรษา มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลในด้าน วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๔๑}

^{๑๔๐} พระใบฎีกาสมชาย ธมฺมธโร, “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสาให้ จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๔๑} พระครูพิพัฒนจริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาธโร), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมธ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๘.๓ มีตำแหน่งพระลูกวัดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๓ วุฒิการศึกษาทางธรรม ไม่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๕ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๓ และ ๒) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ หน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ต้องถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะการที่คณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนามี ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ๓) ระดับประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๓ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับมากทุกข้อ^{๑๔๒}

พระสมุห์สนทยา มหัพพโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง มี ๒ ข้อ ได้แก่ การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัยปัญหาภายในวัด เพื่อหาข้อยุติหรือเพื่อการลงนิคหกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ และมีความยุติธรรมในการให้คุณ-ให้โทษ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๔ ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ และด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง มี ๕ ข้อ ได้แก่ การอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบในแต่ละปี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ การสรรหาและพัฒนาครูสอนนักธรรมและบาลี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๖ การจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่เรียนนักธรรมและบาลี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ การจัดหาอุปกรณ์การศึกษา เช่น สมุด ปากกา ฯลฯ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ และการส่งเสริมให้ครูสอนพระปริยัติธรรมเปรียญธรรม ได้เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามโอกาส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลือ อยู่ในระดับมากทุกข้อ^{๑๔๓}

^{๑๔๒} พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมธ), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๔๓} พระสมุห์สนทยา มหัพพโล, “การประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม)” จากผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์โดยใช้หลักพรหมวิหารธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม) พบว่า พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม) ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้วยความมีเมตตา ห่มเทศะเสียสละ มีน้ำใจงาม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความปรารถนาดีต่อสถาบันชาติ สถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนมีความเมตตาทุกโอกาสต่อคณะสงฆ์ผู้ได้บังคับบัญชาที่สนองกิจการงานของคณะสงฆ์ทุกด้านอย่างเป็นรูปธรรมมีประสิทธิภาพ โดยปรารถนาดีต่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก สร้างความสามัคคีปรองดองในหมู่คณะสงฆ์ได้เป็นอย่างดี พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม) ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้วยความกรุณาปราณีให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ให้โอกาส ให้การส่งเสริม ให้การอบรม ชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานแก่ผู้ได้บังคับบัญชาอยู่เสมอ หมั่นคอยติดตามผล ประเมินผลงานเสมอ ไม่ทอดทิ้งหน้าที่ ไม่ทอดทิ้งผู้ได้บังคับบัญชา ยามใดที่งานคณะสงฆ์ติดขัดมีปัญหาอุปสรรค ท่านจะกรุณาชี้แนะและช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้ด้วยความกรุณาปราณีเสมอ^{๑๔๔}

พระมหาอุบล จรธมฺโม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาการปกครองของนักปรัชญาตะวันตกให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาการปกครองเป็นหลักสำคัญ เช่น หลักการปกครองและเป็นผู้ปกครองเน้นที่ความสงบสุขของประชาชนเป็นหลัก รูปแบบการปกครองแต่ละรูปนั้นไม่มีความเท่าเทียมกันเพราะการบริหารของผู้ปกครองว่าจะปรับใช้ รูปแบบใดเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ส่วนที่ชนะของ มาเคียวเวลลี คือ มนุษย์โดยธรรมชาติ มีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้น เมื่อได้โอกาสต้องใช้เล่ห์เหลี่ยมทุกวิถีทาง จะด้วยวิธีการใด ๆ ก็ตาม เพราะมนุษย์มีความชั่วร้ายโดยสันดาน ที่เต็มไปด้วยตัณหา ความทะเยอทะยาน เพราะธรรมชาติสร้างมนุษย์มาเพื่อครอบครองสิ่งที่อยู่เหนือความถูกต้อง มาเคียวเวลลี ได้รับความยากจากการให้ทัศนะทางการปกครองแบบสิงโตและสุนัขจิ้งจอก เพราะมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว โหดร้ายอยู่แล้ว ผู้ปกครองจึงนำรูปแบบของการปกครอง แบบสิงโตและสุนัขจิ้งจอกมาใช้ในการปกครอง การปกครองตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเน้น ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสำคัญ อำนาจในการปกครอง รูปแบบการปกครอง จริยธรรมการปกครอง หลักธรรมสำหรับนักปกครองตามหลักพุทธะปรัชญา ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมในการปกครองตามแบบธรรมาธิปไตย กล่าวคือ ปกครองด้วยความถูกต้อง ความจริง มีศีลธรรม มีความยุติธรรม อำนวยประโยชน์และความสงบสุข แก่ผู้ได้ปกครอง นอกจากนั้นในพระพุทธศาสนามีระบบการปกครองแบบสามัคคีธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ในรัชวัชชี ของพวกลิจิวี่ ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่นำไปปรับใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม ตามทัศนะของ พุทธทาสภิกขุ ที่เน้นว่ารูปแบบการปกครองจะดีหรือตกต่ำต้องขึ้นอยู่กับผู้ปกครองซึ่งตั้งอยู่ในธรรม คือ ปกครองอย่างถูกต้อง ดั่งงาม ยุติธรรม^{๑๔๕}

^{๑๔๔} พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ, “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ฝุสฺสธมฺโม)”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๔๕} พระมหาอุบล จรธมฺโม, “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

สรุปได้ว่า การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันได้นำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาแก้กฎพระธรรมวินัย กล่าวคือ เป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมนำการปกครอง มีกฎหมายเป็นธรรมนูญ มีพระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาแก้กฎพระธรรมวินัย บทบัญญัติในบางมาตราต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงถือตามพระธรรมวินัยเป็นหลัก

๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการ พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครูสันติธรรมภักดิ์ (บุญชัย สุนติกโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการปกครอง มีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า พระสังฆาธิการจังหวัดราชบุรีมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อที่ ๗ มีการตรวจเยี่ยมให้ความรู้ อบรมแนะนำผู้อยู่ในการปกครองให้ตั้งอยู่ในพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการศาสนศึกษา โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า ในข้อ ๑ ควบคุมดูแลตรวจสอบการปฏิบัติงานการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม, บาลีและธรรมศึกษา ให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม และข้อ ๒ ส่งเสริมสรรหาและพัฒนาครูสอนนักเรียน บาลี และธรรมศึกษา อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่า ในข้อ ๑ การตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกระดับชั้น อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า ในข้อ ๑ จัดอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้เข้าใจใน ศีลาจริยวัตร มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนา หรือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม และในข้อ ๒ จัดเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาในวันสำคัญและเทศกาลสำคัญ อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสาธารณูปการ โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ในข้อ ๑ การวางแผนควบคุมหรือวางแผนผังในการก่อสร้างอาคารเสนาสนะภายในวัดให้เป็นระเบียบสัดส่วน และในข้อ ๔ การดูแล ซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์อาคารเสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรมและเครื่องสาธารณูปโภคเช่น น้ำประปา ไฟฟ้า อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีบทบาทการปฏิบัติงานในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแล้ว อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อพบว่า ในข้อ ๓ การอำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนในการบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ส่วนในข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๔๖}

^{๑๔๖} พระครูสันติธรรมภักดิ์ (บุญชัย สุนติกโร), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู โยโสโร) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม” พบว่า บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษานักธรรมของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง และมีข้อเสนอแนะสำคัญ คือ ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ควรลงพื้นที่เพื่อดูแล ให้คำปรึกษา และบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองเป็นประจำ, การออกกฎ ระเบียบ ภายในวัด นอกจากต้องเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ผู้ปกครองควรจัดประชุมโดยให้ผู้ใต้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการบัญญัติ กฎ ระเบียบ แสดงทัศนคติ แล้วจึงตั้งโดยใช้มติในที่ประชุม^{๑๔๗}

พระครูปลัดเจริญ สุวีโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า ด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การต่อสู้และหาวิธีทางเพื่อให้งานสำเร็จตามแผนตามที่ได้รับมอบหมายและตามนโยบาย ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ได้แก่ มีการวางแผนการบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่วนข้อที่อยู่ในอันดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๖ ได้แก่ มีการสรุปผลการประเมินการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อวางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่นๆ, ด้านอาคารสถานที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีห้องสมุดประจำโรงเรียน, มีห้องเรียนธรรมชาติ, มีอุทยานการศึกษาและมีสวนสุขภาพ ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก และ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ, มีการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน/ห้องเรียน/ห้องจริยธรรม, มีการร่วมคิดร่วมจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก^{๑๔๘}

^{๑๔๗} พระครูสุวิมลสมุทรกิจ (บุญชู โยโสโร), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๔๘} พระครูปลัดเจริญ สุวีโร, “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระมหานพพล กนตสีโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้ง ๕ ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๓ และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดพบว่า ด้านการพัฒนาจิตใจ ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๘ รองลงมาคือ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๑ และด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๒๗ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๗ และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๙๕ ตามลำดับ และภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสถานสภาพส่วนบุคคลโดยรวม ประชาชนที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงครามแตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๔๙}

พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปงกโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบุคลากร โดยรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่จดจำชื่อพระวินัยได้ รู้และเข้าใจในสังฆกรรมต่าง ๆ และมีความรู้และเข้าใจในเนื้อหาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี, จัดให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นรูปธรรม, จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการวัดมีการวางแผนการดำเนินงานและจัดโครงการเพื่อการพัฒนาวัดและมีการประเมินงานวัดผลงานที่ผ่านมาเพื่อสรุปหาข้อดีและข้อเสียเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและแก้ไขต่อไป ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก และด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าพระสงฆ์ มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีอยู่ในอันดับสูงสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ได้แก่ ปกครองภิกษุ สามเณรให้มีความสมัครสมานสามัคคีกลมเกลียวต่อหมู่คณะ ส่วนข้อที่อยู่ในระดับต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑ ได้แก่ สอนให้ภิกษุ สามเณร เป็นนักคิด นักพูด นักปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนและประโยชน์ผู้อื่นต่อไป^{๑๕๐}

^{๑๔๙}พระมหานพพล กนตสีโล, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๕๐}พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปงกโร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูเกษมสมุทรรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๔ ส่วนด้านอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านอายุของพระสงฆ์ผู้ตอบแบบสอบถาม มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านพรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ไม่มีผลทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ ควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ด้านการบริหารจัดการแก่พระสังฆาธิการทุกระดับ และควรจัดประชุมพระสังฆาธิการระดับอำเภอ เป็นประจำ อย่างน้อยปีละ ๔ ครั้งเพื่อประโยชน์ด้านการปกครองคณะสงฆ์^{๑๕๑}

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการจัดประชุมพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอนวัตรปฏิบัติตามหลักธรรมวินัย มีการออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการกำกับดูแลและจัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อยมีความมั่นคงแข็งแรง ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการศาสนศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มีการสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนนักธรรม มีการจัดหาทุนการศึกษาให้แก่พระสงฆ์ที่เรียนนักธรรม มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูพระผู้สอนให้มีขวัญและกำลังใจ ส่วนข้ออื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับมาก, ด้านการศึกษาสงเคราะห์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การช่วยพัฒนาสถานศึกษาของรัฐ การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา การเป็นครูช่วยสอนวิชาพุทธศาสนาในสถานศึกษา ส่วนข้ออื่น ๆ ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง^{๑๕๒}

^{๑๕๑} พระครูเกษมสมุทรรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๕๒} พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร), “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูวินัยธรรมชาย สุวิชาโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลด้านวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี คือ ควรจัดประชุมคณะสงฆ์ในระดับอำเภอ ตำบล และในระดับวัด เป็นประจำทุกเดือน, ผู้ปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับชั้น ควรลงพื้นที่เพื่อดูแล ให้คำปรึกษา และบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้ปกครองเป็นประจำ, การออกกฐน ระเบียบ ภายในวัด นอกจากต้องเป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยแล้ว ผู้ปกครองควรจัดประชุมโดยให้ผู้ใต้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการบัญญัติ กฐน ระเบียบ แสดงทัศนะ แล้วจึงตั้งโดยใช้มติ^{๑๕๓}

สรุปได้ว่า หน้าที่ของพระสังฆาธิการ มี ๖ ด้าน ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรง คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งนอกจากพระสังฆาธิการจะต้องจัดดำเนินการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฐน ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม ยังต้องไม่ขัดต่อกฎหมายของฝ่ายบ้านเมืองด้วย

^{๑๕๓} พระครูวินัยธรรมชาย สุวิชาโน, “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๒.๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับอธิปไตยธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยธรรม พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมฺมปญฺโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุอธิปไตยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุอธิปไตยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า (๑) การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ อยู่ในระดับมาก (๒) การพร้อมเพรียงกัน อยู่ในระดับมากที่สุด (๓) การไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติ อยู่ในระดับ (๔) ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ เป็นสังฆปริณายก เป็นสังฆปริณายก เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง อยู่ในระดับมาก (๕) การไม่ลุอำนาจัดตนหาคือความอยากที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด (๖) การยินดีในเสนาสนะป่า อยู่ในระดับมาก และ (๗) ภิกษุยังตั้งสติไว้ภายในว่าทำอย่างไร เพื่อนสพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลงาม ที่ยังไม่มาฟังมา ท่านที่มาแล้ว ฟังอยู่อย่างผาสุก อยู่ในระดับมาก^{๑๕๔}

พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโธ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักอธิปไตยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (๑) การบริหารงานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอธิปไตยธรรม ๗ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า (๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ อยู่ในระดับมาก (๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุมพร้อมเพรียงกันเล็กประชุม อยู่ในระดับมาก (๓) ด้านไม่ตั้งกฎระเบียบที่ขัดต่อระเบียบของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก (๔) ด้านมีความเคารพนับถือต่อผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับมาก (๕) ด้านให้ความเคารพต่อเพศสตรี อยู่ในระดับมาก (๖) ด้านมีความเคารพต่อสถานที่ภายในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก (๗) ด้านให้ความดูแลเอาใจใส่ต่อท่านผู้มาเยือน อยู่ในระดับมาก สำหรับผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคลากรของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอธิปไตยธรรม ๗ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาและครู พบว่า การบริหารงานบุคลากรตามหลักอธิปไตยธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนการบริหารงานบุคลากรตามหลักอธิปไตยธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๕๕}

^{๑๕๔} พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุธมฺมปญฺโญ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกติกุอธิปไตยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๕๕} พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโธ, “การบริหารงานบุคคลตามหลักอธิปไตยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

พระปลัดสุรพงษ์ จิตภาโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ดังนี้ มีการประชุมกันเนื่องนิตย์ คือประชุมสามัญปีละ ๔ ครั้ง และเมื่อมีปัญหาเร่งด่วนสามารถประชุมวิสามัญได้ และมีการประชุมประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ พนักงาน ลูกจ้างของเทศบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งทุกการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน, พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำร่วมกัน โดยเฉพาะมีกำหนดระเบียบวาระประชุม ภายหลังประชุม มีการมอบหมายภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ โดยจัดตั้งคณะกรรมการติดตาม และประเมินผล, เคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกฎหมายบ้านเมือง และยึดหลักปรัชญาดั้งเดิมมาเป็นแนวทางการบริหาร เช่น ฮีตสิบสองคองสิบสี่, เคารพนับถือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และผู้สูงอายุ เคารพเชื่อถือความคิดเห็นของท่าน พร้อมทั้งช่วยเหลือเกื้อกูลท่านเหล่านั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ด้านสาธารณสุข และเบี้ยเลี้ยงชีพ เป็นต้น, คุ้มครองสิทธิเด็กและสตรี จากการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือการใช้ความรุนแรง และการล่วงละเมิดทางเพศ, เจริญ หรือพุทธศาสนสถานเป็นเครื่องสัญลักษณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาได้รับการดูแล และบูรณปฏิสังขรณ์, สนับสนุน ส่งเสริมคนปฏิบัติดี ปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งให้ความอารักขา และคุ้มครอง^{๑๕๖}

เสนอ อัครมณฑา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี สามารถนำหลักอปริหานิยธรรมไปบูรณาการเข้าไปในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมความสามัคคีเป็นทีม และสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับบริหารงานทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร การประสานงาน และการจัดองค์กร โดยการร่วมแรงร่วมใจเป็นคณะแต่ละฝ่าย เป็นการผนึกกำลัง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และพบว่า อปริหานิยธรรม ๗ เป็นหลักป้องกันความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญขององค์การฝ่ายเดียว องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี สามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติด้านการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี และมีแนวทางการนำหลักอปริหานิยธรรมไปบูรณาการเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี คือ การวางแผนยุทธศาสตร์ การจัดองค์กรการบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การตรวจสอบควบคุมและงบประมาณเข้าไปกำกับดูแล โดยยึดหลักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและส่งเสริมระบบคุณธรรม ให้มีการทำงานเป็นทีมความสมัครสมานสามัคคี เคารพผู้ใหญ่อาวุโส ไม่รื้อทิ้งกฎเกณฑ์ระเบียบที่ถูกต้องชอบธรรม ดำรงรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามองค์กร^{๑๕๗}

^{๑๕๖} พระปลัดสุรพงษ์ จิตภาโณ, “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๕๗} เสนอ อัครมณฑา, “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

วิภาดา แสันทวีสุข ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคลากรตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์การบริหารงานบุคลากรตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม บุคลากรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคลากรตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ และผลการสัมภาษณ์ พบว่า การจ้างบุคลากรเข้ามาทำงานในมหาวิทยาลัยต่อมีผู้พร้อมทั้งความสามารถที่สอดคล้องกับงานที่ต้องปฏิบัติก่อนที่จะจ้างหรือบรรจุเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยจะไม่มีแบ่งแยกเพศชายและหญิง ยกเว้นบางตำแหน่งต้องกำหนดเพศตามข้อกำหนดระเบียบของมหาวิทยาลัยบังคับเท่านั้น^{๑๕๘}

สรุปได้ว่า วิกฤตการบริหารนิยธรรม มีองค์ธรรม ๗ ประการ ประกอบด้วย คือ (๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ หมายถึง หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ หมายถึง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุม (๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ หมายถึง การไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม (๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ หมายถึง การให้เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ตามลำดับชั้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย (๕) ไม่ลู่อานาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น หมายถึง การไม่ลู่อานาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น โดยอาศัยมูลเหตุที่พระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา (๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่ให้กับผู้อื่น และ (๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอเฝ้ามา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่ และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

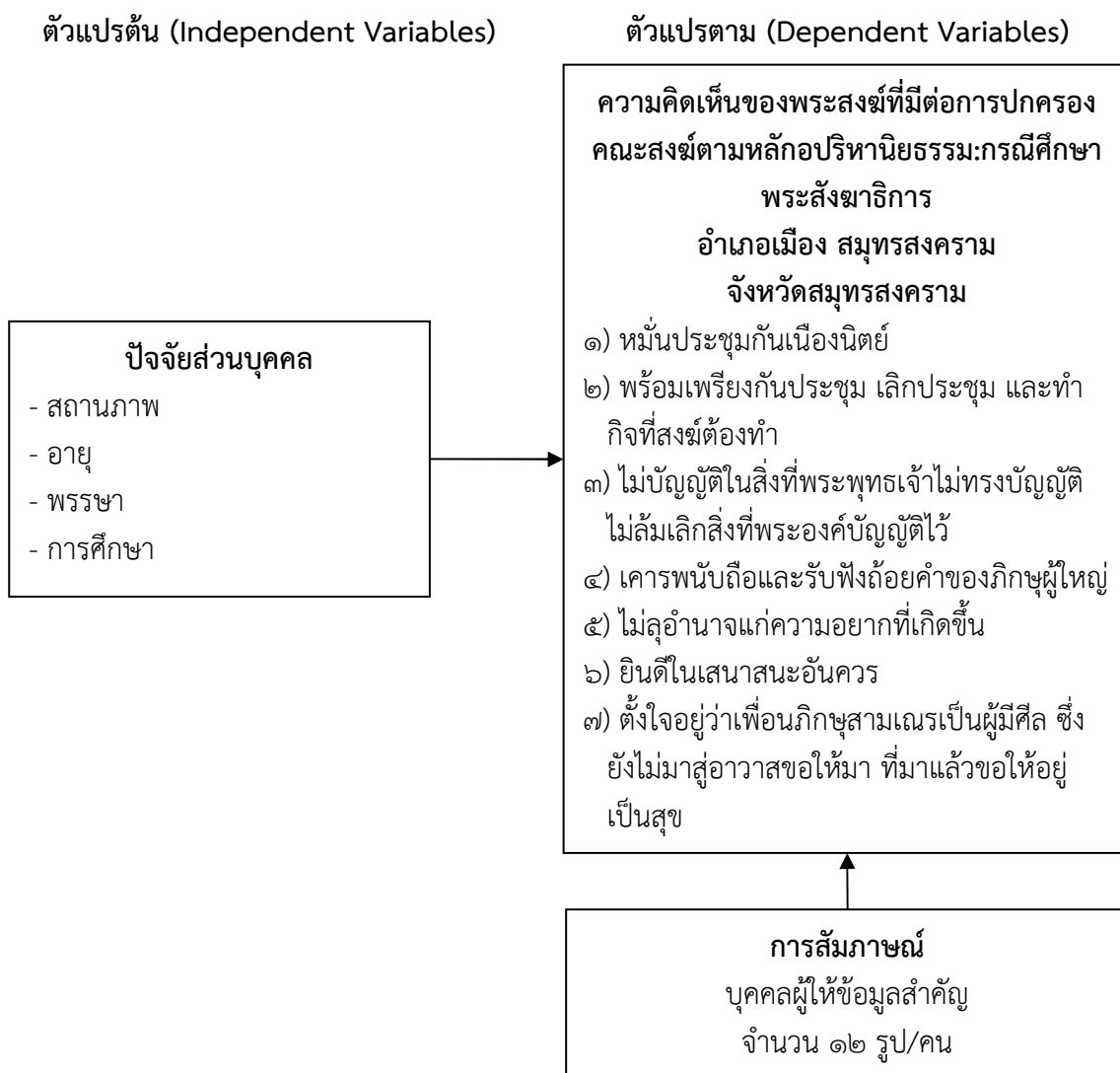
๒.๕ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ที่ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา

^{๑๕๘}วิภาดา แสันทวีสุข, การบริหารงานบุคลากรตามหลักการบริหารนิยธรรม ๗ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการ ในการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของ **พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)**^{๑๕๙} ซึ่งแบ่งออกเป็น ๗ ด้าน ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ๕) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร และ ๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

^{๑๕๙}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอส. อาร์. พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกพรานิชธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร (Population)

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในสังกัดอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๒๗๐ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane)^๒ ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕

^๑สำนักงานเจ้าคณะอำเภอมืองสมุทรสงคราม, สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๕๙, (สมุทรสงคราม: สำนักงานเจ้าคณะอำเภอมืองสมุทรสงคราม, ๒๕๕๙), หน้า ๑-๓. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

^๒คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๘.

สูตร	n	$=$	$\frac{N}{1 + N(e)^2}$
เมื่อ	n	คือ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ	ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
	e	คือ	เปอร์เซ็นต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (0.05)
แทนค่า	n	$=$	$\frac{670}{1 + 670 (0.05)^2}$
		$=$	250 รูป

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรเป็นพระสงฆ์ในสังกัดอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๖๗๐ รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๐ รูป จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น ๗ กลุ่ม ตามสังกัดตำบล แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ๒๕๐ รูป ออกเป็น ๗ กลุ่ม ตามสัดส่วน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ดังนี้^๓

สูตร	n_i	$=$	$\frac{N_i}{N} \times n$
เมื่อ	n_i	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหน่วย
	N_i	คือ	จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
	N	คือ	จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย
	n	คือ	จำนวนประชากรในแต่ละหน่วย

ตัวอย่าง การขนาดกลุ่มตัวอย่างจากพระสงฆ์ ตำบลแม่กลอง จำนวน ๑๕๑ รูป ได้แก่

$$n_i = \frac{250}{670} \times 151$$

$$= 56.34 \text{ รูป}$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ ตำบลแม่กลอง คือ 56 รูป

รายละเอียดจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้จากการคำนวณ แสดงไว้ในตารางที่ ๓.๑

^๓ กัลยา วานิชย์บัญชา, สถิติสำหรับงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ในสังกัดอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามสังกัดตำบล (คณะสงฆ์)

ที่	ตำบล (คณะสงฆ์)	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	แม่กลอง	๑๕๑	๕๖
๒	บางจะเกร็ง เขต ๑	๘๕	๓๒
๓	บางจะเกร็งเขต ๒	๙๔	๓๕
๔	บางขันแตก	๗๗	๒๙
๕	บ้านปรก	๙๐	๓๓
๖	ลาดใหญ่ เขต ๑	๘๕	๓๒
๗	ลาดใหญ่ เขต ๒	๘๘	๓๓
	รวม	๖๗๐	๒๕๐

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน ๒ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ บรรพชิต จำนวน ๖ รูป ได้แก่

- ๑) พระราชวชิรติลก เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๒) พระครูสมุทรวิราภรณ์ เจ้าคณะตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๓) พระครูเกษมสมุทรคุณ เจ้าคณะตำบลบางขันแตก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๔) พระครูรัตนปัญญาโสภณ เจ้าคณะตำบลบ้านปรก อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๕) พระครูไพศาลสมุทรกิจ เจ้าอาวาสวัดดาวโด้ง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๖) พระครูพิศาลสมุทรกิจ เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

กลุ่มที่ ๒ คฤหัสถ์ จำนวน ๖ คน ได้แก่

- ๑) นางสาวนิลุพล รั้งซีธรรมนุกูล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
- ๒) นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม

๓) นางสาวนภาพร สิงห์กุล	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติกร สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
๔) นายทองใบ สนวนภู	ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๕) นายเกรียงศักดิ์ ตันจตุรงค์	ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๖) นายบุญนาค หอมระรื่น	ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ๔) สร้างเครื่องมือ
- ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๗) ปรับปรุงแก้ไข
- ๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

- ๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิสุทธาันทคุณ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)^๔ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ ๐.๖๐-๑.๐๐ และมีบางข้อใช้คำไม่เหมาะสมจึงได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓) หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ที่สังกัดวัดในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม) จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๗๙๙

๔) นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓-๒๔๔.

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม รวม ๗ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

- ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ลั้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๕) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ
- ๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข มีคำถามทั้งหมด ๕ ข้อ

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง ความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับในตอนที่ ๒ นี้มี การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๕ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

^๕ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

(๒) แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

๑) ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม ในพื้นที่เป้าหมาย

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๔.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

๑) ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” นี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t- distribution)

F แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F- distribution)

SS แทน ผลโดยรวมกำลังสอง (Sum of Square)

df แทน ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

MS แทน ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)

Sig. แทน ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significances)

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของพระสงฆ์ในอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๒๕๐ รูป และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๑๒ รูป/คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๒๕๐)		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
๑. ตำแหน่ง		
พระสังฆาธิการ	๓๙	๑๕.๖๐
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๘๔.๔๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓๒.๘๐
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๒๗.๒๐
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๑๖.๔๐
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๑๖.๐๐
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๗.๖๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐
๓. พรรษา		
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓๙.๒๐
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๒๒.๐๐
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๑๐.๔๐
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๑๒.๐๐
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๑๖.๔๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐
๔. การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๗๓.๖๐
ปริญญาตรี	๕๓	๒๑.๒๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๕.๒๐
รวม	๒๕๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๒๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๔๐, มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๐, มีพรรษา ต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒๐, มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๐

๔.๒ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการวิเคราะห์การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม

(n = ๒๕๐)

ที่	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	๓.๗๓	๐.๖๕๗	มาก
๒	ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่ สงฆ์ต้องทำ	๓.๗๕	๐.๖๕๙	มาก
๓	ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้	๓.๖๖	๐.๖๘๒	มาก
๔	ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่	๓.๖๗	๐.๗๓๗	มาก
๕	ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น	๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก
๖	ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร	๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก
๗	ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่ มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข	๓.๕๗	๐.๗๑๑	มาก
ภาพรวม		๓.๖๘	๐.๕๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	มีการเข้าร่วมการประชุมภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๓.๘๒	๐.๗๖๕	มาก
๒	มีการปรึกษาหารือ กับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๓.๗๒	๐.๗๘๓	มาก
๓	มีการพูดคุยสื่อสารกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๓.๗๐	๐.๘๘๓	มาก
๔	มีการประสานงานกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๓.๗๘	๐.๘๒๐	มาก
๕	มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๓.๖๕	๐.๙๕๕	มาก
รวม		๓.๗๓	๐.๖๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ มีการเข้าร่วมการประชุมภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอุปทานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	มีการเข้าร่วมการประชุมก่อนเวลา และตรงเวลาเสมอ	๓.๗๕	๐.๘๒๙	มาก
๒	ไม่เคยละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร	๓.๖๖	๐.๘๘๗	มาก
๓	มีการเข้าร่วมทำกิจกรรม โดยพร้อมเพรียงกัน	๓.๗๕	๐.๘๗๒	มาก
๔	มีการลงมติเห็นชอบในการประชุมต่าง ๆ โดยพร้อมเพรียงกัน	๓.๗๘	๐.๘๕๖	มาก
๕	มีส่วนร่วมในการประชุม/โครงการ/กิจกรรมกับทางองค์กรคณะสงฆ์ โดยพร้อมเพรียงกัน	๓.๘๒	๐.๘๘๐	มาก
รวม		๓.๗๕	๐.๖๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอุปทานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีส่วนร่วมในการประชุม/โครงการ/กิจกรรมกับทางองค์กรคณะสงฆ์ โดยพร้อมเพรียงกัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ไม่เคยละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ขัดต่อพระพุทธบัญญัติ	๓.๖๖	๐.๘๒๗	มาก
๒	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล	๓.๖๕	๐.๘๒๔	มาก
๓	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง	๓.๕๙	๐.๘๖๖	มาก
๔	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความ	๓.๗๒	๐.๙๒๘	มาก
๕	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม	๓.๖๙	๐.๙๘๙	มาก
รวม		๓.๖๖	๐.๖๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษา พระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๙

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้าน เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์	๓.๖๑	๐.๙๕๑	มาก
๒	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามนโยบายขององค์กรคณะสงฆ์	๓.๖๕	๐.๘๘๐	มาก
๓	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์	๓.๗๑	๐.๘๖๓	มาก
๔	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต	๓.๖๔	๐.๙๑๒	มาก
๕	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา ด้วยความเคารพเชื่อฟัง และให้เกียรติ	๓.๗๒	๐.๙๒๙	มาก
รวม		๓.๖๗	๐.๗๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา ด้วยความเคารพเชื่อฟัง และให้เกียรติ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ	๓.๖๘	๐.๙๐๕	มาก
๒	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมเสนอข้อมูลต่าง ๆ	๓.๕๙	๐.๙๗๐	มาก
๓	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ	๓.๕๘	๐.๙๐๓	มาก
๔	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์	๓.๖๖	๐.๘๙๗	มาก
๕	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์	๓.๗๐	๐.๘๔๑	มาก
รวม		๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	การยินดีในเสนาสนะที่สังกัด	๓.๗๑	๐.๘๖๘	มาก
๒	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่เคลื่อนไหว	๓.๖๒	๐.๘๗๕	มาก
๓	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่ยุ่งวุ่นวาย	๓.๗๓	๐.๘๔๙	มาก
๔	การยินดีในเสนาสนะที่ควรแก่การเจริญสมณวิปัสสนากรรมฐาน	๓.๗๒	๐.๘๖๑	มาก
๕	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย	๓.๗๘	๐.๘๗๑	มาก
รวม		๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การยินดีในเสนาสนะที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ การยินดีในเสนาสนะที่ไม่เคลื่อนไหว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจ อยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็น สุข

(n = ๒๕๐)

ข้อ	ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็น สุข	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยการตั้งมั่นในศีลสิกขา	๓.๖๑	๐.๘๖๓	มาก
๒	การดำรงรักษาพระพุทธศาสนาโดยสนับสนุนกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบท	๓.๖๒	๐.๘๗๐	มาก
๓	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยการปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธ ศาสนาแก่ประชาชน	๓.๖๐	๐.๘๕๑	มาก
๔	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน	๓.๕๒	๐.๘๖๕	มาก
๕	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่น	๓.๔๘	๐.๙๖๒	ปานกลาง
รวม		๓.๕๗	๐.๗๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษา พระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๒ การดำรงรักษาพระพุทธศาสนาโดยสนับสนุนกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบท อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยนำหลักธรรมของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา ตามสมมติฐานการวิจัย ทั้ง ๔ ข้อ ได้แก่

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป โดยผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก
อปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๗๓	๐.๕๘๕	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๗	๐.๕๗๘	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๘	๐.๕๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘

ตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๗๓	๐.๕๘๕	๐.๖๓๘	๐.๕๒๔
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๗	๐.๕๗๘		

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๘๔	๐.๖๓๔	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๗๑	๐.๖๖๑	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๓	๐.๖๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓

ตารางที่ ๔.๑๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๘๔	๐.๖๓๔	๑.๐๗๕	๐.๒๘๔
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๗๑	๐.๖๖๑		

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๘๔	๐.๖๕๖	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๗๔	๐.๖๖๐	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๕	๐.๖๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๘๔	๐.๖๕๖	๐.๙๐๙	๐.๓๖๔
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๗๔	๐.๖๖๐		

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๗๘	๐.๕๘๒	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๔	๐.๖๙๘	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๖	๐.๖๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖

ตารางที่ ๔.๑๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๗๘	๐.๕๘๒	๑.๑๙๒	๐.๒๓๕
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๔	๐.๖๙๘		

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๖๖	๐.๗๕๘	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๗	๐.๗๓๕	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๗	๐.๗๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗

ตารางที่ ๔.๑๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๖๖	๐.๗๕๘	-๐.๐๙๒	๐.๙๒๗
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๗	๐.๗๓๕		

จากตารางที่ ๔.๑๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๗๔	๐.๖๘๑	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๒	๐.๗๒๙	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔

ตารางที่ ๔.๒๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๗๔	๐.๖๘๑	๐.๙๐๔	๐.๓๖๗
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๖๒	๐.๗๒๙		

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๖๑	๐.๗๐๑	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๗๓	๐.๗๐๑	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑

ตารางที่ ๔.๒๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๖๑	๐.๗๐๑	-๑.๐๓๖	๐.๓๐๑
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๗๓	๐.๗๐๑		

จากตารางที่ ๔.๒๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๖๖	๐.๗๑๘	มาก
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๕๕	๐.๗๑๐	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๕๗	๐.๗๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗

ตารางที่ ๔.๒๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
พระสังฆาธิการ	๓๙	๓.๖๖	๐.๗๑๘	๐.๘๖๑	๐.๓๙๐
พระภิกษุทั่วไป	๒๑๑	๓.๕๕	๐.๗๑๐		

จากตารางที่ ๔.๒๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก
อภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๖๘	๐.๖๑๕	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๖๖	๐.๕๗๘	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๖๓	๐.๕๔๔	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๗๗	๐.๕๔๐	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๖๒	๐.๖๐๙	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๘	๐.๕๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘

ตารางที่ ๔.๒๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๕๕	๔	๐.๑๓๙	๐.๔๑๐	๐.๘๐๑
ภายในกลุ่ม	๘๒.๘๗๗	๒๔๕	๐.๓๓๘		
รวม	๘๓.๔๓๒	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๒๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครอง
คณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๗๒	๐.๖๙๖	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๖๘	๐.๖๙๑	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๗๗	๐.๕๗๓	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๘๕	๐.๖๓๓	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๖๕	๐.๖๑๐	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๓	๐.๖๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓

ตารางที่ ๔.๒๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๕๘	๔	๐.๒๑๔	๐.๔๙๒	๐.๗๔๑
ภายในกลุ่ม	๑๐๖.๗๔๖	๒๔๕	๐.๔๓๖		
รวม	๑๐๗.๖๐๔	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๒๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๘๔	๐.๖๒๔	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๖๓	๐.๗๐๒	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๗๒	๐.๖๔๖	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๘๓	๐.๖๕๖	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๗๓	๐.๖๗๗	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๕	๐.๖๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕

ตารางที่ ๔.๓๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๙๐๐	๔	๐.๔๗๕	๑.๐๙๕	๐.๓๖๐
ภายในกลุ่ม	๑๐๖.๓๐๓	๒๔๕	๐.๔๓๔		
รวม	๑๐๘.๒๐๓	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๓๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๖๓	๐.๗๔๘	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๖๓	๐.๖๙๕	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๖๐	๐.๖๑๔	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๘๔	๐.๕๗๑	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๖๔	๐.๖๙๘	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๖	๐.๖๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖

ตารางที่ ๔.๓๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๕๙๓	๔	๐.๓๙๘	๐.๘๕๔	๐.๕๙๒
ภายในกลุ่ม	๑๑๔.๒๖๗	๒๔๕	๐.๔๖๖		
รวม	๑๑๕.๘๖๐	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๓๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๖๒	๐.๗๕๘	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๖๗	๐.๗๕๘	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๖๘	๐.๖๖๖	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๘๗	๐.๖๐๕	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๓๙	๐.๙๑๓	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๗	๐.๗๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗

ตารางที่ ๔.๓๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๘๙	๔	๐.๘๒๒	๑.๕๒๕	๐.๑๙๕
ภายในกลุ่ม	๑๓๒.๐๔๙	๒๔๕	๐.๕๓๙		
รวม	๑๓๕.๓๓๘	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๓๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๖๐	๐.๗๖๑	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๗๕	๐.๗๐๐	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๕๘	๐.๖๙๒	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๖๔	๐.๖๘๑	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๕๙	๐.๘๐๔	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔

ตารางที่ ๔.๓๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๑๗	๔	๐.๓๐๔	๐.๕๘๐	๐.๖๗๘
ภายในกลุ่ม	๑๒๘.๕๓๔	๒๔๕	๐.๕๒๕		
รวม	๑๒๙.๗๕๑	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๓๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๗๐	๐.๗๖๓	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๖๖	๐.๖๔๕	มาก
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๗๘	๐.๗๑๔	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๗๒	๐.๖๑๖	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑

ตารางที่ ๔.๓๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๐๘	๔	๐.๐๗๗	๐.๑๕๔	๐.๙๖๑
ภายในกลุ่ม	๑๒๒.๑๕๖	๒๔๕	๐.๔๙๙		
รวม	๑๒๒.๔๖๔	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๓๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๒๐-๓๐ ปี	๘๒	๓.๖๐	๐.๗๑๑	มาก
๓๑-๔๐ ปี	๖๘	๓.๕๘	๐.๗๖๐	มาก
๔๑-๕๐ ปี	๔๑	๓.๔๑	๐.๖๓๙	ปานกลาง
๕๑-๖๐ ปี	๔๐	๓.๖๒	๐.๗๒๙	มาก
มากกว่า ๖๐ ปี	๑๙	๓.๕๙	๐.๖๖๒	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๕๗	๐.๗๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗

ตารางที่ ๔.๔๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๘๓	๔	๐.๒๙๖	๐.๕๘๒	๐.๖๗๖
ภายในกลุ่ม	๑๒๔.๕๓๕	๒๔๕	๐.๕๐๘		
รวม	๑๒๕.๗๑๘	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๔๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก
อปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๗๒	๐.๕๕๔	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๕๖	๐.๖๓๔	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๘๑	๐.๖๔๐	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๖๕	๐.๕๒๓	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๖๖	๐.๕๕๔	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๘	๐.๕๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘

ตารางที่ ๔.๔๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๗๙	๔	๐.๓๗๐	๑.๑๐๕	๐.๓๕๕
ภายในกลุ่ม	๘๑.๙๕๓	๒๔๕	๐.๓๓๕		
รวม	๘๓.๔๓๒	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๔๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๗๙	๐.๖๑๐	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๕๗	๐.๗๗๘	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๘๘	๐.๖๙๕	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๖๙	๐.๖๕๕	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๗๔	๐.๕๕๗	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๓	๐.๖๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓

ตารางที่ ๔.๔๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๐๖	๔	๐.๕๗๗	๑.๓๔๑	๐.๒๕๕
ภายในกลุ่ม	๑๐๕.๒๙๘	๒๔๕	๐.๔๓๐		
รวม	๑๐๗.๖๐๔	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๔๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๗๘	๐.๖๗๐	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๖๔	๐.๖๔๐	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๘๙	๐.๗๑๔	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๗๕	๐.๖๔๙	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๗๖	๐.๖๓๘	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๕	๐.๖๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕

ตารางที่ ๔.๔๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๑๔	๔	๐.๓๒๙	๐.๗๕๓	๐.๕๕๗
ภายในกลุ่ม	๑๐๖.๘๘๙	๒๔๕	๐.๔๓๖		
รวม	๑๐๘.๒๐๓	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๔๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๖๙	๐.๗๑๔	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๔๙	๐.๗๒๓	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๗๙	๐.๗๓๒	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๗๑	๐.๕๗๒	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๖๙	๐.๕๖๙	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๖	๐.๖๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามพรรษาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖

ตารางที่ ๔.๔๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๒๕	๔	๐.๕๘๑	๑.๒๕๔	๐.๒๘๙
ภายในกลุ่ม	๑๑๓.๕๓๕	๒๔๕	๐.๔๖๓		
รวม	๑๑๕.๘๖๐	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๔๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๖๘	๐.๗๒๐	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๕๙	๐.๗๘๖	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๘๖	๐.๗๓๓	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๕๗	๐.๗๑๖	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๖๘	๐.๗๓๙	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๗	๐.๗๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗

ตารางที่ ๔.๕๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๔๕	๔	๐.๔๑๑	๐.๗๕๔	๐.๕๕๖
ภายในกลุ่ม	๑๓๓.๖๙๓	๒๔๕	๐.๕๔๖		
รวม	๑๓๕.๓๓๘	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๕๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๗๐	๐.๖๖๒	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๕๒	๐.๗๗๐	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๗๘	๐.๘๔๘	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๖๔	๐.๘๐๘	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๕๙	๐.๖๔๔	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔

ตารางที่ ๔.๕๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๗๑๖	๔	๐.๔๒๙	๐.๘๒๑	๐.๕๑๓
ภายในกลุ่ม	๑๒๘.๐๓๕	๒๔๕	๐.๕๒๓		
รวม	๑๒๙.๗๕๑	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๕๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๗๕	๐.๖๗๒	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๖๔	๐.๗๕๕	มาก
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๘๕	๐.๗๙๕	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๖๘	๐.๕๙๑	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑

ตารางที่ ๔.๕๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๑๑	๔	๐.๒๗๘	๐.๕๖๑	๐.๖๙๑
ภายในกลุ่ม	๑๒๑.๓๕๓	๒๔๕	๐.๔๙๕		
รวม	๑๒๒.๔๖๔	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๕๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามพรรษา

พรรษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๕ พรรษา	๙๘	๓.๖๕	๐.๖๔๘	มาก
๕-๑๐ พรรษา	๕๕	๓.๔๕	๐.๘๐๕	ปานกลาง
๑๑-๑๕ พรรษา	๒๖	๓.๖๓	๐.๘๔๒	มาก
๑๖-๒๐ พรรษา	๓๐	๓.๕๑	๐.๖๑๒	มาก
มากกว่า ๒๐ พรรษา	๔๑	๓.๕๔	๐.๗๐๒	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๕๗	๐.๗๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามพรรษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗

ตารางที่ ๔.๕๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามพรรษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๖๖๗	๔	๐.๔๑๗	๐.๘๒๓	๐.๕๑๑
ภายในกลุ่ม	๑๒๔.๐๕๐	๒๔๕	๐.๕๐๖		
รวม	๑๒๕.๗๑๘	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๕๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก
อภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง
สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๖๗	๐.๕๖๖	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๖๗	๐.๖๒๗	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๗๓	๐.๕๙๔	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๘	๐.๕๗๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตาม
หลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘

ตารางที่ ๔.๕๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๓๗	๒	๐.๐๑๙	๐.๐๕๕	๐.๙๔๖
ภายในกลุ่ม	๘๓.๓๙๕	๒๔๗	๐.๓๓๘		
รวม	๘๓.๔๓๒	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๕๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๗๑	๐.๖๖๖	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๘๐	๐.๖๔๙	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๗๔	๐.๕๙๗	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๓	๐.๖๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓

ตารางที่ ๔.๖๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๕๖	๒	๐.๑๗๘	๐.๔๑๐	๐.๖๖๔
ภายในกลุ่ม	๑๐๗.๒๔๘	๒๔๗	๐.๔๓๔		
รวม	๑๐๗.๖๐๔	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๖๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๗๔	๐.๖๕๕	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๗๘	๐.๖๗๑	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๘๕	๐.๗๑๗	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๕	๐.๖๕๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕

ตารางที่ ๔.๖๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๘๐	๒	๐.๐๙๐	๐.๒๐๕	๐.๘๑๔
ภายในกลุ่ม	๑๐๘.๐๒๓	๒๔๗	๐.๔๓๗		
รวม	๑๐๘.๒๐๓	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๖๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๖๖	๐.๖๘๗	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๖๕	๐.๖๗๒	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๖๓	๐.๗๐๒	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๖	๐.๖๘๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๔ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖

ตารางที่ ๔.๖๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑๗	๒	๐.๐๐๘	๐.๐๑๘	๐.๙๘๒
ภายในกลุ่ม	๑๑๕.๘๔๓	๒๔๗	๐.๔๖๙		
รวม	๑๑๕.๘๖๐	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๖๕ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๖๓	๐.๗๔๙	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๗๕	๐.๖๙๐	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๗๘	๐.๗๖๔	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๗	๐.๗๓๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๖ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗

ตารางที่ ๔.๖๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๕๗	๒	๐.๓๗๙	๐.๖๙๕	๐.๕๐๐
ภายในกลุ่ม	๑๓๔.๕๘๐	๒๔๗	๐.๕๔๕		
รวม	๑๓๕.๓๓๘	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๖๗ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๖๗	๐.๗๐๕	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๕๔	๐.๗๘๒	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๖๕	๐.๗๑๓	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๖๔	๐.๗๒๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๘ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔

ตารางที่ ๔.๖๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๗๒	๒	๐.๓๘๖	๐.๗๓๙	๐.๔๗๘
ภายในกลุ่ม	๑๒๘.๙๗๘	๒๔๗	๐.๕๒๒		
รวม	๑๒๙.๗๕๑	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๖๙ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อ่านใจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๗๑	๐.๗๐๐	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๖๖	๐.๗๑๓	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๘๙	๐.๖๙๑	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๗๑	๐.๗๐๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗๐ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑

ตารางที่ ๔.๗๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๖๕	๒	๐.๒๘๒	๐.๕๗๒	๐.๕๖๕
ภายในกลุ่ม	๑๒๑.๘๙๙	๒๔๗	๐.๔๙๔		
รวม	๑๒๒.๔๖๔	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๗๑ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๑๘๔	๓.๕๘	๐.๗๐๓	มาก
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๕๑	๐.๗๖๑	มาก
สูงกว่าปริญญาตรี	๑๓	๓.๕๕	๐.๖๔๔	มาก
รวม	๒๕๐	๓.๕๗	๐.๗๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๗๒ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามการศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗

ตารางที่ ๔.๗๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข จำแนกตามการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๒๖๐	๒	๐.๑๓๐	๐.๒๕๖	๐.๗๗๕
ภายในกลุ่ม	๑๒๕.๔๕๘	๒๔๗	๐.๕๐๘		
รวม	๑๒๕.๗๑๘	๒๔๙			

จากตารางที่ ๔.๗๓ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗๔ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๔

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	๐.๖๓๘	-	๐.๕๒๔	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	๐.๕๑๐	๐.๘๐๑	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	๑.๑๐๕	๐.๓๕๕	-	✓
สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม แตกต่างกัน	-	๐.๐๕๕	๐.๙๕๖	-	✓

จากตารางที่ ๔.๗๔ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา มีผลให้มีความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก อธิปไตยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด สมุทรสงคราม

๔.๔.๑ ด้านหมั่นประชุมกันเองนิตย

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอธิปไตยธรรม:
กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกัน
เองนิตย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗๕ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอธิ
ปไตยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเองนิตย

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ไม่เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ส่วนใหญ่เน้นการประชุมเพื่อรับนโยบายแล้วนำไปปฏิบัติ เท่านั้น	๑. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นโดยเสมอภาคกัน
๒. ไม่รักษาเวลา เลิกประชุมช้ากว่าที่กำหนดไว้เป็นประจำ	๒. ทุกฝ่ายควรเคารพกรอบเวลาตามระเบียบของที่ประชุม

๔.๔.๒ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอธิปไตยธรรม:
กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกัน
ประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗๖ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอธิ
ปไตยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ไม่ค่อยมีเอกสารประกอบการประชุม	๑. ควรจัดทำเอกสารประกอบการประชุมด้วยทุกครั้ง
๒. ไม่มีการสรุปผลการประชุมในลักษณะเชิงเอกสาร	๒. ควรจัดทำรายงานการประชุมพร้อมเสนอที่ประชุมรับรองในคราวถัดไป

๔.๔.๓ ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ไม่ค่อยรู้พระวินัย	๑. ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระวินัยตั้งแต่แรกเริ่มที่บรรพชาอุปสมบท
๒. กฎระเบียบภายในวัดเกิดจากการกำหนดของบุคคลหรือคณะบุคคล มิได้เกิดจากการประชุมสงฆ์เพื่อถกถามความเห็น	๒. ควรกำหนดระเบียบภายในวัดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณรภายในวัด

๔.๔.๔ ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗๘ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระภิกษุสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อยอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ค่อยได้รับการชื่นชมต่อหน้าสาธารณชนเท่าที่ควร	๑. ควรแสดงการยกย่องพระภิกษุและสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย
๒. ไม่มีบทลงโทษที่เด็ดขาดแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้มีพรรษาสูงกว่า มีเพียงแค่การว่ากล่าวตักเตือน	๒. ควรลงโทษแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส

๔.๔.๕ ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๗๙ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. พระภิกษุสามเณรที่บวชในช่วงเวลาสั้น ๆ ไม่ได้รับการอบรมกรรมฐานเท่าที่ควร	๑. ควรส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเมตตาในพรหมวิหารธรรม
๒. ศิษย์วัดไม่ค่อยได้รับการอบรม	๒. ควรอบรมศิษย์วัดเป็นประจำ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

๔.๔.๖ ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ภาวะความเป็นเด็กของสามเณร ก่อให้เกิดเสียงอึกที่ทกรีกโครม	๑. ควรอบรมสามเณรให้มีกิริยาเรียบร้อย ไม่ก่อกองเสียงดัง
๒. กุฏิสงฆ์ (บางวัด) ไม่สะอาด	๒. ควรส่งเสริมการรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด

๔.๔.๗ ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๘๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ไม่ค่อยมีการส่งเสริมการให้ ส่วนใหญ่นิยมเป็นผู้รับ	๑. ควรส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม
๒. ไม่มีที่พักหรือห้องที่จัดไว้เฉพาะ เพื่อรองรับพระภิกษุที่จาริกมาจากที่อื่น	๒. ควรจัดที่พักสำรองไว้สำหรับอาคันตุกะ

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอุปทานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน ดังนี้

๑) พระราชวชิรติลก	เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม
๒) พระครูสมุทรวชิราภรณ์	เจ้าคณะตำบลแม่กลอง
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๓) พระครูเกษมสมุทรคุณ	เจ้าคณะตำบลบางขันแตก
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๔) พระครูสุวิมลสมุทรกิจ	เจ้าคณะตำบลบ้านปรก
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๕) พระครูไพศาลสมุทรกิจ	เจ้าอาวาสวัดดาวโด้ง
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๖) พระครูพิศาลสมุทรกิจ	เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๗) นางสาวนิลุพล รั้งธีธรรมนุกูล	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดสมุทรสงคราม
๘) นางป्लीมจิตต์ ฮมภิรมย์	นักวิชาการศาสนาชำนาญการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม
๙) นางสาวนวพร สิงห์กุล	นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม
๑๐) นายทองใบ สนวนภู	ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๑๑) นายเกรียงศักดิ์ ตันจตุรงค์	ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
๑๒) นายบุญนาค หอมระรื่น	ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข
อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอุปทานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม มีรายละเอียด ดังนี้

๔.๕.๑ ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

๑) การประชุมกันเนืองนิตย์ของคณะสงฆ์ไทยจะต้องมีการประชุมปรึกษาหารือในกิจการงาน และทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่ การประชุมจึงต้องมีบ่อย ๆ เพื่อให้สามารถติดตามศึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที ในการประชุมนั้น ต้องพร้อมเพรียงกันประชุม และเมื่อประชุมแล้ว ต้องอยู่ในระเบียบวินัย ไม่ใช่ลุกไปกลางคัน ต้องรับมติต่าง ๆ และพร้อมเพียงกันทำงานอันเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของหมู่คณะ เพื่อไม่ให้เกิดความบกพร่อง^๑

๒) การประชุมต้องจัดขึ้นบ่อยครั้งเพื่อให้สามารถติดตามและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทำการณ์^๒

๓) การประชุม คือ การศึกษาหารือเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และวางแผนงาน เป็นอุบายยึดเหนี่ยวจิตใจให้เกิดความสามัคคีระหว่างกัน^๓

๔) การปกครองกันของแต่ละวัดก็ให้พระภิกษุสามเณรลงทำวัตรสวดมนต์ ลงฟังพระปาฏิโมกข์ นั่นก็คือ การประชุมกัน สำหรับระดับวัด-ตำบล-อำเภอ ก็ให้จัดการประชุมตามระเบียบวาระ^๔

๕) ควรมีการประชุมเพื่อวางแผนงานที่จะทำให้ทุกรูปในวัด หรือทุกคนที่มีบทบาทในการบริหารงานคณะสงฆ์ของวัดได้ทราบถึงแผนงาน พร้อมจัดการในด้านความมั่นคงของศาสนานางานต่าง ๆ ที่ทางวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์ได้จัดขึ้นมา ให้เป็นไปตามแบบแผนเดียวกันตามวัตถุประสงค์ของงาน^๕

๖) การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมจำเป็นต้องมีการพบปะประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหา รวมทั้ง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ต้องยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกัน^๖

๗) ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ควรกำหนดเป็นวาระการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อระดมสมองและนำความคิดของแต่ละท่านหลอมรวมกันตกผลึกและสังเคราะห์สู่แนวทางปฏิบัติ และในกรณีที่มีเหตุการณ์เร่งด่วนก็ขอให้ทำเรื่องขอเปิดประชุมสมัยวิสามัญ^๗

๘) ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และนำความคิดเห็นของแต่ละความเห็นมารวมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ^๘

๙) ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ควรจัดให้มีการประชุมอย่างน้อยเดือนละครั้ง พร้อมกำหนดระเบียบที่ประชุมไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ควรจัดให้มีเอกสารประกอบการประชุมด้วยทุกครั้ง และให้ฝ่ายเลขานุการปฏิบัติหน้าที่บันทึกการประชุม^๙

^๑ สัมภาษณ์ พระราชวชิรติลก, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิจิตร, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ, เจ้าคณะตำบลบางขันแตก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโดง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รั้งชีธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางสาวนวพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติกร สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๑๐) กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ที่ออกมากำหนดมาในอดีตกาล ดีที่สุดแล้ว เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ต้องปฏิบัติยึดมั่นเคร่งครัด อย่างเคร่งครัด จริงจังและจริงจัง ไม่ปากว่าตาขยิบ จึงเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ในการปกครองคณะสงฆ์จึงควรปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๑๐}

๑๑) การประชุมต้องประกอบด้วยสารประโยชน์ อย่างน้อยที่สุดเพื่อหาหรือกิจของสงฆ์^{๑๑}

๑๒) การประชุมกันเป็นเนืองนิตย์ คือ ต้องมีการประชุมกันไปบ่อย ๆ ซึ่งในฝ่ายสงฆ์มีการปฏิบัติเป็นวัตรอยู่แล้ว คือ การลงอุโบสถ เพียงแต่พึงรักษาจารีตนี้ให้คงอยู่ตลอดไป เท่านั้น^{๑๒}

๔.๕.๒ ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

๑) การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรมนอกจากจำเป็นต้องมีการประชุมกันบ่อยครั้งแล้ว จำเป็นต้องมีความพร้อมเพรียงกันในที่ประชุม ต้องวางภารกิจอันเป็นส่วนตนไว้เสียก่อน^{๑๓}

๒) การพร้อมเพรียงกันประชุมทำให้เกิดความสามัคคีกับหมู่คณะและเลิกประชุมพร้อมกันด้วย^{๑๔}

๓) เมื่อมีกิจเกิดขึ้นควรช่วยกันทำกิจนั้นให้สำเร็จลุล่วงไป^{๑๕}

๔) การจัดการประชุมให้ไม่คร่ำครึให้นานจนเกินไป ทำเวลาให้มีประโยชน์มากที่สุด ถ้าประชุมนานแล้วก็จะต่างคนต่างไป^{๑๖}

๕) ด้านความพร้อมเพรียงของการประชุมนั้น ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ ต้องมีตัววัดค่าคนในที่ที่มีความพร้อมหรือไม่แคไหน ดังเช่น การทำกิจของคณะสงฆ์ ต้องทำการประชุมกันอยู่ประจำอยู่แล้วว่า ตอนนี้ทางวัดทางคณะสงฆ์ได้มีกฎระเบียบอะไรออกมาและเราก็ออกความคิดต่าง ๆ ในการจัดการในหน้าที่ซึ่งเป็นกิจที่พึงทำ^{๑๗}

๖) การประชุมและเลิกประชุมนี้ ต้องมีการกำหนดเวลาทุกท่านควรตรงต่อเวลา มิใช่ต่างคนต่างเข้าประชุม หรือต่างคนต่างออกตามที่ตนชอบใจ ถือเป็นระเบียบเสียระเบียบ เสียมารยาท และอาจทำให้คาดเคลื่อน เสียประโยชน์ได้^{๑๘}

๗) เข้าประชุมให้ตรงเวลา และอยู่ให้เต็มเวลา เพราะหากมีกรณีในที่ประชุมมอบหมายให้ตนทำงาน ก็จะได้มีความเข้าใจตรงกัน เป็นระเบียบเรียบร้อย^{๑๙}

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนภู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระราชวชิรติลก, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรชราภรณ์, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ, เจ้าคณะตำบลบางชันแดก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รัชชธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๘) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้าประชุมให้ทันเวลา ในการประชุมควรร่วมกันควรอยู่ร่วมกัน จนถึงพิธีปิดประชุม^{๒๐}

๙) ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ควรจัดให้มีการประชุมสัจจร โดยทุกตำบล หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ ควรมีการกวาดขันในเรื่องของเวลา ทั้งในการทำพิธีเปิด-พิธีปิดการประชุม ทั้งนี้ ต้องจัดเวลาของการประชุมให้มีความเหมาะสม เป็นสำคัญ^{๒๑}

๑๐) กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ที่ออกมากำหนดมาในอดีตกาล ดีที่สุดแล้ว เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ต้องปฏิบัติดีมีนเคาอย่างเคร่งครัด จริ่งจ้งและจริ่งใจ ไม่ปากว่าตาขยิบ จึงเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ในการปกครองคณะสงฆ์จึงควรปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๒๒}

๑๑) ด้านการหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ต้องสร้างให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการเข้าประชุม ต้องเคารพเวลา ไม่ใช่ต่างคนต่างเข้าประชุมหรือต่างคนต่างออกนอกห้องประชุม ตามที่ตนชอบใจ^{๒๓}

๑๒) ตามที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ก็ถูกแล้ว ชัดเจน คือ เข้าประชุมให้พร้อมกัน และก็เลิกประชุมให้พร้อมกัน นั่นเอง^{๒๔}

๔.๕.๓ ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

๑) ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ก็ให้ถือประพฤติปฏิบัติไปตามนั้น ไม่ควรบัญญัติเพิ่มเติมไม่แก้ไขสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว ถ้าไม่พอใจหรือปฏิบัติไม่ได้ก็ควรจะออกไป^{๒๕}

๒) ห้ามแก้ไขตัดแปลงพระธรรมวินัยเพื่อประโยชน์ต่อตนเองหรือต่อบุคคลอื่นใด^{๒๖}

๓) มิให้บัญญัติเพิ่มเติมหรือรื้อถอนพุทธบัญญัติของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงดำรงอยู่ในตำแหน่งสังฆบิดร ผู้มีความเคารพในพระองค์ยอมไม่บัญญัติหรือละเมิดบัญญัติในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ แต่จะตั้งใจปฏิบัติตาม^{๒๗}

๔) ๘,๔๐๐ พระธรรมขันธ์ คือ คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่มีค่าสูงสุด แต่บางครั้งมีผู้ที่ไม่รู้ไปตีความคำสอนให้เข้ากับโลกปัจจุบัน หรือปรับให้เป็นประโยชน์กับตนเอง โดยแท้จริงไม่ควรทำโดยเด็ดขาด^{๒๘}

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ สมภิมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวนภาพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนภู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระริน, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระราชวชิรติลก, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวชิราภรณ์, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ, เจ้าคณะตำบลบางขันแตก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๕) พระสังฆาธิการทุกระดับควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของระเบียบข้อบัญญัติ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่องค์กรได้ตั้งไว้ ซึ่งมีการยึดถือปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เพราะคณะสงฆ์จำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างมากกับข้อบัญญัติที่แสดงถึงความมั่นคงของพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์จึงมีหน้าที่โดยตรงในการให้ความสำคัญกับข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้^{๒๙}

๖) ศีลหรือสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว ควรแก่การปฏิบัติ ไม่จำเป็นต้องบัญญัติเพิ่มเติม^{๓๐}

๗) ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับตามหลักเดิมที่บัญญัติไว้ตามกติกา ข้อบังคับ^{๓๑}

๘) ยึดมั่นตามหลักเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความเสมอภาคกัน เป็นการส่งเสริมการปกครองให้มีประสิทธิภาพ^{๓๒}

๙) วัดแต่ละวัดต้องกำหนดระเบียบของวัดให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย และไม่ขัดต่อมติมหาเถรสมาคมหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วย^{๓๓}

๑๐) กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ที่ออกมากำหนดมาในอดีตกาล ดีที่สุดแล้วเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ต้องปฏิบัติยึดมั่นเคารพอย่างเคร่งครัด จริงจังและจริงจัง ไม่ปากว่าตาขยิบ จึงเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ในการปกครองคณะสงฆ์จึงควรปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๓๔}

๑๑) ถ้าต่างคนต่างบัญญัติ ต่างคนต่างเลิก ต่างคนต่างถอนสิกขาบทที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ สุดท้ายก็จะไม่เหลืออะไรให้เป็นหลักในพระวินัยนี้ต่อไป^{๓๕}

๑๒) สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ให้ถือปฏิบัติตามต้องยึดถือปฏิบัติ ห้ามแก้ไขตัดแปลงโดยเด็ดขาดแต่อาจจะปรับให้เข้ากับสถานการณ์ยุคปัจจุบันได้^{๓๖}

๔.๕.๔ ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

๑) การอยู่ร่วมกันขององค์กรคณะสงฆ์ ต้องให้ความเคารพนับถือกันตามกพรชชา ให้ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาสและพระเถระผู้ใหญ่ในที่นั้น ท่านแนะนำสั่งสอน แม้มีการตำหนิไปบ้างก็ถือว่าเป็นคำสั่งสอนที่เป็นเจตจำนงที่ดี ผู้ที่เป็นผู้น้อยต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม^{๓๗}

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโตนง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังษีธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวนภาพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระราชวชิรติลภ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๒) หมู่คณะที่อยู่ร่วมกันมีผู้หลักผู้ใหญ่ที่ถดถอยกันลงมา จำเป็นต้องให้ความเคารพนับถือต่อท่านที่เป็นผู้ใหญ่ เช่น ให้ความเคารพนับถือต่อเจ้าอาวาส และพระภิกษุผู้มีพรรษาสูงกว่า^{๓๘}

๓) การเคารพผู้ที่เป็นประธานในพิธีนั้นเป็นอุบายวิธีเสริมความสามัคคีให้มากขึ้น เพราะหากหมู่คณะใดปราศจากความเคารพยำเกรงต่อกัน ก็จะหาความสงบมิได้^{๓๙}

๔) มันเป็นปณิธานตั้งแต่วันแรกที่เราบวชแล้วว่าจะเคารพซึ่งกันและกัน^{๔๐}

๕) ให้ถือว่าถ้อยคำของพระที่มีอาวุโสเป็นการสั่งสอนของท่าน การทำตามคำของพระผู้ใหญ่ก็เสมือนตั้งว่าเราได้ช่วยกันรักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ได้อีกประการหนึ่ง^{๔๑}

๖) ต้องเคารพนับถือและปฏิบัติตามคำตักเตือนสั่งสอนของท่านผู้ใหญ่ ผู้เป็นประธาน ไม่ฝ่าฝืน^{๔๒}

๗) พระภิกษุผู้ใหญ่เป็นพระเถระที่มีประสบประการณ์ ต้องให้ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของท่าน ในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ่มากกว่า^{๔๓}

๘) ต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ผู้นำ ในที่นั้น^{๔๔}

๙) จัดให้มีการสัมมนาของเจ้าคณะปกครองร่วมกับพระภิกษุทุกระดับชั้น เพื่อเป็นการได้พบปะกัน และใช้โอกาสนี้ในการกวัดข้นให้มีการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่ง^{๔๕}

๑๐) กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ที่ออกมากำหนดมาในอดีตกาล ดีที่สุดแล้วเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ต้องปฏิบัติยึดมั่นเคารพอย่างเคร่งครัด จริงจังและจริงใจ ไม่ปากว่าตาขยิบ จึงเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ในการปกครองคณะสงฆ์จึงควรปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๔๖}

๑๑) พระพุทธศาสนาดำรงถาวรมาได้จนถึงบัดนี้ ก็เพราะอาศัยท่านผู้ใหญ่ช่วยปกครองหมู่คณะสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน^{๔๗}

๑๒) ด้านนี้ ต้องให้ความเคารพนับถือเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระผู้ใหญ่ที่คอยอบรมสั่งสอน เช่น เจ้าอาวาส ฯลฯ แม้อาจเกิดการตำหนิ ก็เพื่อที่จะต้องการให้เราเป็นคนดี อยู่ในระเบียบวินัย^{๔๘}

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวชิราภรณ์, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรรุณ, เจ้าคณะตำบลบางขันแตก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รั้งชีธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางสาวนวพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนภู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๕.๕ ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

๑) แนวทางแนวทางปฏิบัติด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้นนี้ ต้องควบคุมจิตไม่ให้มีอำนาจตามความอยากของกิเลสจึงเป็นความเจริญของบุคคลเหล่านั้น^{๕๙}

๒) ต้องพยายามควบคุมจิตใจไม่ให้ทำอะไรลงไปตามอำนาจของความอยากทุกอย่าง จึงเป็นหนทางแห่งความเจริญของบุคคลได้^{๕๐}

๓) เมื่อหักห้ามใจไม่ได้ย่อมเป็นเหตุให้ทำกุศลกรรม ขมใจได้ย่อมตัดต้นตอแห่งความชั่ว^{๕๑}

๔) ไม่ลุแก่อำนาจความอยากที่เกิดขึ้น ควรเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยกตนข่มท่าน จะทำให้เราอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข^{๕๒}

๕) ให้ตั้งสติไว้ แล้วบริหารจัดการงานที่ตัวเองมีหน้าที่รับผิดชอบให้สุดความสามารถ^{๕๓}

๖) มิให้ติดในอำนาจของความอยาก คอยระวังตนคอยข่มจิตอดทนต่อความอยากลำบาก^{๕๔}

๗) ไม่ปล่อยให้จิตตกอยู่ภายใต้อำนาจความอยาก ได้ชื่อว่าไม่ลุอำนาจแก่ความอยาก^{๕๕}

๘) พระสงฆ์ เมื่อบวชแล้วต้องตัดกิเลสความอยากความโลภให้ได้^{๕๖}

๙) ควรมีการประเมินผลงานของเจ้าคณะปกครองโดยให้คณะสงฆ์นอกเขตปกครองเป็นผู้ประเมินอย่างเป็นธรรม^{๕๗}

๑๐) กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ที่ออกมากำหนดมาในอดีตกาล ดีที่สุดแล้ว เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ต้องปฏิบัติยึดมั่นเคารพอย่างเคร่งครัด จริงจังและจริงใจ ไม่ปากว่าตาขยิบ จึงเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ในการปกครองคณะสงฆ์จึงควรปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๕๘}

๑๑) คอยระวังตนข่มจิตใจตน อดทนต่อความอยากลำบาก ไม่ปล่อยให้จิตใจตกอยู่ในอำนาจของความทะยานอยาก^{๕๙}

๑๒) ต้องพยายามควบคุมจิตใจไม่ให้เป็นไปในทิศทางตามอำนาจความอยาก หากควบคุมจิตใจได้ก็จะปกครองคณะสงฆ์ได้ด้วยดี^{๖๐}

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระราชวชิรติลก, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรชราภรณ์, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ, เจ้าคณะตำบลบางชันแดก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รั้งชีธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางสาวนวพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนภู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๕.๖ ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

๑) การยินดีในเสนาสนะอันควร การน้อมนำไปในเสนาสนะที่สงบ ห่างจากเสียงรบกวนอันเป็นอันตรายต่อผู้ปฏิบัติธรรม^{๖๑}

๒) หากมีบุคคลจะทำเสียงรบกวนก็อย่าไปใส่ใจหรือสนใจต่อเสียงรบกวนนั้น เจตนาารมณ์ของพระพุทธเจ้าคือทำจิตให้สงบ นั่นเอง^{๖๒}

๓) ผู้ที่อยู่ในเสนาสนะสงบ เป็นเหตุให้ได้ความสงบกาย สงบวาจา และสงบใจ จนระงับกิเลสได้^{๖๓}

๔) ควรนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้คือไม่ก่อสร้างเสนาสนะฟุ่มเฟือยจนเกินไป^{๖๔}

๕) การจัดการบริหารเสนาสนะในวัดให้มีประโยชน์ เหมาะสม งานส่วนไหนที่สามารถกระทำได้ก็ให้ดำเนินการและจัดทำ^{๖๕}

๖) พอใจที่อันสัจดีเหมือนอยู่ป่า ก็จะได้รับความสุขจากความวิเวก ไม่พลุกพล่าน ปะปนหมู่คณะ เป็นเสนาสนะอันสัจดี เป็นปัจจัยหนุนนำให้เกิดอารมณ์สงบนิ่ง^{๖๖}

๗) ควรพึงพอใจในที่อันสมควรแก่ตน^{๖๗}

๘) เห็นควรมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่^{๖๘}

๙) ด้านนี้ ควรให้วัดในแต่ละพื้นที่มีการส่งเสริมการปลูกต้นไม้ทดแทนของเดิมที่ถูกตัดไป วัดควรจัดให้เสนาสนะมีความสะอาดเรียบร้อย เหมาะสมเป็นสถานที่ประพาศิวัตปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์^{๖๙}

๑๐) กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน ที่ออกมากำหนดมาในอดีตกาล ดีที่สุดแล้วเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ต้องปฏิบัติยึดมั่นเคารพอย่างเคร่งครัด จริงจังและจริงจัง ไม่ปากว่าตาขยิบ จึงเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้ ในการปกครองคณะสงฆ์จึงควรปฏิบัติตามหลักอภิธานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๗๐}

๑๑) ควรยินดีพอใจในที่นี้และที่นอนอันสัจดีเจียบไม่ฟุ้งซ่าน เจริญสมณสารูป^{๗๑}

๑๒) พอใจในที่อยู่อาศัย อันเป็นไปในทางที่สงบ เหมาะแก่การนั่งวิปัสสนา แต่ถ้าอยู่ในที่อาศัยที่พลุกพล่านก็จะทำให้จิตฟุ้งซ่านได้^{๗๒}

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระราชวชิรดิถก, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรชราภรณ์, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ, เจ้าคณะตำบลบางชันแดก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รั้งชีธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวนวพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนภู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๕.๗ ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มา แล้วขอให้อยู่เป็นสุข

๑) ข้อนี้ ถือเป็นหลักสำคัญของการอยู่ร่วมกัน คือ ต้องมีความคิดเห็นในหลักธรรมที่ตรงกัน สร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันไม่เห็นแก่ตัวไม่อิจฉาริษยากัน^{๗๓}

๒) การจะเข้าอยู่ในอารามนั้น วัตุนั้น จะต้องประพฤติตามกฏกติกาของวัดเป็นสำคัญ^{๗๔}

๓) ความตั้งใจเช่นนี้ เป็นการส่งเสริมความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นอุบายวิธีอย่างหนึ่งเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี^{๗๕}

๔) ควรส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ในหลักธรรมวินัย ให้เข้าใจสนับสนุนที่ถูกต้อง อุบาสกอุบาสิกาที่ควรส่งเสริมให้ได้สวตมณต์นั่งสมาธิ^{๗๖}

๕) การปกครองคณะสงฆ์ต้องมีความเป็นอยู่แบบครอบครัว เป็นพี่เป็นน้องกัน ถ้าวัดใดมีความเป็นอยู่แบบครอบครัวเดียวกัน สามารถพูดคุยและตักเตือนกัน ก็จะทำให้การบริหารงานของวัดนั้นเป็นไปได้ด้วยดี^{๗๗}

๖) ควรจะมีจิตใจเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารี ไม่หวังที่ ไม่กีดกัน พร้อมให้การต้อนรับผู้มาใหม่ด้วยเมตตา^{๗๘}

๗) ควรให้พระภิกษุฝึกจิตใจโอบอ้อมอารี ไม่อิจฉาริษยากัน^{๗๙}

๘) ควรมีความยินดีในการปฏิสังขรณ์เมื่อมีพระสงฆ์จากที่อื่นมายังวัดของตน^{๘๐}

๙) วัดแต่ละวัดควรมีกฎระเบียบการใช้เสนาสนะที่อยู่ เมื่อมีพระสงฆ์จากที่อื่นมาขอพักก็ให้อนุเคราะห์ตามสมควร^{๘๑}

๑๐) การปกครองคณะสงฆ์ควรปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการ เพื่อให้ดำรงอยู่ในความเจริญ ไม่ถึงซึ่งความเสื่อม^{๘๒}

๑๑) ควรจะมีจิตใจเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารี ไม่หวังที่อยู่ ไม่กีดกันคนที่ดีมีศีลธรรม ควรให้การต้อนรับอาคันตุกะหรือพระภิกษุสามเณรผู้จาริกมาจากที่อื่นไกล^{๘๓}

๑๒) ควรดำรงอยู่บนพื้นฐานรักความเมตตา ใจกว้าง และเอื้ออารีต่อกัน^{๘๔}

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระราชวชิรติลก, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูสมุทรทวารภรณ์, เจ้าคณะตำบลแม่กลอง, ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ, เจ้าคณะตำบลบางชันแดก, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ, เจ้าคณะตำบลบ้านปรก, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระครูพิศาลสมุทรกิจ, เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล ริงษ์ธรรมนุกูล, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์, นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

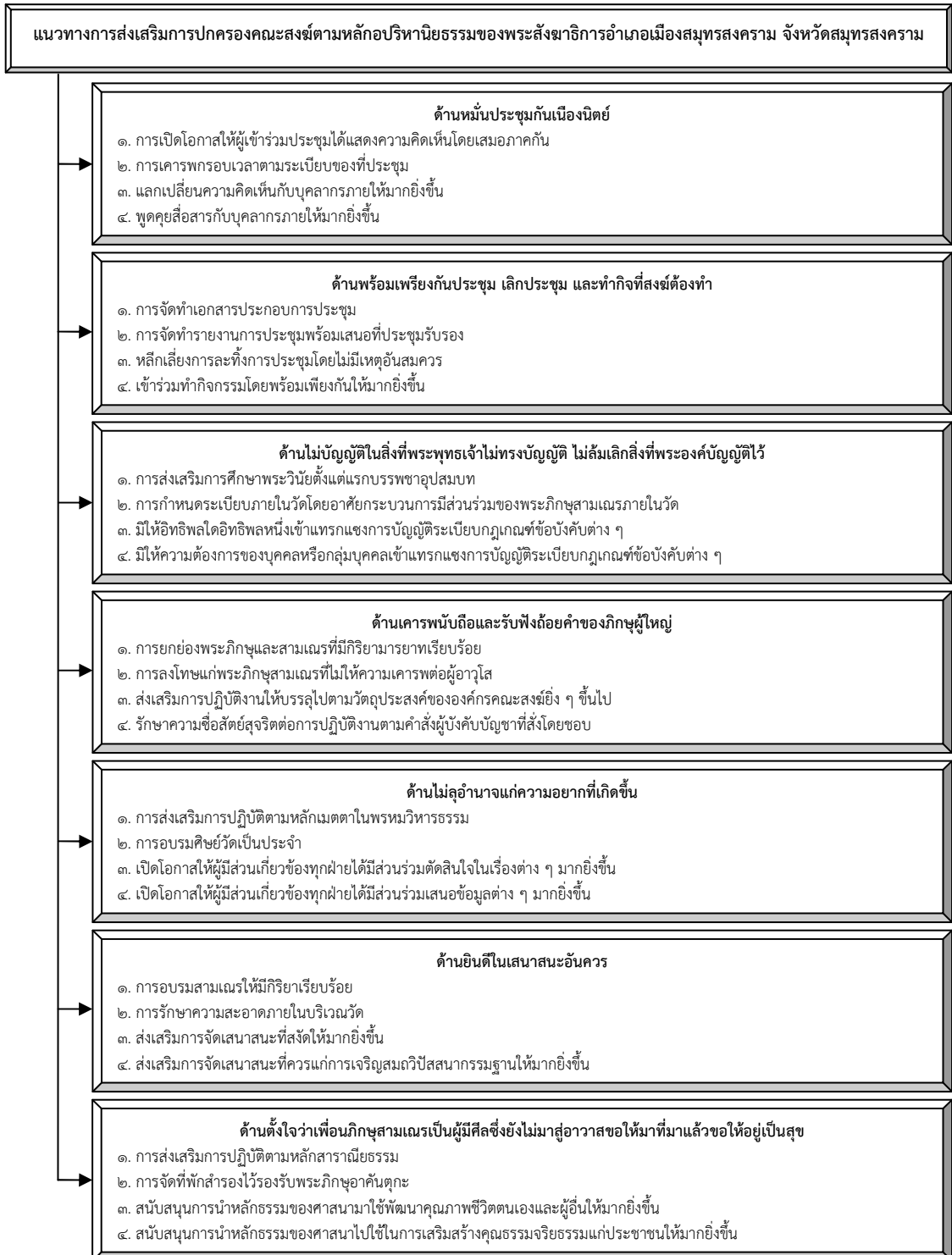
^{๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวนภาพร สิงห์กุล, นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นายทองใบ สนวนภู, ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวิหาร, ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ต้นจตุรงค์, ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น, ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑ แนวทางการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม^{๕๕}

^{๕๕}วิเคราะห์โดยผู้วิจัย.

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แนวทางการส่งเสริมการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม
: กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย

๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ : การเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นโดยเสมอภาคกัน, การเคารพกรอบเวลาตามระเบียบของที่ประชุม, แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในให้มากยิ่งขึ้น, พุดคุยสื่อสารกับบุคลากรภายในให้มากยิ่งขึ้น

๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ : การจัดทำเอกสารประกอบการประชุม, การจัดทำรายงานการประชุมพร้อมเสนอที่ประชุมรับรอง, หลีกเลี้ยงการละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร, เข้าร่วมทำกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกันให้มากยิ่งขึ้น

๓) ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ : การส่งเสริมการศึกษาพระวินัยตั้งแต่แรกบรรพชาอุปสมบท, การกำหนดระเบียบภายในวัดโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณรภายในวัด, มิให้อธิพลใดอิทธิพลหนึ่งเข้าแทรกแซงการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ, มิให้ความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้าแทรกแซงการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ

๔) ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ : การยกย่องพระภิกษุและสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย, การลงโทษแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส, ส่งเสริมการปฏิบัติงานให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป, รักษาความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติงานตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาที่สั่งโดยชอบ

๕) ด้านไม่ลู่อ่านจกแก่ความอยากที่เกิดขึ้น : การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเมตตาในพรหมวิหารธรรม, การอบรมศิษย์วัดเป็นประจำ, เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น, เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมเสนอข้อมูลต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

๖) ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร : การอบรมสามเณรให้มีกิริยาเรียบร้อย, การรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด, ส่งเสริมการจัดเสนาสนะที่สงัดให้มากยิ่งขึ้น, ส่งเสริมการจัดเสนาสนะที่ควรแก่การเจริญสมณวิปัสสนากรรมฐานให้มากยิ่งขึ้น

๗) ด้านตั้งใจว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีลซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข : การส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม, การจัดที่พักสำรองไว้รองรับพระภิกษุอาคันตุกะ, สนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่นให้มากยิ่งขึ้น, สนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม (๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากพระสงฆ์ในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๒๕๐ รูป โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดลองตามค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในกรณีตัวแปรตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และในสวนของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า เป็นพระภิกษุทั่วไป จำนวน ๒๑๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๔๐, มีอายุ ๒๐-๓๐ ปี จำนวน ๘๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘๐, มีพรรษาต่ำกว่า ๕ พรรษา จำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒๐, มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๑๘๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๐

๕.๑.๒ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้

(๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ มีการเข้าร่วมการประชุมภายในองค์กร อยู่เป็นประจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๕

(๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ มีส่วนร่วมในการประชุม/โครงการ/กิจกรรมกับทางองค์กรคณะสงฆ์ โดยพร้อมเพรียงกัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ไม่เคยละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖

(๓) ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘

(๔) ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา ด้วยความเคารพเชื่อฟัง และให้เกียรติ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๑

(๕) ด้านไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๐ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๘

(๖) ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การยินดีในเสนาสนะที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๘ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ การยินดีในเสนาสนะที่ไม่เคลื่อนไหว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒

(๗) ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา แล้วขอให้อยู่เป็นสุข

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๒ การดำรงรักษาพระพุทธานุศาสนาด้านสนับสนุนกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบท อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ การคุ้มครองพระพุทธานุศาสนาด้านนำหลักธรรมของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษา ตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ สถานภาพ อายุ พรรษา และการศึกษามีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

**๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก
อภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม**

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม:
กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม มีดังนี้

(๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

ปัญหา อุปสรรค

๑) ไม่เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ส่วนใหญ่เน้นการประชุมเพื่อรับ
นโยบาย แล้วนำไปปฏิบัติ เท่านั้น

๒) ไม่รักษาเวลา เลิกประชุมช้ากว่าที่กำหนดไว้เป็นประจำ

ข้อเสนอแนะ

๑) ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นโดยเสมอภาคกัน

๒) ทุกฝ่ายควรเคารพกรอบเวลาตามระเบียบของที่ประชุม

(๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

ปัญหา อุปสรรค

๑) ไม่ค่อยมีเอกสารประกอบการประชุม

๒) ไม่มีการสรุปผลการประชุมในลักษณะเชิงเอกสาร

ข้อเสนอแนะ

๑) ควรจัดทำเอกสารประกอบการประชุมด้วยทุกครั้ง

๒) ควรจัดทำรายงานการประชุมพร้อมเสนอที่ประชุมรับรองในคราวถัดไป

(๓) ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

ปัญหา อุปสรรค

๑) พระภิกษุสามเณรผู้บวชใหม่ไม่ค่อยรู้พระวินัย

๒) กฎระเบียบภายในวัดเกิดจากการกำหนดของบุคคลหรือคณะบุคคล มิได้เกิดจากการ
ประชุมสงฆ์เพื่อถกถามความเห็น

ข้อเสนอแนะ

๑) ควรส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระวินัยตั้งแต่แรกเริ่มที่บรรพชาอุปสมบท

๒) ควรกำหนดระเบียบภายในวัดโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณร

ภายในวัด

(๔) ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

ปัญหา อุปสรรค

๑) พระภิกษุสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ค่อยได้รับการชื่น
ชมต่อหน้าสาธารณชนเท่าที่ควร

๒) ไม่มีบทลงโทษที่เด็ดขาดแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้มีพรรษาสูงกว่า
มีเพียงแต่การว่ากล่าวตักเตือน

ข้อเสนอแนะ

- ๑) ควรแสดงการยกย่องพระภิกษุและสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย
- ๒) ควรลงโทษแก่พระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส

(๕) ด้านไม่ลุ่มอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

ปัญหา อุปสรรค

- ๑) พระภิกษุสามเณรที่บวชในช่วงเวลาสั้น ๆ ไม่ได้รับการอบรมกรรมฐานเท่าที่ควร
- ๒) ศิษย์วัดไม่ค่อยได้รับการอบรม

ข้อเสนอแนะ

- ๑) ควรส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเมตตาในพรหมวิหารธรรม
- ๒) ควรอบรมศิษย์วัดเป็นประจำ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง

(๖) ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

ปัญหา อุปสรรค

- ๑) ภาวะความเป็นเด็กของสามเณร ก่อให้เกิดเสียงอึกทีกครึกโครม
- ๒) กุฎิสงฆ์ (บางวัด) ไม่สะอาด

ข้อเสนอแนะ

- ๑) ควรอบรมสามเณรให้มีกิริยาเรียบร้อย ไม่ก่อเสียงดัง
- ๒) ควรส่งเสริมการรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด

(๗) ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ปัญหา อุปสรรค

- ๑) ไม่ค่อยมีการส่งเสริมการให้ ส่วนใหญ่นิยมเป็นผู้รับ
- ๒) ไม่มีที่พักหรือห้องที่จัดไว้เฉพาะ เพื่อรองรับพระภิกษุที่จากกริกมาจากที่อื่น

ข้อเสนอแนะ

- ๑) ควรส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม
- ๒) ควรจัดที่พักสำรองไว้สำหรับอาคันตุกะ

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” มีประเด็นสำคัญซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประเพณีปฏิบัติตามสิกขุอปริหานิยธรรม หรืออปริหานิยธรรม ๗ ของภิกษุ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุบริษัท โดยมีองค์ธรรม ๗ ประการ ประกอบด้วย คือ (๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมายถึง หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ หมายถึง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุม ซึ่งถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน (๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ (๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ (๕) ไม่ละอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น (๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร และ (๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระปลัดสุรพงษ์ จิตธนาโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลตำบลขามใหญ่ได้ประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม โดยมีการประชุมกันเนืองนิตย์ คือประชุมสามัญปีละ ๔ ครั้ง และเมื่อมีปัญหาเร่งด่วนสามารถประชุมวิสามัญได้ และมีการประชุมประจำเดือนของเจ้าหน้าที่ พนักงาน ลูกจ้างของเทศบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งทุกการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยน ระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน, พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และพร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำร่วมกัน โดยเฉพาะมีกำหนดระเบียบวาระประชุม ภายหลังประชุม มีการมอบหมายภารกิจที่ต้องรับผิดชอบ โดยจัดตั้งคณะกรรมการติดตาม และประเมินผล, เคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกฎหมายบ้านเมือง และยึดหลักปรัชญาดั้งเดิมมาเป็นแนวทางการบริหาร เคารพนับถือผู้ที่มีความรู้และผู้สูงอายุ เคารพเชื่อถือความคิดเห็นของท่าน คู่ครองสิทธิเด็กและสตรี จากการดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือการใช้ความรุนแรง และการล่วงละเมิดทางเพศ, เจตีย์ หรือพุทธศาสนสถานเป็นเครื่องสัญลักษณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาได้รับการดูแล และบูรณปฏิสังขรณ์, สนับสนุน ส่งเสริมคนปฏิบัติดี ปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งให้ความอารักขา และคุ้มครอง^๑

^๑พระปลัดสุรพงษ์ จิตธนาโณ, “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักอปริหานิยธรรม: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี”, *วิทยานพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๑) ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๓ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติตามด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ โดยเข้าร่วมการประชุมภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ มีการปรึกษาหารือพูดคุย สื่อสาร ประสานงาน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ ซึ่งตรงตาม วิกิขุอภิธานิยธรรม ข้อที่ ๑ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ หมายถึง หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุम्मปญโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๒

(๒) ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติตามด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ โดยมีการเข้าร่วมการประชุมก่อนเวลาและตรงเวลา ไม่ละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร มีการเข้าร่วมทำกิจกรรมโดยพร้อมเพรียงกัน มีการลงมติเห็นชอบในการประชุมต่าง ๆ และมีส่วนร่วมในการประชุม/โครงการ/กิจกรรมกับทางองค์กรคณะสงฆ์ โดยพร้อมเพรียงกัน ซึ่งตรงตาม วิกิขุอภิธานิยธรรม ข้อที่ ๒ พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ หมายถึง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุม ซึ่งถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกันเป็นเนื่อง ๆ ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโธ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (๑) การบริหาร งานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๓

^๒ พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุम्मปญโญ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๓ พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวโธ, “การบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๓) ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๖ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติตามด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยไม่บัญญัติระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ขัดต่อพระพุทธบัญญัติ หรือเป็นไปตามความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล หรือเป็นไปตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง หรือเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความ หรือเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม ซึ่งตรงตาม ภิกขุอภิธานิยธรรม ข้อที่ ๓ ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ หมายถึง การไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๕

(๔) ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติตามด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ โดยปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์ เพื่อให้บรรลุไปตามนโยบายขององค์กรคณะสงฆ์ เพื่อให้บรรลุไปตามพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเคารพเชื่อฟังและให้เกียรติ ซึ่งตรงกับภิกขุอภิธานิยธรรม ข้อที่ ๔ ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวิโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (๑) การบริหาร งานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน^๕

^๕พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปญโญ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๕พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวิโส, “การบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๕) ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๔ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติตามด้านไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น โดยการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ มีส่วนร่วมเสนอข้อมูลต่าง ๆ มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ และมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ ซึ่งตรงกับภิกขุอภิธานิยธรรม ข้อที่ ๕ เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่นำมาซึ่ง การให้เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่นำมาซึ่ง ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถ ตามลำดับขั้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ดังกล่าวนี้น สอดคล้องกับที่ พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปณโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๖

(๖) ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๑ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติตามด้านยินดีในเสนาสนะอันควร โดยยินดีในเสนาสนะที่สงัด ไม่เกื่อนกล่นไม่วุ่นวาย ควรแก่การเจริญสมณวิปัสสนากรรมฐาน และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ซึ่งตรงกับภิกขุอภิธานิยธรรม ข้อที่ ๖ ยินดีในเสนาสนะอันควร หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้อื่น ดังกล่าวนี้น สอดคล้องกับที่ พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวีโส ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (๑) การบริหาร งานบุคลากร ของผู้บริหารสถานศึกษาและครู ที่มีต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน^๗

^๖ พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปณโณ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอภิธานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗ พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวีโส, “การบริหารงานบุคคลตามหลักอภิธานิยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

(๗) ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกฏปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๗ แสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม โดยส่วนใหญ่ มีพื้นฐานประพฤติปฏิบัติ ตาม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข โดยปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยการตั้งมั่นในศีลสิกขา สนับสนุนกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบท ปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธ ศาสนาแก่ประชาชน นำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชน และนำหลักธรรมของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่นตามสมควร ซึ่งตรงกับภิกขุอปริหานิยธรรม ข้อที่ ๗ ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุทธิมปญโญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกฏปริหานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกฏปริหานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกฏปริหานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

- ๑) พระสังฆาธิการควรเคารพรอบเวลาตามระเบียบของที่ประชุม
- ๒) พระสังฆาธิการควรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในให้มากยิ่งขึ้น
- ๓) พระสังฆาธิการควรพูดคุยสื่อสารกับบุคลากรภายในให้มากยิ่งขึ้น
- ๔) พระสังฆาธิการควรจัดทำเอกสารประกอบการประชุมด้วยทุกครั้ง
- ๕) พระสังฆาธิการควรจัดทำรายงานการประชุมพร้อมเสนอที่ประชุมรับรอง
- ๖) พระสังฆาธิการควรหลีกเลี่ยงการละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร
- ๗) พระสังฆาธิการควรเข้าร่วมทำกิจกรรมโดยพร้อมเพื่อกันให้มากยิ่งขึ้น
- ๘) พระสังฆาธิการควรส่งเสริมการศึกษาพระวินัยตั้งแต่แรกบรรพชาอุปสมบท

^๕พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุทธิมปญโญ), “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกฏปริหานิยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๙) พระสังฆาธิการควรกำหนดระเบียบภายในวัดโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของพระภิกษุสามเณรภายในวัด

๑๐) พระสังฆาธิการควรป้องกันมิให้กลุ่มบุคคลเข้าแทรกแซงการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ

๑๑) พระสังฆาธิการควรยกย่องพระภิกษุและสามเณรที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย

๑๒) พระสังฆาธิการควรลงโทษพระภิกษุสามเณรที่ไม่ให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส

๑๓) พระสังฆาธิการควรส่งเสริมการปฏิบัติงานให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๑๔) พระสังฆาธิการควรรณรงค์ให้ผู้บังคับบัญชารักษาความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติงานตามคำสั่งที่สั่งโดยชอบ

๑๕) พระสังฆาธิการควรส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักเมตตาในพรหมวิหารธรรม

๑๖) พระสังฆาธิการควรอบรมศิษย์วัดเป็นประจำ

๑๗) พระสังฆาธิการควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

๑๘) พระสังฆาธิการควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมเสนอข้อมูลต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

๑๙) พระสังฆาธิการควรอบรมสามเณรให้มีกิริยาเรียบร้อย

๒๐) พระสังฆาธิการควรรักษาความสะอาดภายในบริเวณวัด

๒) พระสังฆาธิการควรส่งเสริมการจัดเสนาสนะที่สงัดและควรแก่การเจริญสมถวิปัสสนากรรมฐานให้มากยิ่งขึ้น

๒๑) พระสังฆาธิการควรส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม

๒๒) พระสังฆาธิการควรจัดที่พักสำรองไว้รองรับพระภิกษุอาคันตุกะ

๒๓) พระสังฆาธิการควรสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและผู้อื่นให้มากยิ่งขึ้น

๒๔) พระสังฆาธิการควรสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิพานิยธรรม

๒) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปกครองคณะสงฆ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กรคณะสงฆ์

๓) ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ ๒๑

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กนก แสนประเสริฐ. ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ
ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กัลยา วานิชย์บัญชา. สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และ
การบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

_____ . สถิติเบื้องต้นและการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

คุณ โทชน์. พุทธศาสนากับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๗.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. พระมหาธรรมิกราชาธิราช. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๙.

ไชย ณ พล. การปกครองของพระพุทธเจ้าระบอบธรรมาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๓๗.

บรรจบ บรรณรุจิ. ภิกษุณี: พุทธสาวิกาครั้งพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร:
ด้านสหวิชาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ปรีชา ช้างขวัญยืน. วรรณคดีการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำรา
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตถาโณ). ธรรมปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปโย). เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการ
พระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปยุโณ). โชคดีมีโอกาสได้ตามรอยยุคลบาท โดยทศพิธราชธรรม.
พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๖.
- _____ . จาริกบุญ- จาริกธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๐.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย, ๒๕๕๓.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน). ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- พระไพศาล วิสาโร. พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๖.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). หลักธรรมอภิบาลและประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร: ชัยมงคล พรินติ้ง, ๒๕๔๘.
- พระราชธรรมมุนี (เกียรติ สุกิตติ). มหาชนบท ๑๖ แคว้นในชมพูทวีปสมัยพุทธกาล. กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๓. .
- พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรังสี). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระศรีศาสนวงศ์ (มีชัย วีรปญโญ). อธิบายกฎหมายเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรศาสน์การพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ). การสังคมสงเคราะห์ส่วนที่ยังขาดอยู่. นนทบุรี: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๓๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- วีระ สมบูรณ์. รัฐธรรมในอดีต. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเพ่นบุ๊กส์, ๒๕๕๑.
- สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. คู่มือพระสังฆาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ราชบุรี: สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการศึกษาใหม่. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลายสื่อ, ๒๕๔๔.
- สุรพล สุยะพรหม. การเมืองกับการปกครองของไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๔๗.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. พุทธสาวก พุทธสาวิกา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔.
- แสวง อุดมศรี. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๒) บทความ :

สมภาร พรหมทา. “ศีลธรรมกับกฎหมายมองจากพุทธศาสนา”. ใน พุทธศาสนศึกษา. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒-๓ (พฤษภาคม-ธันวาคม๒๕๕๑): ๕๑-๕๒.

บรรณานุกรม (ต่อ)

_____ . “สิทธิในทัศนะของพุทธศาสนา”. ใน พุทธศาสนศึกษา. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๗): ๖๑.

(๓) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ :

พระครูเกษมสมุทรรคุณ (ทองหล่อ เขมธมโม). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ. “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักพรหมวิหารธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผสฺสธมโม)”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดเจริญ สุวีโร. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการด้านการศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูพิพัฒน์จริยาภรณ์ (สาโชติ อาภาธโร). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูพิพิธพัฒนโสภณ (สุบิน สุขเมโธ). “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูวินัยธรรมสมชาย สุวิชาโน. “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวิบูลกิจสุนทร (เมธี สุนทรโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวิลาศกาญจนธรรม (เล็ก สุขุมมปณโณ). “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักภิกขุอุปนิหัยธรรม ๗ ของคณะสงฆ์อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสมุทรประภากร (เฉลิม ปภังกรโร). “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการปกครองของพระสังฆาธิการอำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสังฆรักษ์วีระศักดิ์ จันทวิโส. “การบริหารงานบุคคลตามหลักอุปนิหัยธรรม ๗ ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร). “บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ อำเภอ นครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระครูสันติธรรมาภีรัต (บุญชัย สนตติโกโร). “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระครูสุวิมลสมุทฺธิกิจ (บุญชู ยโสโร). “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติดิษฐ์โร). “บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระใบฎีกาสมชาย ธรรมโร. “บทบาทพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอำเภอเสนาให้ จังหวัด สระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- พระปลัดสุรพงษ์ จิตถาโณ. “การศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลัก อปปรยานิยธรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- พระมหานพพล กนต์สีโล. “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาอุบล จรธมโม. “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาการปกครองในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พระสมุห์สนทยา มหัพโล. “การประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดในอำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัด เพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- วิภาดา แสนทวีสุข. การบริหารงานบุคลากรตามหลักอปรยานิยธรรม ๗ ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- เสนอ อัครมันตา. “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปรยานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัด นนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม. พระสังฆาธิการคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ภาค ๑๕.

สมุทรสงคราม: สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๕๕๔. (เอกสารเย็บเล่ม).

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม. สถิติภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด อำเภอเมือง

สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ภาค ๑๕ พุทธศักราช ๒๕๕๙. สมุทรสงคราม:

สำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม, ๒๕๕๙. (ถ่ายเอกสารเย็บเล่ม).

(๕) เว็บไซต์ :

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม. ข้อมูลพระ-วัด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://skm.onab.go.th/index.php>. [๑๐ กันยายน ๒๕๕๙].

(๖) การสัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ พระราชวชิรดิลก. เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม. ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูสมุทรวิจิตรภรณ์. เจ้าคณะตำบลแม่กลอง. ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูเกษมสมุทรคุณ. เจ้าคณะตำบลบางขันแตก. ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูรัตนปัญญาโสภณ. เจ้าคณะตำบลบ้านปรก. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูไพศาลสมุทรกิจ. เจ้าอาวาสวัดดาวโต้ง. ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ พระครูพิศาลสมุทรกิจ. เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง. ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังษีธรรมนุกูล. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม.

๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางปลื้มจิตต์ ฮมภิรมย์. นักวิชาการศาสนาชำนาญการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

สมุทรสงคราม. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางสาวนวพร สิงห์กุล. นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

สมุทรสงคราม. ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายทองใบ สอนภู. ไวยาวัจกรวัดเพชรสมุทรวิหาร. ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายเกรียงศักดิ์ ตันจตุรงค์. ไวยาวัจกรวัดนางพิมพ์. ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายบุญนาค หอมระรื่น. ไวยาวัจกรวัดจันทร์เจริญสุข. ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

Appadorai. **The Substance of Politics**, 10th ed. London: Oxford University Press, 1968.

P. Robbins Stephen and M. Coulter. **Management**. 7th ed.. New Jersey : Prentice Hall International Lnc., 2002.

R.M. Mac Iver. **The Web of Government**. New York: Free Press, 1965.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

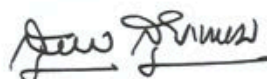
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา,ม.ศ.ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

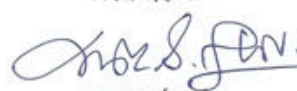

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ตราดลแก้ว

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ม.ศ.ดร.
๑๕/๙/๒๕๖๐

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร
โทรติดต่อกับ ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูวิสุทธาจารย์คุณ,ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉายาฉวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉายาฉวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูวาทีวรมณ์,ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ทวาศแล้ว

พระครูวาทีวรมณ์

(พระครูวาทีวรมณ์, ดร.)

๑๐ ก. ๖. ๕๐

สุรพล สุขะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร

โทรติดต่อก่อน ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยเหตุโต,ดร.

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้ว

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยเหตุโต, ดร.
๑๔ / ๙.๙. / ๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร
โทรติดต่อก่อน ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๙๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

overkill
PJ

ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

Sun Sutham

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร

โทรติดต่อก่อน ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม :

กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๑
๒. พระครูวิสุทธานันทคุณ, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๒
๓. พระครูวาทีวรัฒน์, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๓
๔. พระมหากังวาล ธีรธมโม, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๔
๕. พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๕

ข้อ	รายการ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านหมั่นประชุมกัน เนื่องนิตย									
๑	มีการเข้าร่วมการประชุมภายใน องค์กรอยู่เป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	มีการปรึกษาหารือ กับบุคลากร ภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	มีการพูดคุยสื่อสารกับบุคลากร ภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีการประสานงานกับบุคลากร ภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับบุคลากรภายในองค์กรอยู่ เป็นประจำ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เล็กประชุม และทำกิจที่สงฆ์ ต้องทำ									
๑	มีการเข้าร่วมการประชุมก่อน เวลา และตรงเวลาเสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ไม่เคยละทิ้งการประชุมโดยไม่มี เหตุอันสมควร	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๓	มีการเข้าร่วมทำกิจกรรม โดยพร้อมเพียงกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	มีการลงมติเห็นชอบในการประชุมต่าง ๆ โดยพร้อมเพียงกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	มีส่วนร่วมในการประชุม/โครงการ/กิจกรรมกับทางองค์กรคณะสงฆ์ โดยพร้อมเพียงกัน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓. ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้									
๑	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ขัดต่อพระพุทธบัญญัติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม	๑	๑	๑	-๑	๑	๓	๐.๐๖	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔. ด้านการพนับถือและรับฟัง ถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่									
๑	การปฏิบัติตามถ้อยคำของ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโส พรรษา เพื่อให้บรรลุไปตาม วัตถุประสงค์ขององค์กรคณะ สงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การปฏิบัติตามถ้อยคำของ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโส พรรษา เพื่อให้บรรลุไปตาม นโยบายขององค์กรคณะสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การปฏิบัติตามถ้อยคำของ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโส พรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามพันธ กิจขององค์กรคณะสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การปฏิบัติตามถ้อยคำของ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโส พรรษา ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การปฏิบัติตามถ้อยคำของ ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโส พรรษา ด้วยความเคารพเชื่อฟัง และให้เกียรติ	๑	๑	๑	-๑	๑	๓	๐.๐๖	ใช้ได้
๕. ด้านไม่ล่วงอำนาจแก่ความ อยากที่เกิดขึ้น									
๑	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม รับรู้ข้อมูลต่าง ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม เสนอข้อมูลต่าง ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วม ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหารองค์การคณะสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารองค์การคณะสงฆ์	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร									
๑	การยินดีในเสนาสนะที่สงัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่เคลื่อนกล่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่วุ่นวาย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	การยินดีในเสนาสนะที่ควรแก่การเจริญสมณวิปัสสนากรรมฐาน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗. ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข									
๑	การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยการตั้งมั่นในศีลสิกขา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	การดำรงรักษาพระพุทธศาสนาโดยสนับสนุนกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบท	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยการปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔	การคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมของศาสนาไป ใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	การคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมของศาสนา มาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง และผู้อื่น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา [Alpha coefficient]

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	124.5000	275.6379	.1315	.8810
A2	124.4667	263.2920	.4773	.8752
A3	124.9333	277.7885	.0527	.8822
A4	124.7667	271.0126	.2440	.8795
A5	124.6000	269.4207	.2529	.8797
B1	124.8000	273.8897	.1354	.8819
B2	124.6333	261.2057	.5101	.8745
B3	124.8000	255.4069	.6868	.8709
B4	124.9000	265.1276	.3799	.8770
B5	124.9333	272.9609	.2003	.8801
C1	124.7667	268.1161	.3090	.8784
C2	124.7333	267.0989	.3177	.8783
C3	124.8000	259.7517	.4655	.8752
C4	124.8000	259.7517	.5053	.8744
C5	124.9000	261.2655	.4485	.8756
D1	124.9667	258.3782	.6156	.8725
D2	124.9667	247.6195	.7318	.8685
D3	125.0667	257.2368	.5972	.8725
D4	125.1333	259.5678	.5736	.8733
D5	124.9333	262.1333	.4380	.8758
E1	124.7000	261.7345	.4435	.8757
E2	124.8000	259.8207	.5187	.8741
E3	124.7333	259.3057	.5549	.8735
E4	124.3333	254.9885	.6706	.8710
E5	124.5333	257.8437	.5727	.8730
F1	124.7000	255.3897	.5444	.8733
F2	124.9667	261.4126	.4333	.8759
F3	124.8333	266.9713	.3820	.8770
F4	124.7333	261.3057	.4806	.8750
F5	124.6667	258.2299	.6148	.8725
G1	123.9667	286.3092	-.2622	.8861
G2	123.9333	284.8230	-.2055	.8854
G3	124.5667	278.5299	.0192	.8832
G4	124.7667	271.0816	.2228	.8801
G5	124.9667	277.6195	.0540	.8824

Reliability Coefficients**N of Cases = 30.0****N of Items = 35****Alpha = .8799**

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๔๓

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศนและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๔๒-๑๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ เจ้าคณะอำเภออัมพวา
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวีโร รัทสประจักษ์วินิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของ
พระคุณท่านจึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

๑๓ พ.ย. ๒๕๖๐

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวีโร

โทรศัพท์ ๐๘๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๘๖

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่ชาย : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระราชวชิรดิถ เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร รัทสประจำตวันสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๐๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของพระคุณท่านเพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.สุรพล สุขะพรม

๐๑๑๕๓๓๓

๐๑๑๕๓๓๓

๐๑๑๕๓๓๓

นมัสการมาด้วยความเคารพ

ดร.สุรพล สุขะพรม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๖๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๓ ตำบลอำไทร อำเภอรังษีจันทน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๕๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระราชวรคติก เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูตาม
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมลามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สมเด็จพระสังฆราช
๒๐๕๖
พระพรหมคติก

นมัสการด้วยความเคารพ

ดร.สุรพล สุธะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๐

(พระพรหมคติก)

เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรสงคราม

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๐๐
อยู่ย่อ : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐
โทร. ๐๖-๘๘๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสมุทรชิวารณ เจ้าคณะตำบลแม่กลอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูตาม
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูพิพิธพัฒนโกศล
เจ้าคณะตำบลแม่กลอง
วัดศรีสุดาราม
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวีโร

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อยู่ชานา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังนกน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๙๐
 โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๒๓๐, ๒๒๓๗, ๒๒๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูเกษมสมุทฺรคุณ เจ้าคณะตำบลบางขันแตก
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร รัทสประจําตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษาพระ
 สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
 หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนํามาสมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นามัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

๑๙๓๓๓
 พระครูเกษมสมุทฺรคุณ
 ๑๓ ธ.ค. ๖๐

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร
 โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๖๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูรัตนปัญญาโสภณ เจ้าคณะตำบลบ้านปรก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศลฉายา ฉายา ฉานวโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- สมบัติไตรมิตรธรรมสังฆ
- รองอธิการบดี

ดร. สุรพล สุขะพรหม

เจ้าคณะตำบลบ้านปรก

๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๐

นมัสการมาด้วยความเคารพ

ดร. สุรพล สุขะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวโร
โทรศัพท์. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
 อัญญา : ๙๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอรังษีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 นามัสการ พระครูไพศาลสมุทฺธิกิจ เจ้าอาวาสวัดดาวโด่ง
 สิ่งส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยมธรรม : กรณีศึกษาพระ
 สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
 หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
 ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนุญาตให้สัมภาษณ์

พระครูไพศาลสมุทฺธิกิจ

นามัสการมาด้วยความเคารพ

Jew Jirames

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร
 โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๖๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
อยู่อา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๑๕๕ ต่อ ๒๑๑๐, ๒๑๑๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติขอระงับการให้สิทธิเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูพิศาลสมุหฺรทกิจ เจ้าอาวาสวัดลาดเป้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิติ ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดู
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ สุนทรพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

*อธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๓๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓ ๒๓๑๒*

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร
โทรศัพท์ : ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยู่อา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังษีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๖๐, ๒๑๗๗, ๒๑๗๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ผู้อำนวยการกลุ่มอำนวยการและกิจการพระพุทธศาสนาสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศลฉายา ฉานวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้าน
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อินต์ ไร่โบล
ผอ. ไร่โบล

(นางสาวนิลบล รังษีธรรมานุกูล)
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

12 S.A. 2560

ขอแสดงความนับถือ

เจิว สุระพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุระพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

อินต์ ไร่โบล
อ. ไร่โบล
(นางปิ่นจิตต์ สมภิรมย์)
นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อุทยาน : ๓๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังษีจันทน์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๘๑๙๐

โทร. ๐๖-๘๘๒-๓๕๕๕ ต่อ ๒๒๕๐, ๒๒๓๗, ๒๒๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักกอธิปไตยธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูตาม
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

บัณฑิตศึกษา

ดร.สุพล

(นางสาวพรวิมล สือสูงกุล)
นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ
๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ญาณวีโร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ที่ ศส ๒๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๔๒-๓๑๕๔ คือ ๒๑๑๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ไวยาวัจกร วัดเพชรสมุทรวรวิหาร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวีโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานียธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นั้นสมควรได้รับทราบ
อย่างเต็มที่
ของอบ. ถูกเช่นอย่างเรียบร้อย
กอบใจ ลือชัย
ดร. อินทามณี

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวีโร
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๖๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๑๐
อยู่ชยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๖-๘๘๖-๓๑๕๙ ต่อ ๒๒๓๐, ๒๒๓๗, ๒๒๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ไวยาวัจกร วัดนางพิมพ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์
(ลายเซ็น)
อ.ดร.สุพล สุธะพรหม
(ลายเซ็น)
๑๖ ธ.ค. ๒๕๖๐ *(ลายเซ็น)*
แสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร
โทรติดต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๖๗

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๙๐

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ไวยาจักร วัดจันทร์เจริญสุข
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระครูพิพิธพัฒนโกศลฉายา ฉานวิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๐๑
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานธรรม : กรณีศึกษาพระ
สังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งจะประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช
สมเด็จพระสังฆราช

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระครูพิพิธพัฒนโกศล ฉายา ฉานวิโร
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๒๐๗-๖๖๒๗

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม :
กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ
ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลัก
การบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม
ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการ
ปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม
๒. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
๓. ข้อมูลที่ได้จากท่านในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นความลับ จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านโดย
ผู้วิจัยจะนำผลมาใช้เพื่อการวิจัย เท่านั้น
๔. การตอบแบบสอบถามของท่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้การวิจัยครั้งนี้
สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณในความร่วมมือตอบแบบสอบถามนี้

พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวีโร)
นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑: ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

๑. สถานภาพ

- พระสังฆาธิการ
 พระภิกษุทั่วไป (ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง)

๒. อายุ

- ๒๐-๓๐ ปี
 ๓๑-๔๐ ปี
 ๔๑-๕๐ ปี
 ๕๑-๖๐ ปี
 มากกว่า ๖๐ ปี

๓. พรรษา

- ต่ำกว่า ๕ พรรษา
 ๕-๑๐ พรรษา
 ๑๑-๑๕ พรรษา
 ๑๖-๒๐ พรรษา
 มากกว่า ๒๐ พรรษา

๔. การศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒: แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม :
กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่มีต่อระดับการปฏิบัติการปกครองคณะ
สงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม ว่าอยู่ในระดับใด ตามความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้
๕ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด
๔ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก
๓ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง
๒ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย
๑ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์						
๑	มีการเข้าร่วมการประชุมภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ					
๒	มีการปรึกษาหารือ กับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ					
๓	มีการพูดคุยสื่อสารกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ					
๔	มีการประสานงานกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ					
๕	มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรภายในองค์กรอยู่เป็นประจำ					
๒. ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และ ทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ						
๑	มีการเข้าร่วมการประชุมก่อนเวลา และตรงเวลาเสมอ					
๒	ไม่เคยละทิ้งการประชุมโดยไม่มีเหตุอันสมควร					
๓	มีการเข้าร่วมทำกิจกรรม โดยพร้อมเพรียงกัน					

ข้อ	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๔	มีการลงมติเห็นชอบในการประชุมต่าง ๆ โดยพร้อมเพรียงกัน					
๕	มีส่วนร่วมในการประชุม/โครงการ/กิจกรรมกับทางองค์กรคณะสงฆ์ โดยพร้อมเพรียงกัน					
	๓. ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้นเกินสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้					
๑	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ขัดต่อพระพุทธรบัญญัติ					
๒	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล					
๓	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ตามอิทธิพลใดอิทธิพลหนึ่ง					
๔	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความ					
๕	ไม่มีการบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรม					
	๔. ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่					
๑	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรคณะสงฆ์					
๒	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามนโยบายขององค์กรคณะสงฆ์					
๓	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา เพื่อให้บรรลุไปตามพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์					
๔	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต					

ข้อ	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๕	การปฏิบัติตามถ้อยคำของผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอาวุโสพรรษา ด้วยความเคารพเชื่อฟัง และให้เกียรติ					
	๕. ด้านไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น					
๑	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ					
๒	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมเสนอข้อมูลต่าง ๆ					
๓	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ					
๔	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการบริหารองค์คณะสงฆ์					
๕	การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารองค์คณะสงฆ์					
	๖. ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร					
๑	การยินดีในเสนาสนะที่สงัด					
๒	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่เคลื่อนกล่น					
๓	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่วุ่นวาย					
๔	การยินดีในเสนาสนะที่ควรแก่การเจริญสมถวิปัสสนากรรมฐาน					
๕	การยินดีในเสนาสนะที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย					
	๗. ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่ เป็นสุข					
๑	การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาด้วยการตั้งมั่นในศีลสิกขา					
๒	การธำรงรักษาพระพุทธศาสนาโดยสนับสนุนกิจกรรมการบรรพชาอุปสมบท					

ข้อ	การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยธรรม : กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมือง สมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยการปลูกฝังจิต สำนึกการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางพระพุทธ ศาสนาแก่ประชาชน					
๔	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยนำหลักธรรม ของศาสนาไปใช้ในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน					
๕	การคุ้มครองพระพุทธศาสนาโดยนำหลักธรรม ของศาสนามาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตตนเองและ ผู้อื่น					

ตอนที่ ๓: ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักการบริหารนิยม :
กรณีศึกษาพระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

.....

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ

.....

๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้

.....

๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่

.....

๕) ไม่ลู่อ่านางแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

.....

๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร

.....

๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

.....

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม : กรณีศึกษา
พระสังฆาธิการอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ- ฉายา

วุฒิการศึกษา

ตำแหน่ง

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

การปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิธรรม หมายถึง พฤติกรรมของพระสังฆาธิการที่แสดงออกโดยเป็นที่ประจักษ์ในการกิจการดูแลบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายต่าง ๆ โดยยึดหลักอภิธานิธรรม ๗ ประกอบด้วย

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ หมายถึง หมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യ ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกัน ไม่ว่าจะเรื่องเล็กหรือใหญ่ อาทิ การทำอุโบสถสังฆกรรม

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ หมายถึง การพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุม ซึ่งถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็จะต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุก ๆ ครั้ง อาทิ การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ ๙ รูป ก็ต้องมาพร้อมกันจึงจะทำพิธีกรรมได้

๓) ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ หมายถึง การไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธรเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ โดยถือว่าสิกขาบทที่พระพุทธรเจ้าบัญญัติไว้ เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

๔) เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ หมายถึง การให้เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ซึ่งในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์ อาทิ ภิกษุผู้ใหญ่สังฆปริณายก สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับชั้นเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

๕) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น หมายถึง การไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น โดยอาศัยมูลเหตุที่พระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้นจึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไปได้

๖) ยินดีในเสนาสนะอันควร หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผร่ให้กับผู้อื่น

๗) ตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อวสาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข หมายถึง การที่พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

ตอนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

- ๑) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ควรเป็นอย่างไร
- ๒) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านพร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่สงฆ์ต้องทำ ควรเป็นอย่างไร
- ๓) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มเลิกสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ ควรเป็นอย่างไร
- ๔) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านเคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ควรเป็นอย่างไร
- ๕) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านไม่ลู่อินาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ควรเป็นอย่างไร
- ๖) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านยินดีในเสนาสนะอันควร ควรเป็นอย่างไร
- ๗) ท่านเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ตามหลักอภิธานิยธรรม ด้านตั้งใจอยู่ว่าเพื่อนภิกษุสามเณรเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ควรเป็นอย่างไร

ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

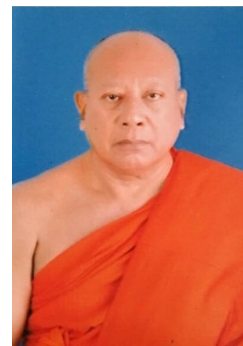
พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวีโร)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระครูพิพิธพัฒนโกศล (ธวัชชัย ญาณวิโร)
- เกิด : วันจันทร์ที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๖
- สถานที่เกิด : ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
- การศึกษา :
 - : นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดศรีทธาธรรม พ.ศ. ๒๕๑๔
 - : มัธยมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดศรีทธาธรรม พ.ศ. ๒๕๐๖
 - : หลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๖
 - : พุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๙
- อุปสมบท : วันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖
- : โดยมี พระเทพวงศาจารย์ วัดยาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์
- สังกัด : วัดศรีทธาธรรม ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
- ตำแหน่ง/หน้าที่ :
 - : เจ้าอาวาสวัดศรีทธาธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐
 - : เจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดศรีทธาธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๕๓
 - : เจ้าคณะตำบลบางจะเกร็ง เขต ๒ จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๕๑
 - : ครูสอนพระปริยัติธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๑๗
 - : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. ๒๕๕๖
- ที่อยู่ปัจจุบัน :
 - : วัดศรีทธาธรรม
 - : ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ๗๕๐๐๐
 - : โทร. ๐๘-๑๒๐๗-๖๖๒๗